

Г. С. Ярмош
А. Г. Ярмош
В. А. Киричок

В КАНАДУ ПРИЙШОВ ЛИСТ...

або

ЯКЩО ВОНИ МОЖУТЬ,
ТО ЧОМУ Б І НАМ НЕ СПРОБУВАТИ?

Книга I

Ярмош Г.С.
Ярмош А.Г.
Киричок В.А.

В КАНАДУ ПРИЙШОВ ЛИСТ...

Книга I

**Перші здобутки системної
самоосвіти, керованої дистанційно**

Toronto
Yarmosh AG
2003

Перш ніж нарікати на безробіття, бідність, гірку долю — прочитай цю книжку

Жанр її визначити важко. Вона побудована виключно на діловій переписці між директором української школи і консультантами з Канади.

З листів — інформаційно насичених, багатих пропозиціями, порадами, коментарями, висновками, іншими подробицями — читач дізнається, що саме викликало у директора додаткову мотивацію до досягнення вищого рівня професіоналізму, бажаних результатів, сформувало стратегічне мислення, простежить, як все це відбувалося.

Але ця розповідь не тільки і не стільки про директора і школу.

Головна мета книги — на конкретному прикладі показати шляхи і технології досягнення професійного і життєвого успіху в будь-якій справі. Це дуже важливо знати, бо рівень освіченості українців в сфері малого бізнесу є ще низьким. На Україні багато людей залишаються байдужими навіть до власного благополуччя, якщо не бачать негайної користі, і лише тоді починають замислюватися і проявляти активність, коли спостерігають її у інших.

Саме книга і надає таку можливість — спостерігати, як роблять, діють, живуть інші, спонукає самим братись за діло. А тим, хто шукає застосування своїм здібностям, прагне жити достойно, буде корисно дізнатися, як канадці організовують і ведуть свої ферми, малі бізнеси, з чого складаються їхні успіхи.

З метою зменшення обсягу книжки листи консультантів подаються в значному скороченні. В них наводиться лише суть порад, ідей, пропозицій. Більш повно показано, як вони сприймалися директором, вчителями, впроваджувалися в практику, як все це відбувалося в рамках дистанційно керованої самоосвіти.

В листах збережена орфографія і пунктуація оригіналів, упущені особисті звернення, узагальнені окремі деталі.

Листи канадських авторів подані звичайним шрифтом, а українського — курсивом.

Книга ілюстрована авторськими фотографіями. Інші ілюстрації, окремо відмічені знаком © люб'язно надані Артуром Прупасом з Білорусії (prupas.solo.by).

Всі права на книжку і фотографії в ній (за винятком тих, що мають знак авторського права) належать виключно А. і Г. Ярмош. Ніщо з неї не може бути передруковано, скопійовано, відтворено в будь-якій формі з метою продажу без письмового дозволу власників. При використанні матеріалів книжки посилання на авторів обов'язкове. В Україні книжка розповсюджується безкоштовно як гуманітарна допомога знаннями співвітчизникам-українцям.

Original publication © A. & G. Yarmosh, 2003

ЗМІСТ

Передмова 7

КНИГА І.

**Перші здобутки системної самоосвіти, керованої
дистанційно** 12

1.1. Заочне знайомство 14

1.2. Як починалася кар'єра директора школи 21

1.3. Директор про себе і школу зараз 29

1.4. Пропозиція директору системно зайнятися
дистанційно керованою самоосвітою 35

1.5. Червоноплугатарська — перша з сільських
шкіл України на Інтернеті 43

1.6. Кому і що дають уроки літератури 56

1.7. Курс на сталі ділові відносини, зв'язки з
місцевими підприємствами, організаціями,
районними, обласними установами 77

1.8. Доки чекали комп'ютерів, інша допомога школі
почала надходити 87

1.9. Перші спроби учнів спілкуватися електронною
поштою з однолітками за кордоном 97

1.10. Учні готують новини для шкільного сайту .. 116

КНИГА II.

Сільська школа поступово перетворюється в культурно-освітній та громадський центр .....

- 2.1. Творче впровадження рекомендацій сформувало у директора стратегічне мислення .....
- 2.2. Перша в Україні електронно-телефонна пошта..
- 2.3. Активних життя зустрічає оплесками .....
- 2.4. Школа бере під опіку занедбаний дендропарк....
- 2.5. Ділові напрямки краєзнавчої роботи .....
- 2.6. Служба друкарських послуг .....
- 2.7. Шкільна бібліотека запроваджує нові інформаційні технології для вчителів, учнів, жителів села .....
- 2.8. Відеотекою керують учні .....
- 2.9. Уроки по вивченню сільськогосподарської техніки на городах сільчан .....
- 2.10. Пришкільний відділок оренди речей, інструменту, малої техніки .....

КНИГА III.

Канадський досвід на підтримку місцевого господарювання та підприємництва .....

- 3.1. Деякі штрихи про Канаду і канадців .....
- 3.2. Перші кроки в бізнес .....
- 3.3. Головна складова успішного фермерства .....
- 3.4. “Вам дрова не треба?” .....
- 3.5. Як стають мільйонерами .....
- 3.6. Коні — не тільки тяглова сила .....
- 3.7. Бідони меду — ще не бізнес .....
- 3.8. Фермерські переробні підприємства .....
- 3.9. Свята, пікніки і ярмарки по-канадськи .....
- 3.10. Без води ні туди, ні сюди.....

ПЕРЕДМОВА

Старший з авторів цієї книжки ще в далекому 1947 році був свідком такої розмови.

До одного мудрого мужика прийшов за порадою односелець, та й каже:

— Слухай, Василю. Ми разом з Миколою Лещенком та Віхтаром Перелетчиним кінчали одну школу. Майже в один місяць повернулися з війни. Микола працює в Київському воєнному окрузі, ми з Віхтаром живемо в одному селі...

— Не тільки в одному селі, — уточнює Василь, — через дві хати.

— Вірно, так чому один в столиці, другий хоч і в селі, але на керівній посаді, — я ж кручу волам хвости? У Віхтара клазет з вікном і покрашений, а в мене за хлівом замість клазету три соняшничини, на більше не спромігся. В нього корова із зими виходить як линок, а я гукаю сусідів, щоб свою підв'язати в хаті до сволока. Починаючи з лютого вона вже сама на ноги не встає...

— Розумієш, — відповів Василь, — від народження майже всі люди здібні, навіть талановиті. Але в житті багатими і щасливими стають далеко не всі.

— Так ото я й питаю, чому?

— Тому що життя — як той кінь на скаку. Хто вхопився за гриву, більш вірогідно, отримає кращу можливість заскочити в сідло і їхати далі верхи. Ти ж

вибрав легший шлях — вчепився за хвіст. Тепер вся пилюка, грязюка з-під копит летить тобі в пику, очі, на одяг. Час від часу дістається й копитами. За таких умов ти ніколи не покращиш свого становища, доки не вхопишся за гриву...

Ця мудра порада і сьогодні звучить не менш актуально.

Більшість людей прагнуть бути заможними, жити достойно, з комфортом. Та далеко не всі знають, як цього досягти, як вхопитися за ту саму гриву.

“Майже всі батьки наших школярів, — пише директор школи села Червоний Плугатар що на Чернігівщині, — безробітні, і живуть лише з підсобних господарств. За роботою ні самі, ні діти світу білого не бачать. Що можна і як робити дирекції, вчителям при тотальному безгрошів’ї освіти, мізерній зарплаті, якої не вистачає ні на їжу, ні на одяг? Тому всі мусять обзаводитися господарством та городами. Вчителі постійно перевантажені як вдома, так і на роботі. Звідси нервові зриви, стреси, апатія і байдужість до всього... Завжди заздрив білою заздрістю міським вчителям. Вони заробляють собі на прожиття репетиторством. В селі попиту на цей вид праці немає зовсім, тому доводиться працювати фізично. Ось так ми живем...”

“На скаку вхопитись за гриву зможе лише той, хто цьому навчиться,” — радив своєму односельцеві Василь.

В час швидкого розвитку науково-технічного прогресу, ринкових відносин, конкуренції як в країні, так і в світі, достойно жити матиме змогу лише людина, яка осмислено визначить свої можливості і життєві цілі, навчиться через самоосвіту постійно оволодівати необхідними знаннями і застосовувати їх на практиці в житті.

Але тут постає питання: що і в яких обсягах вивчати самостійно?

Хто порадить, підтримає? От і йдуть люди, в тому числі фахівці з багатьох галузей господарства, на курси післядипломної перепідготовки, відвідують різні семінари, навчаються в школах бізнесу.

Але дійсність переконливо доводить, що такі методи

освіти не дають бажаних результатів. Програми навчання часто ніяк не пов'язані з конкретними проблемами, що повсякденно доводиться вирішувати слухачам. Викладачів курсів мало цікавить, чи будуть розкриті потенційні здібності і можливості тих, кого вони навчають, чи виникне у них бажання займатися самоосвітою, реалізовувати набутий досвід, чи настануть після перепідготовки позитивні зміни на виробництві, в навчальному закладі, де працюють їхні слухачі — керівники конкретних ланок, інженери, економісти, директори, вчителі. Викладачі курсів відповідальні за виконання кимось складеної програми, проведення занять, але аж ніяк не за дієвість навчання.

Канадськими авторами цієї книжки розроблена і впроваджена цілком нова форма гуманітарної допомоги, а саме допомога знаннями через дистанційно керовану самоосвіту.

Остання суттєво відрізняється від курсів підвищення кваліфікації, заочного, дистанційного навчання, просто самоосвіти саме тим, що допомагає кожному бажуючому досягти власних професійних, фінансових, життєвих цілей.

Про те, як започатковувалася така гуманітарна допомога знаннями, з чого вона складається і як це відбувається на практиці, з документальною точністю розповідається в книжці.

Її дійовими особами є цілком реальні люди — директор сільської школи (він же співавтор), частина її вчителів і учнів.

Школа, де вони працюють і навчаються, порівняно нова, проте через відсутність палива та з інших причин донедавна опалювалась нерегулярно, тож вчителі вимушені були взимку проводити заняття з учнями у себе вдома, або в непристосованих приміщеннях контори колгоспу. В школі не було навіть телефону.

Розуміючи, що далі “так жити не можна”, директор знайшов адресу і звернувся за порадою до канадських консультантів.

Це було кілька років тому. Зараз, завдяки керованій самоосвіті, творчому впровадженню рекомендацій, власній активності, діловитості директора, зусиллям педагогічного колективу, школа має всі необхідні класні

кабінети, майстерню по дереву та металу, їдальню, актовий та спортивний зали. Всі кабінети забезпечені необхідним устаткуванням, учбовими приладдями. В грудні 2000 року підключено телефон, а вже з січня 2001 року Червоноплугатарська школа першою з сільських шкіл України вийшла в Інтернет. Веб-сайт школи з перших днів ведеться українською та англійською мовами. Сторінка постійно поновлюється учнями, вчителями школи, і прапор Канади заслужено займає на ній місце поруч з українським.

Школа придбала відеомагнітофон і отримала відеокасети із записами десятків навчальних програм відомого американського каналу кабельного телебачення, які використовуються на уроках.

Вчителі почали робити перші кроки у застосуванні комп'ютерів для викладання шкільних предметів.

Поряд з впровадженням в навчально-виховний процес нових інформаційних технологій, створенням умов для самонавчання, самореалізації кожного вчителя, учня школа стала поступово перетворюватися в культурно-освітній та громадський центр, який дав змогу педагогічному і учнівському колективу втілювати в практику набуті теоретичні знання, встановлювати і постійно розширювати ділові зв'язки з мешканцями села, району, сприяти покращенню їхнього добробуту, робити посильний внесок в громадську та державну справу.

В рамках цього проекту:

Запрацювала перша в Україні шкільна електронно-телефонна пошта для мешканців району.

Вперше в історії школи три її учениці — Марина Яресько, Тетяна Смілик та Інна Гавриш — підготували доповідь на тему “Досвід дистанційно керованої самоосвіти в умовах обмеженого доступу до Інтернету”, з якою виступили на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Комп'ютерне моделювання і інформаційні технології в науці, економіці та освіті”. Всього десяток доповідачів були нагороджені грамотами оргкомітету, серед них — учениці Червоноплугатарської школи. Далеко не всі доповіді попали в збірник наукових праць конференції — їхню ж надрукували.

Школа забрала книжки із занедбаних бібліотек двох

сіл, чим врятувала їх від повного знищення, і тепер запроваджує нові інформаційні технології обслуговування читачів — вчителів, учнів, сільчан. Вже зараз вона має за сотню електронних видань таких книг, про які навіть столичні бібліотеки можуть лише мріяти. Серед них — програмні твори, класика дитячої літератури, художня, історична та науково-популярна для дорослих, збірник аудіозаписів та слів до популярних пісень.

Школа взяла під опіку занедбаний місцевий дендропарк, активно веде роботи по його відродженню. Поширюється практика проведення шкільних уроків з вивчення сільськогосподарської техніки на городах односельців. Досить успішно працює шкільна служба друкарських послуг. Набуває ділових напрямків краєзнавча робота. Відкрито шкільний відділок оренди речей, інструменту, малої техніки, а також відеотеку. В стадії розробки цікаві проекти на підтримку місцевого підприємництва.

Всім цим досвідом школа ділиться в місцевій пресі, на численних районних семінарах вчителів, що тепер часто проходять у них. Але й цього вже замало. Масштабні проекти потребують відповідної організаційної структури — і ось за власною ініціативою директора групою вчителів та жителів села створена неприбуткова громадська організація під назвою “Центр гармонійного розвитку людини «Сяйво»”.

Так завдяки співробітництву з канадською індустрією знань, долаючи інформаційну ізоляцію, школа із переобтяженого власними проблемами периферійного учбового закладу перетворюється в культурно-освітній, інформаційний та громадський центр, що вже відомий не лише на Україні.

Тим, хто шукає свій шлях до успіху, і адресована ця книга.

КНИГА I

Перші здобутки системної самоосвіти, керованої дистанційно

Більшість з тих, хто з тієї чи іншої причини виїхав за кордон на постійне проживання, продовжують цікавитися подіями, що відбуваються на батьківщині. Ми теж не виняток.

Маючи безпосереднє відношення, професійний інтерес, і багатий досвід роботи в системі освіти України, уважно слідкували за змінами, які відбуваються в ній. Вивчали, аналізували стан справ, порівнювали з кращим світовим досвідом, зокрема в Канаді.

Різні джерела інформації наводять такі дані про педагогічні кадри. Кількість вакансій в школах України за останні два роки збільшилась більше ніж на 30%. Близько 40% вчителів і половина директорів шкіл є особами передпенсійного або пенсійного віку.

Виникає питання: чому ж далеко не всі випускники педвузів ідуть працювати за спеціальністю, особливо в сільські школи, де збільшується доля тих, хто взагалі не має вищої освіти?

Ми раділи, коли українські школи почали отримувати комп'ютери. Міністр освіти і науки України В.Г.Кремь неодноразово запевняв педагогів, що комп'ютеризація шкіл дасть можливість забезпечити однаковий доступ до

інформації сільських і міських учнів, поступово переходити на новий тип стосунків, де учитель буде виступати в ролі консультанта.

Однак час іде, а бажані зміни в школах не відбуваються. Не скрізь враховують, напевне, що комп'ютеризація — то не тільки комп'ютери. Одними з головних дійових осіб в цьому процесі є директори, вчителі-предметники. А як ідуть справи з їх підготовкою?

Педагогічний університет дає знання методик викладання певних шкільних предметів, але обмаль життєвого досвіду. Випускник зовсім не вміє орієнтуватися в діловому середовищі. Він погано знає, як діяти в конкретних життєвих ситуаціях. Мало хто глибоко розуміє, а ще менше володіють комп'ютерними технологіями в освіті. Більшість не знайомі, або ж рутинно сприймають інформаційні нововведення, погано пристосовані до ринкових реалій життя, не засвоюють іноземних мов.

Лише з часом вчитель або керівник педагогічного колективу починає розуміти, що і як впливає на успіх справ. Та часто це відбувається занадто пізно.

Ми довгий час шукали шляхів, переживали, що не знаходимо способів поділитися власним досвідом і набути новими знаннями з українськими колегами.

Та раптом отримуємо листа від Володимира Андрійовича Киричка, директора середньої школи села Червоний Пługатар Талалаївського району Чернігівської області...

ГЛАВА 1.1.

Заочне знайомство

* * *

...Випадково потрапила мені до рук стара газета «Освіта». Гортаючи сторінки, звернув увагу на рубрику «Нові комп'ютерні технології у навчанні». Дай, думаю, коротко гляну, що це таке. Але коротко не вийшло. Прочитавши статтю кілька разів, не міг заснути всю ніч. Наступного дня знайшов у бібліотеці інші номери зі статтями цієї рубрики. Всі їх не тільки прочитав, а й законспектував — і “захворів” комп'ютерами та новими технологіями навчання.

Своїми ідеями і планами поділився з педколективом школи. Але замість підтримки і схвалення почув, що, мовляв, комп'ютерні технології непогані, мабуть, для Києва, інших великих міст, але не для нас. Стоять же у нашій школі вже десять років дванадцять «Корветів» (комп'ютери старого зразка), а толку з них ніякого. “Нам би сюди хоч звичайнісінький телефон провести, єдиний на все село”, — говорили вчителі.

Йшов зі зборів пригнічений. Уже в кабінеті мене осяяла думка написати авторам рубрики листа, попросити поради, а то й допомоги.

“Але як написати? — розмірковував. — Автори мені

ні родичі, ні знайомі. Ми ніколи не бачилися, навіть не чули один про одного". Довго не наважувався. Потім через знайомих роздобув вашу адресу і ось пишу...

Наша прекрасна школа, яку ви бачите на цій фотографії, була побудована ще у 1990 році, але через відсутність палива та з інших причин до 1998 року опалювалася нерегулярно, і вчителі змушені були проводити заняття з учнями у непристосованих приміщеннях контори колгоспу або у себе вдома...

...Зараз ми вже відремонтували кольоровий телевізор «Електрон», збираємо гроші на відеомагнітофон, плануємо створити шкільну відеотеку. Тільки у нас бракує відеоматеріалів для уроків англійської мови, та й для інших предметів також. На чорному ринку Києва відеокурси я знайшов, тільки вони коштують дорожче від відеомагнітофона, тому купив лише один відеокурс та касету з художнім фільмом «Амадей», але вони малопригодні для проведення уроків.

Можливо, вам, як жителям англomовної країни, не важко буде надіслати нам відеокасети та які-небудь відеоматеріали...

* * *

Ваш лист змусив замислитись. Минуло майже десять років, як Україна стала незалежною, демократичною державою з орієнтацією на ринкову економіку. Майже

стільки ж Ви працюєте у школі. Скільки у Вас було гарних задумів, ідей, планів! Але більшість із них так і залишились не здійсненими. А в деяких сільських школах — як учили у п'ятдесяті роки минулого, ні, позаминулого століття, так продовжують і зараз.

Ось знімки, зроблені в класі торонтської школи, що відкрилася в 1858 році і збереглася в первісному вигляді до наших днів. В цій школі навіть у ті далекі часи діти за партами не тремтіли від холоду. В одному кутку класної кімнати стоїть грубка, в другому — рукомильник (на фото

видно черпак та коромисло, за допомогою якого носили воду), в третьому — скриня, де зберігає свої речі вчителька, четвертий відведений під вішалку для одягу.

Звісно, тоді паперова промисловість не могла забезпечити кожного учня в достатній кількості зошитами. Тому на парти клали дощечки, на яких учні писали крейдою. Такі письмові приладдя, ганчірочки видно на знімках. Цікаво, що у кожного учня був підручник і він займався самостійно. Тоді існували певні вимоги до одягу як учнів, так і вчительки.

Для порівняння — фотографії сучасної пост-радянської школи. На першій діти несуть до класу дрова, на другому — розтоплюється грубка.

Враховуючи, що у Вас з'явилося бажання впроваджувати нові технології, а школа, як і будь-який навчальний заклад, навіть якщо він знаходиться в сільській місцевості — то чудова лабораторія для апробації творчих задумів, ми записали і переслали для вашої школи кілька відеокасет з багатьма навчальними матеріалами відомих американських освітніх каналів кабельного телебачення.

Тексти до сюжетів на англійській мові зібрані у файлі

на дискеті, щоб їх можна було роздрукувати для роздачі учням на уроках і для домашньої роботи.

Сюжети різні — із освітніх, художніх, історичних, науково-популярних, документальних фільмів, уроків географії, біології, музики, спорту, дитячих передач. Для проби на дискеті у форматі MP3 записана пісня, яка звучала в одному із сюжетів.

Пакет з відеокасетами і дискетами доповнили методичкою. Об'єднує всі теми можливість використання їх на уроках англійської мови, при вивченні інших предметів.

* * *

Ваш подарунок з відеокасетами, дискетою та інструкцією я отримав. Це трапилося на мій день народження, і кращого подарунка за свої 35 років я не пам'ятаю. Ми з дружиною, як тільки отримали навчальні матеріали, облишили приготування і, не дивлячись на темряву та ожеледицю, пішли до школи. Включили відеомагнітофон, і раптом — «Звуки музики!» Боже мій! Це один з наших улюблених фільмів! Ми його бачили лише один раз по телевізору, але були довгий час під враженням.

Минулого року моя дружина, теж, як і я, учителька англійської мови, була на семінарі Британської Ради в Ніжинському педуніверситеті. Там вона переглядала цей фільм на англійській мові і привезла аудіокасету з записами пісень з цього та інших фільмів. Ми вдвох почали їх розучувати, але використати на уроках англійської мови не встигли. Касету разом з трьохмісячною заробітною платою для технічних працівників з мого сейфу вкрав рецидивіст. Для мене це були сильні збитки — як моральні, так і матеріальні. Потім я їздив до Ніжина, щоб записати знову, тільки було вже пізно. Відеофільмів вони не продають, аудіокасет не записали. Я їздив ще — теж безрезультатно.

Я також збираю репродукції робіт відомих художників, скульпторів, літературу про їхнє життя та творчість. Готую картинну галерею, яку вже частково створив. Тому ваші «Леонардо да Вінчі» та «Мікеланжело» — “не в бровь, а в глаз”.

Одним словом, зараз можу лише сказати, що ми вражені, приємно здивовані, морально окрилені вашою допомогою.

Дискети, які ви вислали, до наших застарілих комп'ютерів не підходять. Вони втричі менші форматом і товщі. Довелося шукати комп'ютери по інших організаціях, однак прослухати дискету з піснею так і не вдалося. На комп'ютерах Талалаївської школи звукової карти немає. Знайшли підходящий комп'ютер для цього в казначействі.

Дуже добре, що ви надіслали тексти до відеокасет. Із-за вимови, яку ми не звикли чути, багато простих слів звідти ми не змогли зрозуміти.

Тепер ми проводимо уроки англійської мови згідно затвердженої програми, а також за допомогою відеокасет, вашої методики і порад.

Дізнавшись про наші касети та уроки, що проводяться за допомогою телевізора, вчителі англійської мови регіону виявили велике бажання приїхати до нас подивитись і послухать, як це робиться. Талалаївська середня школа та наша за результатами обласної перевірки тепер рекомендовані для проведення обласних семінарів.

Ефективність проведення уроків з англійської мови вражає нас самих. Окрилені успіхом, ми тепер вводимо урок англійської мови уже з другого класу. Від усієї душі дякую долі за те, що вона мене з вами звела. Завдяки вашій допомозі, порадам я ще більше загорівся комп'ютеризацією навчання.

Однак наступна проблема — моя і всіх наших вчителів — цілковита комп'ютерна безграмотність. Переїняти чийсь досвід нам у нашому районі та області ніде. Чим більше я заглиблююсь в проблему комп'ютеризації школи, тим більше переконуюся, що з цим ділом нам, схоже, взагалі не справитися без вашої допомоги.

* * *

... Для подальшої співпраці бажано, щоб Ви більше розповіли про себе (можливо вислали б і фотографію). Де народилися, як починалася Ваша кар'єра і працюється

зараз? Нам також хотілося б із перших рук дізнатися, які зміни відбуваються в системі освіти України на десятому році її незалежності.

ГЛАВА 1.2.

Як починалася кар'єра директора школи

* * *

Останній місяць 1989 року був сніжним. Ніколи не думав, що свій двадцять четвертий день народження зустріну в чужому селі, яке потім стане мені рідним.

Цього села не знайдете на карті Чернігівської області. Воно занадто мале, щоб потрапити на неї. Людям з навколишніх сіл воно швидше відоме не як Червоний Пługатар, а як Блотниця, або Роз'їзд, за назвою залізничної станції, яка там знаходиться. За 10 кілометрів від станції було інше село Блотниця (тепер Болотниця), і це часто вносить певну плутанину. Від Червоного Пługатаря недалеко до Ромнів, містечка на Сумщині і близенько до Тростянця, знаменитого дендропарку Скоропадського, маленької Швейцарії. Недалеко й від Конотопа, де гетьман Виговський погромив військо царське, де Катерина Велика потопила своїх коней. Не далеко й від Батурина, гетьманської столиці, яка не підкорилася Меншикову, за що була спалена ним до тла, а люди винищені найстрашнішими тортурами. Недалеко й до Сокиринців, відомого маєтку Гната Галагана та батьківщини славетного кобзаря Остапа Вересая і знаменитого скрипаля Артема Наруги. З Червоного Пługатаря рукою

подати до Качанівки, одного з найбільших парків Європи. Колись це місце було пристанню для багатьох поетів, письменників, художників, музикантів і взагалі людей небуденних, творчих, яких підтримувала і якими опікувалась династія Тарновських.

В ті далекі роки громадське і культурне життя тут вирувало, що називається, на повну силу. Центр його фактично був не в Києві, а тут, в Качанівці. Саме тут Т.Шевченко знайшов своє кохання і своїх палких прихильників. Багато чого в його творах написано під враженням перебування в наших краях. Поруч з Червоним Плугатарем розкинулось старовинне село Сільченкове, батьківщина скульптора Кавалерідзе; його пам'ятник княгині Ользі, що стоїть тепер у Києві на Михайлівській площі, мабуть, бере витoki з наших країв. А дорогою, що проходить Червоним Плугатарем якраз повз школу, вів свою армію Карло XII. Скільки їх цих сіл, малих і великих, розкинулося навколо? Який пласт історії і культури несуть вони в собі? Яке ж ми мали духовне багатство, що не дивлячись на безкінечну руйнацію, знищення, живе і досі?

Я народився і виріс в селищі Дмитрівка Бахмацького району, за 15 кілометрів від Червоного Плугатаря. Про таке село ніколи не чув, хоч з нього до мого класу ходило двоє дівчат і наші парти стояли поруч. Але і ці дівчата, і всі інші говорили, що вони з Блотниці.

Вперше я побув там восьмикласником, коли в Ліді Тимошенко, одної з двох, трапилося велике горе — померла мама. Ліда залишилась одна з меншим братом, батько помер ще раніше. І ми всі класом, дізнавшись про таку трагедію, вирішили піти в Блотницю допомогти Ліді відбутися похорон. Дороги не знали, автобуса чекати довго, тому пішли пішки попід залізничною колією. Розпочався дощ і ми, промоклі до кісток, насилу дісталися села. Помочі від нас звісно не було ніякої, скоріше, навпаки, піддали більше клопоту сусідам, які і похорон відбували, і сушили наш одяг та відігрівали нас. В пам'яті залишилися грязькі вулиці з величезними калюжами та коліями по коліна. Людині навіть в гумових чоботях перейти дорогу непросто, а їздити по них в такий час можуть лише трактори. Отже, перше враження про село — це сльози, холод, непрохідні вулиці.

Другий раз я побував в Червоному Плугатарі разом зі своєю дружиною 9 грудня 1989 року перед закінченням п'ятого курсу Ніжинського педінституту. Привело тоді нас сюди почуття тривоги за майбутнє місце роботи. Адже роботу для двох вчителів одного фаху знайти в селі важко. А ми мусли їхати в село згідно розподілу. Конкретної школи і району нам не назвали. Ми мали право обрати будь-які школи в двох районах: Талалаївському та Бахмацькому. З цих районів ми родом, від них ми отримували направлення на позаконкурсний вступ до вузу, отже повернутися могли лише сюди.

Ми з Тетяною Владиславівною, побувавши у двох райвідділах освіти, отримали списки вакантних місць в декількох школах і нам захотілося побувати в кожній з них, щоб зробити правильний вибір. Не дивлячись на мої негативні перші враження від Червоного Плугатаря, які утримала тривка дитяча пам'ять, вирішили почати саме з нього, бо ця школа теж була в списку, і стояла вона посередині шляху між Дмитрівкою, де живуть мої батьки, і Талалаївкою, де живуть батьки Тетяни Владиславівни.

Залізниця зіграла не останню роль.

Таким чином, зазначеного вище числа потягом Дніпропетровськ-Ленінград ми прибули на станцію Блотниця. Потяг зупиняється лише на одну хвилину, а за цей час людям потрібно купити хліб з багажного вагону. Звикнувши до ніжинських зручностей, нас вразило те, як всі бігли за потягом, що вже рушив і ловили хліб, який кидали їм спочатку в руки, а потім просто на сніг. Снігу було багато, він був свіжим, пухнатым, і буханці ховалися під нього ніби під пухнату ковдру. Покупці швидко вихоплювали їх і клали до своїх сумок.

«Ось тобі свідчення того, як налагоджено постачання. Зараз хліб кидають в сніг, а весною будуть в багнюку».

«Давай запитаємо, де школа, доки є ще люди», — відповіла дружина. І ми стали розпитувати людей, як знайти школу.

«А у нас в селі школи немає і ніколи не було, — відповіла одна бабуся, — є лише початкова, але далеко за селом, в лісі. Просто так ви її не знайдете. Якщо потрібно, я можу показати».

«Та як же немає? — здивувались ми. — Нам сказали, що будується нова».

«Це ви мабуть про ті ями, які порили з осені? То це — ось, зовсім рядом. Ми повз них будемо їти».

Кожна хвилина перебування в селі нас дивувала все більше і більше. Автобус назад мав бути не скоро і робити було нічого, як їти та дивитися.

Всю дорогу бабуся розхвалювала нового голову колгоспу, який і дороги висипав, і новий корівник побудував, за п'ять років колгосп на ноги підняв, збирається протягти газ в село, а це пообіцяв школу збудувати. Підійшли ми до школи. Це дійсно був розритий великий котлован із залізобетонними блоками, занесений снігом.

«Так! — подумали ми, — до першого вересня не встигнуть». Стало зрозуміло, що тут працювати ми не будемо. Але хороша погода, веселий настрій, цікава співрозмовниця примусили нас подивитися і початкову школу. Бабуся вивела нас за село і вказала потрібні орієнтири, а сама пішла собі далі, в сусіднє село, закинувши сумку з хлібом за плечі.

Дорогу, яку показала нам попутниця, вже встигло затрусити снігом і ми, тонучи в ньому, брели до парку майже два кілометри. Дорогою пригадували Джека Лондона, його «Біле мовчання», яке читали в оригіналі у вузі на одному з курсів. Ми обоє — майбутні вчителі іноземної мови.

Нарешті звійшли в парк і зупинилися немов зачаровані. Над нами нависали могутні дерева, вкриті снігом, поруч стояли білі куці і здавалося, що ми йдемо тунелями якогось казкового пралісу. Зимовий парк покорив нас своєю красою.

Напрочуд доброзичливим і щирим виявився директор школи, заслужений учитель України Яковенко Анатолій Іванович (див. фото). І він, і голова колгоспу, якому ми теж нанесли візит, переконали нас, що школа буде, і буде газ, і буде житло для вчителів, а в першу чергу для нас, оскільки ми написали заяву перші і в нас є синок. А в парку буде будинок відпочинку для киян, який побудує один із столичних заводів.

На кінець розмови Король Микола Олексійович, голова колгоспу, попрохав свого шофера підвезти нас додому, щоб ми не чекали поїзда або автобуса. Він полонив нас своєю

м'якістю, чемністю, вихованістю, уважним ставленням до людей і бажанням працювати. Він не був схожим на інших голів, грубих і вічно зайнятих, що відмахуються від освітян як кінь від мух.

Ця поїздка справила на нас таке враження, що ми не захотіли дивитися інших шкіл і зупинилися на Червоному Плузатарі.

Виявилося іще й таке. За два кілометри від Червоного Плузатаря є село Березовиця, і наші прадіди колись жили там. Отже, ми повертаємося на землю наших прадідів, тобто маємо спільні витоки, до яких випадково повернулися. В цьому відчулось щось загадкове і таємниче.

Наприкінці літа приїхали сюди знову. Школа була майже готова. Роботи кругом кипіли. Весь Талалаївський район було кинуте на її будівництво. Ще й тепер, зайшовши в школу, який-небудь робітник чи службовець часто хоче побачити той клас, в якому вони стелили підлогу чи зводили стіни.

З житлом складалося трохи гірше. Найнята бригада будівельників рідко прохмелялася, роботи затяглися. Тому ми вселилися в будинок, де не було ні вікон, ні дверей. В одній з кімнат забили вікно поліетиленовою плівкою, двері завісили ковдрою. Там і жили, добудовуючи будинок.

Першого вересня школа прийняла дітей, але недоробок вистачало. Всі вчителі після уроків та по вихідних працювали на будівництві школи, вечорами на своїх будинках, до уроків готувалися вночі. Звісно, було важко, та на життя ніхто не нарікав, працювали весело і дружньо.

Я викладав англійську мову. Тетяна Владиславівна — російську, бо англійської на двох не вистачало. Такий розподіл ми зробили самі без суперечки. Вона сказала, що любить літературу більше, ніж я, і це буде кращий варіант. Їй було важко. Але про це вона ніколи не говорила...

Йшов період розвалу колишньої супердержави, Радянського Союзу. Життя з кожним роком ставало дедалі суворішим. В 1995 році наша школа отримала серйозний удар, який відбився на всьому, в тому числі і на моральному стані педагогічної та учнівської громади.

Стояла люта зима. Запаси вугілля в школі кінчалися. Завезення нового не передбачалося, тому паливо економили

як могли. Температура повітря в приміщенні підтримувалася близько 5-7⁰С вище нуля. І раптом пропадає світло. Система опалення без світла працювати не може взагалі, водяне опалення за ніч розморозжується. Довелося навчатися в неопалюваній школі. Хто не переніс цього на власній шкірі, ніколи не зрозуміє. Ми перенесли. Пам'ятаю, приходимо додому зі школи. Груба вже налаштована, залишається піднести сірника, але захололі руки не слухаються, сірника до ладу втримати не можуть. Підпалюємо і сідаємо спиною до груби. Сидимо так годину, або і більше. Груба вже давно гаряча, а ми зігрітися не можемо. Холод, здається, сидить в кожній клітині тіла: в м'язах, кістках, крові. Відігрієшся — і від серця трохи відляже. Думалося: «Завтра на роботу не підемо», але приходять ранок, і ми йдемо.

Ставили в класах електрокаміни. Не витримала електропроводка, погоріла. Полагодити не вдається, бо проходить через пустотілі бетонні перекриття. Як кажуть, одна біда не йде, за собою сім веде. В 1997 році перестали виплачувати зарплату. Інколи вдавалося оформити взаємозалік на електроенергію, вугілля, зерно, чи якийсь інший товар. Ми за електроенергію заплатили стільки, що лише в 2002 році закінчилась оплата. Зерном засипані були всі ящики, бочки, мішки. Його нікуди було дівати. Крам, який ми брали по взаємозаліку, коштував набагато дорожче, ніж на ринку, але доводилось брати, бо гроші могли взагалі пропасти, як пропали на ощадкнижках. Плюс до всього холод. Нахолоне школа за зиму так, що на вулиці вже мінус 5, а в класах — мінус 15. Відкриваємо вікна, впускаємо тепло. Проїжджаючи мимо сторонні люди, не знаючи нашої проблеми, дивуються: «Жарко топлять. Не економлять палива». Ось так три роки.

З кожним роком кількість теплих класів добавлялась, але проблема з опаленням до сих пір не вирішена на 100%. Левина доля позабюджетних коштів лягає в нас саме сюди і не дає змоги зайнятися іншими корисними планами.

Займалися торгівлею. По вихідних торгували і в Москві, і в Гомелі, і в Нїжині, і в Чернігові, і в Кременчуці, дехто з наших діставав і Польщі. Не раз визрівало рішення покинути школу взагалі і серйозно зайнятися торгівлею. Бувало з

Москви за вихідний день привезеш додому дві місячні зарплати живих грошей, а в школі лише нараховують, та не дають. Але жаль було кидати улюблену роботу, і дружина часто говорила: «Я не люблю, коли ти торгуєш. Або тебе немає, або сидиш зі своїми підрахунками насуплений. Діти майже не бачать батька».

Весною 1998 року отримав пропозицію від райвідділу освіти очолити школу. Від пропозиції категорично відмовився. Навіщо мені директорство? В зарплаті мало виграю, її все одно не платять. В директора більше проблем, відповідальності ніж у вчителя, він ніколи не бачить відпустки, постійно їздить по службових питаннях за свої кошти. Він навіть втрачає в зарплаті. Школа — найпроблемніша в районі: не опалюється, дах тече, у багатьох класах немає світла, вчителі в розпачі, вибухи невдоволення батьків. З цими проблемами мушу стояти сам на сам, на чийсь підтримку чи допомогу нічого розраховувати. Ніякої руки вище не маю. Шляхів виходу з проблем не бачу. Одним словом, ні.

Але райвідділ наполягав, переконував, просив подумати. Обіцяв допомогу, в яку я не вірив, просив тримати пропозицію в секреті. Погоджувався надавати постійну допомогу і старий директор, Яковенко Анатолій Іванович, який ще попрацював в школі кілька років вчителем музики.

Перед початком навчального року мене вмовили спробувати тимчасово. Святі були ті часи лише одним — мінімум писанини, мінімум контролю. Керівництво займається одним: гасить страйки, ходить на судові засідання, перепускає через себе море прохачів, які просять грошей на ліки, навчання дітей, весілля, похорон. В школі себе директором не відчував, скоріше завгоспом.

Потрібно було щось міняти в роботі, в самому собі. Основна проблема — опалення школи, без вирішення якої неможливо було працювати. З чого почати? Почав з поїздок до райцентру, адже недавно звіти була обіцяна підтримка. Та дуже скоро зрозумів, що нічим допомогти вони не можуть. Залишається надіятися на самого себе, на свій колектив.

ГЛАВА 1.3.

Директор про себе і школу зараз

* * *

Прийміть мої вибачення за довге мовчання. Нас ось уже три тижні шерстить фронтальна перевірка, тому я не можу вирватись зі школи. І перед перевіркою, і в ході неї підганяємо папери.

Від писанини в голові паморочиться. Крім того перевіряючим кожний документ подай в руки, поясни і покажи. Три тижні гуртом перевіряють папки і не знають, коли закінчать. До фронтальної школу перевіряли працівники контрольно-ревізійного управління. Їх цікавила картопля, яку два роки тому виростили на площі 0,62 га. Прийшлося піднімати акти і готувати пояснювальну записку в якій, зокрема, писав:

1) З метою підтримання добрих партнерських стосунків між школою та ксп ім. Фрунзе, 286 кг було передано їм безкоштовно для харчування механізаторів. Ксп своєї картошки не мало.

2) З метою здешевлення учнівських обідів було передано 440 кг тому ж ксп для організації харчування учнів у їх їдальні.

3) 300 кг було використано на посадку ділянки площею 0,12 га.

4) 1098 кг картоплі було використано на харчування учнів у їдальні школи за період з листопада 1999 по квітень 2000р. і т.д.

Відмічу, що урожай був зовсім незначний. Кращу картоплю в кількості 300 кг ми посадили, решта картоплі до сих пір знаходиться в підвальному приміщенні школи. Ми не змогли її використати або реалізувати, так як вона була дуже дрібною. Скоро будемо викидати.

Я мусив би бути більш вимогливим і акуратним. Але в умовах, в яких нам доводилось працювати, акуратним бути важко. Це період невиплати заробітної плати, школа не опалювалась, йшло масове скорочення працівників школи. І в такий період ми не лише продовжували працювати, а й взяли на себе додаткове навантаження — обробіток 12 га землі.

Доводилося працювати і по вихідних, і під час відпустки, і вночі. Часто з боку державних контролюючих органів отримуємо зауваження щодо виконання своїх обов'язків, але чомусь держава забуває про свої обов'язки. Щоб списувати продукти належним чином, школа повинна мати кухаря. Ми його не маємо. Якщо вести всю документацію як слід, то директору треба мати і діловода, або ж зарплату відповідно до закону. Що я міг вимагати від завгоспа, коли він за 27 гривень в місяць, яких не отримував, день і ніч працював у школі? Перелік подібних запитань можна продовжувати. До пояснювальної записки додав 5 актів та витяг з рішення батьківського комітету, пояснювальну записку від завгоспа школи.

В цьому році в мене крім контрольно-ревізійного управління, фронтальної перевірки, ще атестація, відкриття школи-саду і т.д. Все це по мимо щоденної рутинної праці, роботи вдома. Справжнім ділом займатися ніколи. Сплю не більше 6 годин на добу.

Завжди заздрив білою заздрістю міським вчителям. Вони заробляють собі на прожиття репетиторством. В селі попиту на цей вид праці немає зовсім, тому доводиться працювати фізично, ведучи підсобне господарство.

Ми з дружиною обробляємо півтора гектари землі, тримаємо корову, теля, двох свиней, 15 гусей, 10 качок, курей. Від цього ми не живемо багато, але це серйозна

добавка до нашої зарплати, а на час невиплати, яка знову почалася — єдине джерело прибутку. Іншої роботи, яка б поєднувалась із роботою в школі, немає.

Відбувається чергування розумової та фізичної праці. Звісно, хочеться, щоб було більше часу на читання книжок, поїздки, цікавий відпочинок. Але адміністративні обов'язки та підсобне господарство гальмують всі мої плани. Втім, здається, нічого не вдієш.

Приводжу приклад: я, як директор школи, працюю по 10–12 годин на добу і отримую тепер, уже після підвищення, 200 гривень зарплати. Моя сусідка тримає 4 корови. Вони здають молоко на маслозавод і отримують 600–700 гривень за місяць тільки за молоко. Якби вони не працювали в колгоспі, то могли б цей продукт реалізовувати на ринку. Грошей мали б в два рази більше. Крім того, погодившись рік 4 телят, отримують плюс 1500 гривень за кожне. Місяць вони заготовляють сіно, відпасують чергу 4 дні через кожні 45 днів (у черзі 45 корів). В інші дні, працюючи разом всією сім'єю, за добу сусіди на порання тратять три години. От і порівняйте мій річний прибуток і їхній.

Зараз стоїть питання про скорочення мережі сільських шкіл. На це весь час наголошує Міністерство освіти, цю точку зору поділяю і я теж. Бо це очевидно. Населення села різко скорочується. За 1999 рік по Рябухівській сільській Раді, куди входить 5 сіл, статистика така: народилось — 4, померло — 29. Говорять, що для Талалаївського району досить 4 школи. Я роблю все, щоб наша залишилась, і вона, більше всього, залишиться. Але де взяти грошей для школи, я не знаю. Не знаю, де взяти гроші на дизпаливо, щоб завезти вугілля в школу, а вугілля закінчується. Де взяти на бензин, щоб відвезти дітей на Олімпіаду. На крейду, щоб писати на дошці. На ганчірки, щоб мити поли (з дому давно все винесли). На утеплення вікон. На Новий рік Діду Морозу в торбу теж треба щось положити, бо дітям не поясниш, чому немає подарунків, і т.д.

Заплатив би своїми, та немає. На мені висить 700 гривень боргу, а наша зарплата разом — 400 гр. Крім того, потрібно купити зерно і вугілля. Значить, у вихідні мушу торгувати на базарі молоком та сиром.

Інші перешкоди ви, думаю, знаєте. Це крайня бідність основної маси населення, технічна відсталість країни, нерозвинуті інформаційні технології, менталітет людей.

Думаю, для самореалізації, розкриття себе кожна особистість повинна мати когось, хто б розумів її, підтримував, спонукав до діяльності, з ким можна було б ділитися своїми планами та працею, або вести спільну справу. Така людина не обов'язково повинна знаходитися поруч. Можна ніколи її не бачити, але відчувати дружнє плече.

Прикро, що в освіті і на сьогодні такі стосунки — велика рідкість. Ініціативний, старанний вчитель матеріальної користі з своєї праці не бачить. Моральної підтримки тим більше. Веземо дітей на екскурсію за свої гроші; книги, підручники — купуємо за свої; канцтовари — за свої; пресу передплатуємо за свої; ремонти робимо за свої.

Ось і виходить — чим більше стараєшся, тим у більшому збитку. Запитуєте, а кваліфікаційна категорія підприємців? Надбавка до зарплати за категорію затрат не оправдує, вона не варта ні зусиль, ні нервів, затрачених на її підвищення. В цьому році четверо наших вчителів відмовилися від покращення категорії.

Іноколи люди просять мене заколотися поросся. Родичам та давнім друзям відмовити не можу. Не відмовив і цього разу, адже просила рідна тітка. Вона жалілась на те, що кабан погано їсть: “Спочатку ніби і береться за їжу з апетитом, але через трохи лягає і до корита більше не підходить...”

Розбираючи кабана, уважно передивляюся всі його внутрішні органи. Щось має бути хворим... І ось знаходжу — кусок алюмінієвого дроту сантиметрів 3-4 завдовжки пробив шлунок, та так і залишився в ньому стриміти. Увесь обріс плівками та жиром. Спочатку важко було розпізнати, що то за наростень під шлунком, величиною з куряче яйце. Зрозумів лише тоді, коли розрізав. Ось вам наглядний приклад того, як організм тварини, а його можна розглядати як складну систему, знешкодив іншорідне тіло, що загрожувало його існуванню, адже дріт далі не пішов.

Скільки робимо зайвої праці! Ось, наприклад, проводяться предметні учнівські олімпіади. Перший етап

— шкільний. Ми маємо визначити переможців спочатку в школі, потім в районі, потім в області та республіці. У нас паралельних класів немає. В 11-му класі, де я викладаю англійську мову, 12 учнів. Я всіх їх знаю як свої п'ять пальців. Знаю, що Юра Савченко найсильніший в класі. Всім іншим до нього дуже далеко. І скоріше небо впаде на землю, ніж Юра не вийде переможцем шкільного туру. Але я мушу таку олімпіаду проводити. Звісно, ліпше б я в цей час попрацював з дітьми у відеозалі або зайнявся іншою корисною справою. Але я мушу проводити, бо і завдання, які я придумав, і підсумки проведення олімпіади, і учнівські роботи потрібно зберігати в школі як звітність за проведену роботу. Ось так сидиш, пишеш і душа щемить, що робиш непотрібну справу, а потрібна стоїть не торканою і час вилітає в трубу.

Коли вже зайшла мова за олімпіади, то не втримаюсь сказати слідуюче. Не лише я хочу послати Юру на олімпіаду зі свого предмету, кожен інший вчитель теж. Крім того, якщо брати англійську мову, Юра в Талалаївці буде змагатися з однопітками, які вивчали іноземну мову поглиблено та навчалися в сильних групах. Ми ж диференційованого підходу до формування груп та класів запровадити не можемо в силу малої кількості учнів. Поглибленого вивчення теж.

Переможці другого туру учнівських олімпіад їдуть в Чернігів і там, в свою чергу, змагаються з дітьми, що є учнями ліцеїв, гімназій, шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови, з дітьми, які бувають за кордоном.

А далі вчителі отримують свої "медалі": "Чому такі погані результати районних та обласних олімпіад?! Ви не навчили дітей!?" І ніхто не хоче зрозуміти найпростішого, що учню до олімпіади з одного предмету підготуватися легше, ніж з трьох відразу, і що з 12 учнів у класі важко знайти обдарованих на кожен предмет. В класі, де 30 учнів, це зробити легше, тим більше, коли таких класів два, три або й чотири.

Переконаний і в тому, що нашого Юру не можна порівнювати ні з яким Сашею або Колею. Його можна порівнювати лише із самим собою, з тим, яким він був учора і тим, яким став сьогодні. Це всі розуміють. Про це

трублять з високих трибун. Але часто буває, що говорять одне, думають друге, а роблять третє.

Ми, директори шкіл, на кожному кроці критикуємо за папероторчість того, хто найближче до нас, райвідділ освіти. Ніколи не замовкає на нарадах директор Красноколядинської школи Бичок Микола Олексійович, який багато часу відводить господарським проблемам своєї школи і не терпить паперів. Я переважно мовчу, бо знаю, що то пуста балаканина і вона нічого не дає, а навпаки, лише затягує наради. Відділ освіти зсилається на область, область на міністерство, міністерство на кабмін та на місцеві органи управління освітою, які не можуть позбутися старих звичок. Але я працюю в школі 11 років, а такий шквал наказів, листів та інструкцій став сипатися лише в останні роки. І винних немає.

Завтра включаюся у бій з картошкою. Мушу другу половину серпня і вересень ритись в себе на городі. Як його все встигнути, я ума не прикладу. Ось так ми живем.

На все добре. Для нас свято отримувати від вас листи, і відповідати — одне задоволення.

ГЛАВА 1.4.

Пропозиція директору системно зайнятися дистанційно керованою самоосвітою

* * *

Питання, підняті Вами, виникають мабуть у кожного директора сільської школи. Але вирішуються вони людьми по-різному. Навіть з двох керівників, що знаходяться в рівних умовах, закінчили один вуз і отримали однакові знання, кращі результати в роботі та повноцінніше життя матиме той, хто здатний генерувати ідеї, впроваджувати їх у життя, брати на себе відповідальність.

Фахівці різних галузей господарства підвищують свою кваліфікацію на курсах післядипломної освіти, перепідготовки, відвідують різні семінари, навчаються в школах бізнесу. Однак програми навчання, теми лекцій часто ніяк не пов'язані з конкретними проблемами, що повсякденно доводиться вирішувати кожному слухачеві окремо.

З розповсюдженням комп'ютерів, Інтернету з'явилася і нова форма отримання середньої або вищої освіти методом дистанційного навчання, але воно теж відбувається виключно за програмою відповідного навчального закладу.

Безумовно, названі форми навчання допомагають багатьом бажаючим. Та дійсність переконливо доводить,

що вони не дають бажаних результатів людям, в яких здібності і потенційні можливості вищі за середні.

Вкрай актуальною стає післядипломна підготовка здібних фахівців, керівників, що працюють в малих містах, районних центрах, сільській місцевості.

Щодо переорієнтації навчальних закладів на світові стандарти, поліпшення науково-методичного забезпечення післядипломної освіти вчителів і керівників шкіл, то, за словами Міністра науки і освіти України В. Г. Кременя "...тут взагалі не початий край роботи. Відсутні підручники, посібники, новітні технології..."

Однак незважаючи на обмежені можливості підвищення особистого загальноосвітнього, фахового рівня, життя вимагає від кожного, а особливо тих, хто займають керівні посади, принципово нових, ґрунтовних знань.

В час швидкого розвитку науково-технічного прогресу, ринкових відносин, конкуренції достойно буде жити лише людина, яка осмислено визначить свої можливості і життєві цілі, через самоосвіту оволодіватиме необхідними знаннями і застосовуватиме їх в практичному житті.

Але що і в яких обсягах вивчати самостійно? Хто порадить, підтримає? Адже відомо, що з успішних людей лише одиниці стали такими самостійно. Поруч з іншими стояли, направляли і вели до успіху провідники-наставники, збагачені знаннями, професійним і життєвим досвідом.

Зокрема і ми могли б Вам давати поради, відповідати на окремі запитання, навіть надавати разові допомоги, матеріальні чи знаннями, але то малоефективний шлях запозичення досвіду. В такий спосіб мало що вдасться змінити. Зовсім інша справа — коли б Ви зайнялись дистанційно керованою самоосвітою.

Спираючись на власний фаховий, життєвий досвід та потужну канадську індустрію знань, ми вперше в світовій практиці розробили і впроваджуємо в практику цю нову форму навчання.

Мета дистанційно керованої самоосвіти — допомогти кожному бажуючому визначити свої можливості, професійні, фінансові, життєві цілі, і досягти їх.

Її задача — спонукати людину нестандартно мислити, генерувати ідеї, добиватися їх впровадження в життя, створюючи для цього можливості і творчо використовуючи обставини.

Дистанційно керована самоосвіта принципово відрізняється від відомих форм заочного, дистанційного навчання і просто самоосвіти тим, що не має єдиної учбової програми, одних для всіх підручників. Вона займається конкретними проблемами, які саме життя постійно ставить перед фахівцем, учнем, студентом, і на які не знайдеш готових відповідей в навчальних підручниках, затверджених програмах, на лекціях.

Той, хто вирішив зайнятися такою формою самоосвіти, разом з провідником-консультантом, виходячи із загальноосвітньої, професійної підготовки, інтересів, пріоритетів, формують особисті цілі і задачі, разом розробляють під них індивідуальні програми.

Технічна реалізація її забезпечується через електронну пошту. За її допомогою передбачається постійний обмін листами, в яких сторони обговорюють поточні плани, шукають способів вирішення проблем, аналізують і при потребі корегують практичні кроки, обмінюються новими цікавими ідеями, ведуть творчі дискусії.

Система дистанційно керованої самоосвіти не має семестрів, заліків, екзаменів. Досягнення поставленої мети — найголовніший і єдиний екзамен.

Бажаною умовою при такому навчанні має бути наявність лабораторії (власний малий бізнес, вища, середня школа, ферма, інші об'єкти діяльності), де можна було б перевіряти на практиці творчі задумки, ідеї, проводити дослідження, обробляти, аналізувати отримані результати, розмірковувати над проблемами, що виникають, виробляти власні шляхи і засоби досягнення цілей.

Тим, хто займається дистанційно керованою самоосвітою, пропонується надані провідником-консультантом ідеї, поради, пропозиції впроваджувати в практику творчо, перевіряючи їхню дієвість. Саме в процесі втілення в життя нових ідей росте рівень компетенції, проявляється здатність виробляти особисті, часто

нестандартні шляхи вирішення проблем, набуваються управлінські навички, відбувається становлення творчої особистості, керівника.

Такою формою освіти можуть займатися всі бажаючі незалежно від віку, професії, місця чи країни проживання. Вона дає можливість в будь-який час підключитись до процесу навчання.

В разі Вашої згоди на таку співпрацю пропонуємо для початку спробувати задіяти існуючі в школі комп'ютери старого зразка.

* * *

Про дистанційне навчання (правда, не самоосвіту) я думав і до вашого листа. Ми з дружиною, читаючи газету «English», в якій інколи вчителі Києва пишуть за свою роботу, не раз мріяли про такі можливості, як у них. Але водночас ці мрії ми відносили до розряду нереальних, таких, що ніколи не збудуться. Тому і були дуже раді вашій пропозиції.

Важко було відновити роботу комп'ютерного класу, де всі 12 безнадійно застарілих комп'ютерів потребували ремонту. Найближчу майстерню знайшли в Чернігові. Тільки як ремонтувати при тотальному безгрошів'ї школи, вчителів, батьків, організацій? Заборгованість по зарплаті вчителів сягає більше року, колгоспників — більше трьох. Та незважаючи на негаразди, комп'ютерний клас вже запрацював, хоч пішло на це багато часу. Для учнів 5-11 класів ми навіть ввели факультатив з інформатики.

* * *

Зроблене багато в чому говорить про Вас як про ініціативну людину, ентузіаста комп'ютеризації школи. Це додає впевненості у тому, що ідея дистанційно керованої самоосвіти впаде на сприятливий ґрунт і за певних умов дасть гарні плоди. Таким сприятливим ґрунтом може бути впровадження в школі інноваційних програм і заходів. Виходячи з освітнянської доктрини, пропонуємо перед педагогічним колективом поставити таке завдання: «Впроваджувати в навчально-виховний процес нові

інформаційні технології; створювати умови для самонавчання, самореалізації кожного учителя, учня».

Зрозуміло, що ця програма можлива лише за наявності сучасних комп'ютерів і підключення їх в Інтернет.

Інтернет згаданий нами, звичайно ж, не випадково. У той час, коли всі у педколективі школи, включаючи Вас самого, про Інтернет мають лише загальне і дуже неясне уявлення, причому більше на емоційному рівні — без нашої твердої позиції, впевненості навряд чи хто зважиться навіть заїкнутися про нього без ризику піддатися загальному і щирому висміюванню. Адже якщо в школі немає навіть телефону і мало хто вірить, що він коли-небудь з'явиться, то вже про Інтернет і говорити нічого.

В дистанційно керованій самоосвіті Інтернету належить важлива роль. Адже саме за його допомогою здійснюється обмін листами електронною поштою. Вчителі, учні можуть знаходити на Інтернеті практично будь-яку текстову та графічну інформацію з різних областей знань, бачити її на екрані комп'ютера, миттєво копіювати, друкувати на папері в необмеженій кількості, порівнювати, узагальнювати, аналізувати. Потрібну літературу, дані, факти, різні точки зору з будь-якого предмету і до кожної теми легко збирати на диску в таких обсягах, які іншими способами неможливо накопичити протягом всього життя.

Інтернет дає унікальну можливість вчителям і учням залучитися і до основ малого бізнесу. У процесі занять учням корисно постійно порівнювати себе з однолітками з інших країн, пробувати власні ділові якості, проявляти інтерес до подій в світі, зокрема у промисловості, фінансах, будівництві, мистецтві, політиці. Все це буде доповнювати і закріплювати їхні теоретичні знання, готувати до дорослого життя.

Захопившись навіть простою але реальною справою, учень матиме постійну потребу в різноманітній інформації, у нього виникатиме багато питань, для вирішення яких він через E-mail зможе зв'язуватися з виробничими підприємствами, навчальними закладами, установами різного рівня, фахівцями, керівниками. Не виходячи з класної кімнати, він одержить на екрані комп'ютера інформацію чи консультацію з будь-якого питання.

При цьому роль учителя не знижується, а навпаки, підноситься на зовсім новий рівень. Такий підхід спонукатиме його переходити до індивідуальної роботи з учнями з метою навчити кожного працювати в інформаційному просторі, шукати потрібну інформацію, обробляти, аналізувати і застосовувати її для досягнення суспільно-корисної мети у навчанні і житті. Такий навчальний процес підштовхне педагогів до вивчення світового новаторського досвіду, створення, впровадження в школі нових педагогічних технологій. За тим і школа в цілому вийде колись на рівень узагальнення, впровадження і поширення власного передового досвіду.

Отож, Інтернет, як ніщо до нього, став нині реальним інструментом формування активних, думаючих, свідомих громадян, освіта і мораль яких відповідали б загальнолюдським цінностям.

Сказане не означає необхідності щось змінювати в затвердженій шкільній програмі, методиках викладання. Все перераховане не йде в розріз з державною програмою, а навпаки, дозволить школі швидше запроваджувати її положення.

Тому наступним кроком пропонуємо Вам придбати бодай 2-3 сучасні комп'ютери, аби створити і розмістити на Інтернеті сайт школи...

Як не дивно звучить, розпочати цю роботу ми з Вами зможемо ще до придбання комп'ютерів і підключення їх до світової мережі.

Силами учнів і вчителів під Вашим керівництвом вже зараз є змога зробити дизайн шкільного сайту. Для цього потрібно продумати зміст сторінок, а також композиційне, кольорове і художнє оформлення (тексти, фотографії, малюнки і т.д.), потім на папері розробити їхні кольорові ескізи. Правил, що повинно бути на сторінках і як вони мусять виглядати, просто не існує — тут повний простір фантазії і творчому самовираженню учнів і педагогів.

Скажімо, можна було б почати з назви, фотографії, короткої історії школи, довідки про її географічне положення. На ваш розсуд окремими сторінками можна було б дати цікаво оформлену інформацію про:

1) педагогічний колектив (список учителів з фото-

графіями і короткою професійною біографією кожного);

2) участь і успіхи школи на олімпіадах, творчі досягнення учнів і вчителів, якими б вони хотіли поділитися;

3) сторінку «Наші випускники» з інформацією про те, де кращі з них працюють, чим займаються, як знайшли себе в житті;

4) ілюстровані розповіді про недавні заходи, що проводилися в школі — свято останнього дзвоника, початок нового навчального року, екскурсії, концерти, вечори відпочинку і т.д.

Спочатку ваші ескізи однієї чи декількох сторінок у комплекті з відповідними фотографіями і малюнками можете надіслати нам, а ми допоможемо створити сторінки сайту і безкоштовно розмістити їх на Інтернеті. Якщо бажаєте, ми також віддрукуємо на папері і надішлемо кілька прикладів того, як такі сторінки оформлюють школи різних країн, у тому числі України.

Викладений підхід ми вважаємо найдоцільнішим і найпродуктивнішим, оскільки:

а) про Вашу школу (наважимося стверджувати, першу сільську школу України на Інтернеті) зможуть довідатися і читати на всіх континентах земної кулі. Знаючи адресу сайту школи, кожна людина чи організація, що мають доступ в Інтернет, можуть одержувати з перших рук відомості про школу, успіхи і творчі здобутки її учнів і вчителів, про проходження навчального процесу, успішність — словом, про все, що ви зважите за потрібне помістити на своїх сторінках.

б) Для всіх зацікавлених розпочати діловий діалог про співробітництво зі школою чи Вами особисто буде можливість миттєвого безкоштовного зв'язку через електронну пошту.

в) Працюючи над дизайном інтернет-сторінок, школярі матимуть змогу зробити перші кроки до розуміння того, що таке Інтернет і для чого він дійсно потрібний.

г) Важливо, що в такий спосіб практично нічого цінного із зробленого учнями і вчителями не пропадає. Створене зусиллями одних може бути використане як основа для учнів наступного року, залишаючи їм досить творчого простору на те, щоб доповнювати,

удосконалювати і розвивати справу їхніх попередників.

На наступних етапах ми готові підібрати програмне і методичне забезпечення, відеоматеріали для уроків іноземної мови й інших. Але і це тільки початок.

* * *

З великим нетерпінням чекав вашого листа. Як жаль, що листи йдуть так довго. Я перечитував його декілька разів на день, обдумуючи кожне ваше слово. Не буду приховувати, спочатку ваші пропозиції видались мені фантастичними. Який Інтернет, коли в селі немає навіть телефону?

Та чим більше читав, тим краще усвідомлював користь Інтернету і комп'ютерних технологій в навчанні, в плані керованої самоосвіти та духовного життя — мого, вчителів, учнів. Жаль, що інші вчителі не хочуть цього розуміти, дуже скептично на все це дивляться. Та думаю, що зрушення у свідомості людей нам з вами вдасться зробити в процесі роботи.

Сподіваюсь, ми з учителем інформатики та учнями підготуємо необхідні матеріали для сторінки школи в Інтернеті. Я ж візьму за дистанційно керовану самоосвіту, і зокрема за комп'ютеризацію школи, з усією енергією. Однак враховуйте моє становище: господарські роботи поглинають весь час, сили і гроші.

Та ви показали світло в тунелі.

ГЛАВА 1.5.

Червоноплугатарська — перша з сільських шкіл України на Інтернеті

* * *

Щоб Ваша шкільна сторінка з ескізів скоріше з'явилася на Інтернеті, як ми з Вами планували, разом з наступним листом пришліть нам бандеролькою таке:

1) три-п'ять гарних фотографій школи розміром приблизно від 1/4 до 1/2 стандартної сторінки — шкільне подвір'я, класи, якась загальна фотографія (наприклад, перший дзвоник) і т.п.;

2) окремі фотографії (можна паспортного розміру) всіх вчителів з такою інформацією про кожного: прізвище, ім'я і по-батькові, який предмет викладає, скільки років вчителює, зокрема у вашій школі, що цьому вчителю вдається найкраще, і т.ін. Добре, якщо на фотографіях вчителі будуть усміхнені, радісні. На звороті кожної з фотографій легко олівцем підпишіть, хто це;

3) інформацію про школу на кілька абзаців: де знаходиться (пару фотографій місцевих краєвидів, якщо є гарні), скільки має класів, учнів, куди йдуть випускники, якими досягненнями пишається, які іноземні мови вивчаються, що для школи означає перехід на нову систему освіти, як він проходить;

4) три-п'ять розповідей про кращих випускників — де працюють, що роблять, чого досягли, з однією-двома фотографіями на кожного, якщо є;

5) хай кожний учень випускного класу 2001 року принесе свою найкращу фотографію, яка найбільше подобається, щоб зробити на Інтернеті альбом майбутніх випускників. На звороті фотографій легенько олівцем напишіть імена учнів, можна без прізвищ. Якщо схочеться кожному написати дуже коротенько, яким бачиться їм власне доросле життя, це було б здорово;

6) п'ять-шість фотографій (з коментарями до кожної на один абзац) чим і як учні займаються в позашкільний час (позакласна робота, гуртки, самодіяльність, екскурсії, “на картоплі”, новорічний вечір, тощо).

Якщо чогось з цього не буде, не страшно. Якщо буде таке, що заслуговує на увагу, але не попало в цей перелік, то пришліть. Все це тільки для початку — в подальшому ми з вами будемо розширяти цю сторінку, і запропонуємо, які ще цікаві теми можна в ній подати. Фотоплівку посылати не треба, досить звичайних фотокарток — бажано кольорових, але це вже які будуть.

Отримавши ці матеріали, ми приготуємо сторінку і поставимо її в Інтернет.

* * *

Нарешті вдалося підвести у школу телефон, та ще й з міжміським зв'язком. Найбільші песимісти-вчителі не вірили, що він буде навіть тоді, коли в школу приїхала бригада монтерів...

Прислані вами матеріали і численні консультації допомогли нам зробити найскладніші перші кроки і приготувати матеріали до сайту в Інтернеті. Надсилаю їх звичайною поштою. Можливо, вони громіздкі і не цікаві, можливо, не в такій формі, як потрібно, то ви на свій розсуд відредагуйте їх. Ми пишаємося зробленим і готові працювати над ними далі, щоб зробити сайт достойним уваги всіх, хто захоче його відвідати.

Спішімо надіслати матеріали якнайскоріше. Хай вони містять лише перші сторінки, але факт виходу в Інтернет

зараз грає основну роль і є великим моїм козирем у справі комп'ютеризації як у школі, так і поза її межами.

Ви писали, що готуєте відеокасету про Інтернет. Врахуйте те, що вона потрібна буде не лише мені та нашим вчителям, а й для агітації керівництва району в справі придбання комп'ютерів та підключення до Інтернету.

* * *

Тепер на порядку денному стоїть встановлення між нами швидкого безкоштовного зв'язку. Найкращий, якщо не єдиний спосіб — це електронна пошта. Було б дуже добре, якби Вам вдалося добитись, щоб адресу електронної пошти дали разом з підключенням до Інтернету.

Якщо з будь-яких причин справа з Інтернетом затягуватиметься, варто не гаючи часу тимчасово домовитись з якоюсь із найближчих шкіл, установ, що вже мають Інтернет та електронну пошту, щоб вони дозволили Вам користуватися ними. Це точнісінько так само, як би Ви домовлялись із своїм сусідом, щоб він дозволив користуватись його поштовою адресою і скринькою. Ви б приходили до нього, скажімо, раз на тиждень і забирали ті листи, що прийшли на його адресу, але на Ваше ім'я.

Так само і тут — добре б домовитись, щоб хтось із вчителів (скажімо, вчитель інформатики) регулярно заходив до них, записував всі отримані листи на свою дискету і передавав Вам. Далі Ви друкуєте на комп'ютері відповідь, записуєте текст на той же диск і передаєте його в ту ж організацію. Звідти Ваш текст по електронній пошті відправлять на нашу адресу.

Все це, можливо, звучить досить складно, але повірте, що це дуже важливо, і результат вартий зусиль. Давайте почнемо з малого — при першій же нагоді відправте електронного листа на нашу адресу із словами «Chervony Plugatar».

Якщо відповідь не прийде протягом двох днів, значить передача не дійшла, і треба пробувати знову, може якось по-іншому, аж доки отримаєте від нас відповідь. За зворотню адресу не турбуйтеся — з Вашого листа ми дізнаємося, куди посилати відповідь.

* * *

У мене велике бажання працювати з вами по всіх напрямках ваших пропозицій. А дистанційно керовану самоосвіту я вважаю головною для себе. Саме завдяки такій самоосвіті, сподіваюсь, ми досягнемо кращих успіхів в навчально-виховному процесі.

Турбує лише одне — у нас дуже обмежені можливості в спілкуванні з вами. Розвиток нашої цивілізації ви мабуть переоцінили. Звідси інколи неможливо відправити навіть простого листа. Вивчаючи ситуацію, я дізнався, що ні в райцентрі, ні в нашому районі жодна школа, організація, в тому числі і райдержадміністрація, не кажучи за приватні особи, Інтернету не мають. Часто їздити ж в райцентр ми також не можемо. Моєї зарплати вистачить лише на 17 таких поїздок.

—

Дякуючи Віталію Анатолійовичу Науменко, програмісту регіонального відділення банку «Україна», зв'язок між нами електронною поштою почав працювати. Обмін інформацією став більш оперативним, ми з задоволенням читаємо ваші електронні листи і відправляємо свої. Ви правильно зробили, що запропонували йому співпрацю. В нашому районі — це самий обізнаний програміст, грамотний, знає англійську мову, працює із захопленням, швидко орієнтується в обстановці. Продовжуємо працювати над тим, щоб наш зв'язок став менш проблемним.

* * *

Сьогодні ми передали для Вас новий великий пакет з навчальними матеріалами. У ньому крім касет з черговими відеофільмами для шкільної відеотеки знаходяться також видрукувані на папері численні приклади найпоказовіших і цікаво зроблених сайтів, взяті прямо з Інтернету. Зокрема докладні роздруківки сайтів кількох американських шкіл. Усі вони супроводжуються нашими коментарями і поясненнями.

Крім цього, у пакеті кілька інструкцій з описом основ мови HTML і програмування з його допомогою сторінок для Інтернету, а також довідники з переліком команд мови і правилами їхнього застосування.

На листках Ви також знайдете зменшені фотографії декількох сторінок Вашої школи, зняті прямо з Інтернету. Сподіваємося, вони дадуть наочне уявлення про те, як ваш веб-сайт виглядає зараз. На даний момент він складається з 29 сторінок, займає 78 файлів загальним обсягом 615 кілобайтів, містить 49 фотографій. Єдине, на що хотілося б звернути увагу — сайт підготовлений і виглядає скоріше як «вчительський». Надалі його варто переорієнтувати на те, щоб він був більш учнівським.

Розуміємо, що школа досі ще не має власних сучасних комп'ютерів і змушена створювати сайт практично наосліп. Однак це не перешкодить планувати наступні кроки. З нетерпінням чекатимемо новин про хід комп'ютеризації школи. З одержанням комп'ютерів і підключенням їх до Інтернету у нас з Вами почнуться ще цікавіші і корисніші справи.

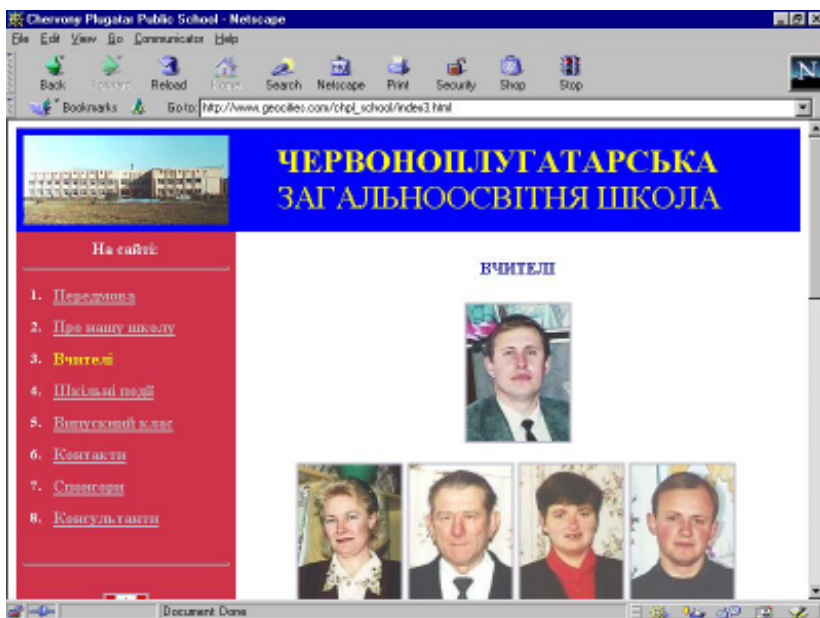
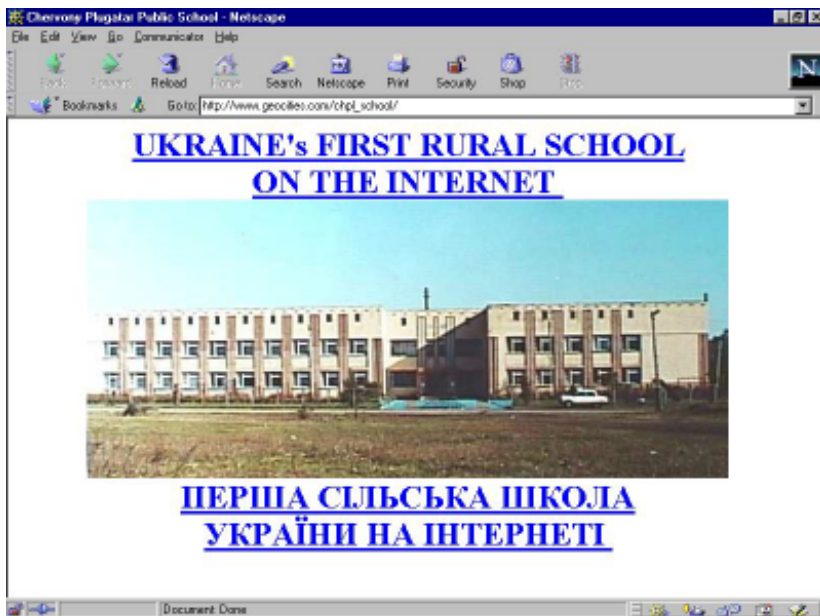
Наші дослідження показують, що немає на Україні сільської школи, що була б в Інтернеті раніше вашої. Якщо у Вас є інші відомості, чи хто доведе протилежне, погодимося. А зараз, думаємо, можна активно користуватися терміном «Червоноплугатарська — перша сільська школа України на Інтернеті».

Разом з відеокасетою про сайт Вашої школи та листами-інструкціями на допомогу користувачам електронної мережі, прийміть і нашу листівку-поздоровлення:

«Шановний Володимире Андрійовичу!

Червоноплугатарська загальноосвітня школа I-III ст. навчання першою з сільських шкіл України вийшла в січні 2001 року в Інтернет.

Щиро поздоровляємо Вас, педагогічний колектив, учнів з цією історичною подією в житті як школи, так і всієї країни, значення якої важко переоцінити. Всі ми, хто працював над створенням веб-сайту про вашу школу,

готував її для виходу в Інтернет, разом з вами пережили надзвичайно важкі, складні періоди в житті школи, і раділи вашим досягненням. Ми познайомилися з колективом школи, кожним особисто, полюбили вас, дорогі земляки, за вашу мужність, самовіддану працю.

Бажаємо вам всім і кожному окремо міцного здоров'я, щастя, досягнень у роботі і навчанні — ще вищих, ніж найвища у світі торонтська вежа, що височить на цій фотографії...»

* * *

Посилку і листа з повідомленням про відкриття сайту в Інтернеті ми отримали. Я особисто, педколектив школи безмежно вдячні вам за допомогу. Ви для нас так багато зробили, що ми дійсно не знаєм, як вам дякувати. Я з великою радістю обійшов вечором всіх вчителів (листа мені принесли коли надворі вже смеркало), показуючи їм наші фото і адресу в Інтернеті. Соломахи та Несени записали адресу, щоб повідомити її своїм родичам в Києві та Ленінграді, які мають доступ до Інтернету.

Того вечора у нас панував святково-піднесений настрій. Від хвилювання та роздумів відносно того, як почату справу довести до логічного завершення, я всю ніч не міг заснути. А коли вранці прийшов на роботу, з райвідділу освіти — телефонний дзвінок: «Ви що, вже в Інтернеті?» Як райвідділ дізнався так швидко про цю новину? Адже я про це говорив з людьми лише вчора вечором і лише на своєму кутку. Ніхто з них не має телефонів. Ось вам робота нашої вітчизняної електронної пошти — бабського радіо.

Правда, одна вчителька сприйняла цю новину індіферентно, навіть з роздратуванням: «Ну що з того? Інтернет без комп'ютерів нічого не вартий. А комп'ютерів Вам не бачити як своїх ушей». Можливо це роздратування від того, що внутрішкільна робота в значній мірі лягає на її плечі, коли я займаюсь комп'ютеризацією. Були й інші вчителі, що байдуже віднесли до цієї події і справи взагалі. Наша біда в тому, що, у людей туманне уявлення про Інтернет. Багато навіть вчителів інформатики взагалі не знають, що воно таке і для чого потрібно. Та більшість це

належно оцінила, відчуваючи гордість за свою школу та віру в свої сили.

Цього ж дня я поїхав в Талалаївку. Показав копії сторінок сайту завідувачій відділом освіти райдержадміністрації Буші Раїсі Миколаївні і мав з нею довгу розмову на цю тему. Це вже було щось. Ми довели, що ми не тільки їздимо звітувати, коли нас викликають, не лише говоримо про роботу, а й можемо виконувати її.

Раїса Миколаївна (на фото в центрі) стала палким прихильником нашої справи і тепер допомагає нам, чим може. Хоча й зізнається чесно, що нічого в цій справі не розуміє. І мені приємно, що я в якійсь мірі можу децю їй пояснювати. Ще зовсім недавно я теж був дуже далекий від цього.

Голова райдержадміністрації Булига Анатолій Олександрович теж дуже радів цій події. Кожному показував сторінки і казав: «Дивіться, ми перші!» Наступного дня він сам поїхав в Чернігів до Бутка М.П. з ксерокопією просити за комп'ютери. І той пообіцяв. 14-го березня він сам збирався їхати в нашу школу, щоб особисто вручити їх нам та подивитись на нашу школу. Якими будуть ці

комп'ютери? Скільки їх буде? Мені не відомо.

Районна газета «Трибуна хлібороба» та обласна також надрукували повідомлення про цю сенсаційну новину. Наші учні самі приносили газети в школу: «Подивіться! Ось написано про нашу школу!»

З першими успіхами мене вітали директори інших шкіл району. Зокрема директор Довгалівської школи говорить мені, що і він випросив в своєму колгоспі 1,5 тис. гривень на придбання комп'ютера. В них колгосп ще трохи дихає. Директор Красноколядинської також придбав 4 комп'ютери в Києві. Інші директори, що телефонували або зустрічали мене, питали поради як і їм придбати комп'ютери...

Сьогодні ми почали готувати школу до приїзду М.П. Бутка і раптом телефонограма: «Бутка не буде в зв'язку з від'їздом його до Києва». В Києві, як ви мабуть знаєте, дуже напружена політична ситуація. Його зараз часто туди викликають. 6 березня по тій самій причині не попала до нього на прийом наша завідуюча з нашими проблемами...

—
Інформація про сільську школу, що відкрила власний

веб-сайт, поступово поширюється. Всеукраїнська газета «День» на двох мовах (українській та російській) надрукувала статтю «Сільська школа в Інтернеті».

Вже в день виходу газети електронною поштою надійшов перший відгук, на цей раз аж із Лондона. Ось його повний текст:

Statija pro Vashy shkoly — najprujemnisha zvistka, kotry dovelos' prochutatu za ostannij tuzden'. Zvatu mene Andriy. Zuvy na danij chas y Londoni (ne emigrant — zarobitchanun). Pushy «latunkoju» — bojys' — chu zmozete prochutatu «Ukraine». Dyze raduj za vas. Za Ykrajins'ke selo (sam naroduvsjja na Ternopil'shchuni).

Скоро по тому на електронну адресу школи надійшов лист і від головного редактора обласної газети «Чернігівський вісник» Сергія Народенка із словами: «Дуже цікаво, що в Інтернеті? Сайт сільської школи? Хочемо про це написати...»

Від відповіді йому я поки що утримаюсь. Про технічні подробиці, вплив Інтернету на навчально-виховний процес, без вас, без конкретної роботи в Інтернеті, я мало що зможу йому написати. Це здається буде схожим на забігання вперед, що може викликати кривотолки. Та і як я можу писати про те, про що й сам маю ще лише дуже загальні та приблизні уявлення?

Все це пояснив самому С.Народенку під час телефонної розмови з ним. Він на мене ображений, що не дав йому своєчасної відповіді. Передруковувати статтю з інших газет не збирається, це не в його стилі. Він читав статтю про нашу школу, знаходить її цікавою, але занадто розтягнутою для своєї газети. Хоче, щоб я написав більш стисло статтю, з усіма відповідями на його запитання. Я пробував написати, але стисло у мене не виходить. Якщо получится, то я надішлю її вам для рецензії...

* * *

З листа дізналися, що про школу писали районна і всеукраїнська газети, пропонувала подати замітку про цю

подію обласна, і лише центральна освітянська преса вважає за потрібне замовчувати — мабуть вирішила, що такого роду новини, як і взагалі діла, досягнення сільської школи, не заслуговують на увагу. Така позиція дивує, особливо зважаючи на признання Міністра освіти і науки В.Г.Кременя, що процес комп'ютеризації шкіл зіткнувся з проблемою, яку важко вирішити, бо вчителі в своїй масі самі не володіють комп'ютерною грамотністю, а через це доступ до інформації в Інтернеті для них вельми ускладнений.

Ваша ж школа щедро ділиться власним досвідом в пресі, на семінарах та методичних радах. Щиро співчуваємо іншим школам України, що вимушені кожна собі шукати практичні шляхи виходу з інформаційного забуття в той час, коли існує готовий для запозичення досвід.

* * *

Нарешті після довгої паузи я маю можливість написати вам коротенького листа. Дуже жалко, що весь цей час говорив з вами лише подумки, і не мав можливості вести двосторонній діалог. Початок місяця був таким напруженим, що я не мав змоги узгодити свій запас часу з доступом до якого-небудь комп'ютера, щоб набрати листа на дискету.

Хороших новин немає ніяких. Вийняток є лише те, що я обраний делегатом з'їзду вчителів, єдиним представником Талалаївського району. Це хороша можливість для вирішення наших проблем на обласному та республіканському рівні.

Сайт про школу з дискети ми до сих пір повністю побачити не змогли. На адресу школи в Інтернеті теж не виходили. 15-го на ніч я і О.А. Несен [вчитель інформатики] їдемо в Чернігів шукати провайдерів. Звісно, ні учні, ні вчителі цього не побачуть. Не знаємо цін. Якщо по кишені, то зробимо підключення до Інтернету за свої кошти...

В Чернігові нам повідомили, що такі далекі абоненти як ми, їм зустрічаються вперше і вони самі не знають, яка буде якість зв'язку на проміжку від нас до Чернігова. Інтернет є ще в Мені, але Мена близько до Чернігова.

Тепер стосовно підключення. Найбільш зручний для нас провайдер — Укртелеком. Підключення коштує 15 гривень. Користування — 7,4 коп. за хвилину в денний час і 3,6 коп. в нічний.

В цьому році наша школа витрачає електроенергію дуже економно. За рік ми зекономимо, я підрахував, 500 гривень, і Раїса Миколаївна допоможе нам добитися, щоб зекономлені нами гроші фінвідділ дозволив перерахувати за користування Інтернетом. Зараз фінвідділ не дозволяє робити ніяких проплат крім заробітної плати та розрахунків за електроенергію. Але, думаю, це питання ми владнаєм.

Складність в іншому: телефонні лінії і все інше обладнання Укртелекому встановлювалось в п'ятидесятих роках, коли і гадки ніхто не мав про передачу цифрових сигналів. Тому тепер в Талалаївському вузлі зв'язку потрібно замінити деяке обладнання. З огляду на те, що вони теж бідні, то гарантій щодо терміну підключення і якості зв'язку мені ніхто не давав. Крім нас заявку на підключення подала і РЕМ (Районні Електричні Мережі) — організація, що має певну силу в районі.

Райвідділ освіти теж придбав для себе новий комп'ютер, і Раїса Миколаївна Буша пообіцяла позичати його нашій школі, як тільки ми підключимось до Інтернету. І будемо ним користуватись, аж поки не матимемо власного. Зараз я буду забирати комп'ютер райво на два дні в Червоний Плугатар. В понеділок на декілька днів я мушу повернути його назад. Коли вони підтягнуть свої справи, то знову дадуть нам на трохи покористуватися.

В Чернігові ми з великим інтересом переглянули копію сторінки сайту про новини нашої школи. Він сподобався не лише нам, а й працівникам Укртелекому.

Прийміть від нас щирі вдячність за вашу турботу про нас, адже те, що робиться, робиться завдяки вам. Як добре, що є ще на світі такі турботливі, працюючі, послідовні люди як ви.

Необмежений доступ до Інтернету коштує 240 гр. на місяць. В бюджет ми, схоже, цих грошей не закладем. Крім Р.М. Буші, всі проти. Кажуть: «Протягивай ножки по одержке». А одержина наша дуже куца. Одним словом: куди

не кинь — кругом клин. І рада б душа в рай, да гріхи не пускають. Як можна працювати в Інтернеті без комп'ютера, без ліній зв'язку, без проплати за нього? Де той ґрунт, в якому можна пустити коріння?

ГЛАВА 1.6.

Кому і що дають уроки літератури

* * *

Завуч школи водив нас по класах і з гордістю розповідав про те, як чудово побудований навчальний процес і як багато чому вчать в їхній школі вихованці.

— А це клас фізкультури, — сказав він, відкриваючи чергові двері і пропускаючи нас у звичайного розміру класну кімнату, єдиною відмінністю якої було, мабуть, наявність телевізора з відеомагнітофоном.

— О, значить крім спортзалу учні займаються і тут? — поцікавились ми.

— Ні-ні, — посміхнувся завуч нетямущості гостей. — Саме тут, — він зробив широкий жест рукою, — ми і проводимо уроки фізкультури. А спортзалу в нас немає взагалі.

— Тобто діти займаються не в залі, а на відкритих спортивних майданчиках? — ми все ще намагалися надати змісту його словам.

— Та ні ж, — почав він втрачати терпіння. — Навіщо їм спортмайданчики? Дивіться, це ж так просто: спортом займаються спортсмени. А діти, значить, що? Повинні сидіти і вчитися у них! Що ми тут і робимо. Вчимо дітей спорту. Тут у класі вони дивляться і розбирають

відеозаписи кращих футбольних і хокейних матчів, баскетбольних, тенісних і всяких інших змагань. Вивчають правила ігор, аналізують типові тактичні прийоми, вчать помічати помилки суддів...

— А діти самі пробують застосовувати те, чому ви їх тут навчаєте?

— Ну а як же! У нас розроблена ціла система тестів, яку не можна пройти, не знаючи хто, коли і якою ногою забив десь м'яч у ворота. Крім того, ми проводимо олімпіади на краще знання правил спортивних ігор, змагання з розв'язування кросвордів на спортивну тематику, ну і так далі...

Він зупинився, бачачи, що його співрозмовники збиті з толку остаточно:

— Що вам ще не зрозуміло?

— А як же все-таки їм самим спробувати? Ну там грати, стрибати, бігати, плавати, змагатися, хто «швидше, вище, далі» — зробили ми останню спробу.

— Ті учні, хто захоче стати спортсменами, — повчальним тоном підвів ризику в дискусії завуч, — підуть у секції, на стадіони, але це вже їхня особиста справа. До навчання в школі це не має ніякого відношення...

«Зачекайте-зачекайте, — напевно переб'єте Ви. — Що це за школа така? Де ви її взяли? Не може бути, щоб такі взагалі існували».

Визнаємо, придумали. І персонаж, і школу. Таких уроків фізкультури, напевне, не буває. У більшості шкіл учні займаються в спортзалах, на відкритих майданчиках, там же вивчають правила тієї чи іншої гри, беруть участь в особистих і командних шкільних, районних, обласних та іншого рівня спортивних змаганнях. Школярі люблять уроки фізкультури. Їм подобається переживати радість перемог, розвиватися розумово і фізично.

Таке саме з уроками музики і співу. На цих уроках учнів не змушують завчати, хто, де і як співав, танцював, які одержував призи і звання. Тижнями і місяцями вони самі вчать співати, танцювати. Численні репетиції проводяться не тільки на уроках, але й в позаурочний час. Потім учні виходять на сцену спочатку перед шкільною,

батьківською аудиторією, місцевими жителями, а за тим виступають на районних, міських оглядах художньої самодіяльності, виїжджають з концертами в інші міста, навіть за кордон.

Так що ж, епізод, описаний на початку розділу, далекий від реальності?

У відношенні уроків фізкультури чи музики — так.

Але варто поставити замість «фізкультура» слово «література» — і починаеш розуміти, що ситуація з вивченням в школах цього предмету точнісінько така ж, як у нашого вигаданого завуча з фізичною підготовкою школярів.

Грамотна людина — це зокрема та, що начитана, логічно мислить, вміє правильно викладати свої думки в усній і письмовій формі. Де ж, як не на уроках літератури, цьому навчати? Але як?

Укладачі навчальних програм відбирають кращі, на їхній погляд, літературні твори, включають у програми вивчення в школах. За задумом педагогів діти повинні сидіти в класі тихо і вчитися у відомих письменників, журналістів. Для цього вони читають і розбирають відібрані тексти, аналізують типові образи героїв, учаться зауважувати і розуміти алегорії, метафори та інші художні засоби. Так і чується: «А ті учні, що захочуть стати літераторами, підуть в університети на факультети журналістики, філологічні та інші, але це вже їхня особиста справа. До навчання в школі це не має ніякого відношення...»

Насмілимося висловити думку, що багато тем уроків літератури мають до неї приблизно таке ж відношення, як кросворди на спортивну тематику до уроків фізкультури.

Як художник починається з виставки, виконавець з виступу, так література починається з публікацій. Результатом літературних зусиль можна вважати лише те, що надруковано, або якимось іншим чином знайшло свою читацьку аудиторію.

«Це несерйозно! — може заперечити скривджений учитель літератури. — Відомі письменники, поети, і ті часто не можуть надрукувати свої твори, а ви тут ведете мову про те, щоб кожен учень мав публікацію. Не смішіть!»

Замість відповіді запитаємо таке: чи може викладач технічного вузу практично від кожного студента вимагати, щоб до захисту дипломного проекту він зробив і подав заявку на один чи навіть кілька винаходів?

Виявляється, може. Що для цього потрібно студентові? Зовсім небагато — щоб викладачем у нього була така людина, як Вадим Миколайович Давигора з “Київського політехнічного інституту” (на фотографії в оточенні своїх учнів).

А секрет ось у чому. Майже кожний студент-дипломник, прийшовши до цього викладача на першу консультацію, несподівано довідується, що йому до захисту дипломного проекту треба «зробити винахід».

«Як це? — запитує звичайно здивований дипломник. —

Винаходи ж роблять великі люди. Я про це не маю ніякого уявлення, і ніколи нічого подібного не зможу зробити!»

Від себе додамо: і цілком ймовірно, не зміг би, будь консультантом інша людина. А Вадим Миколайович починає розпитувати: «Невже ти так сприймаєш і навколишній світ, зокрема техніку, що завжди навколо тебе? Адже не тільки машини, механізми, а навіть кухонні прилади, і ті можуть наштовхнути на технічну ідею. Чи у тебе ніколи не виникала думка, щоб щось покращити, або змінити?»

«Чому не виникала? — відповідає студент. — Недавно купив спеціальний ніж для чищення картоплі. Він-то чистить, та я б його зробив трошки інакше... Але ж хіба це винахід?» — тут-таки дивується власній сміливості майбутній інженер. — «Чому ні? Давай обговоримо твій варіант, але подивимось на нього з точки зору не лише чищення картоплі, але й обробки матеріалів взагалі». І далі починається предметна розмова.

У випадку, коли дипломник відчуває непевність у

власних ідеях, викладач відкриває свою записну книжку і пропонує теми на вибір. А там уже добрий десяток підмічених ним невіршених проблем з різних галузей — послідовності складання вузлів і механізмів, штабелювання і поштучної видачі плоских виробів, конвейер з кутовою орієнтацією деталей, складання багатоелементних конструкцій... Або, скажімо, така: як зробити, щоб тролейбуси могли обганяти один одного у будь-якому місці маршруту?

Дивись, на якійсь із чергових консультації студент і викладач остаточно визначаються з темою майбутнього винаходу. Далі — патентний пошук у патентному бюро, численні обговорення варіантів технічного вирішення проблеми, складання формули винаходу, оформлення і подача самої заявки, і нарешті горда заключна фраза на захисті дипломного проекту: “По темі роботи мною подана заявка на винахід, і ще кілька знаходяться в стадії розробки. Дякую за увагу.” І знову, в котрий вже раз, члени комісії вражено презираються: ну як це їм вдається?

Не дивно, що більшість колишніх студентів продовжують підтримувати тісний зв'язок і творчу співдружність з Вадимом Миколайовичем, куди б не закинула їх доля після закінчення вузу. Контакти звичайно ділові — продовження роботи над початими разом винаходами, публікація результатів, необхідність у пораді чи пропозиції нових спільних проектів.

Але, звичайно ж, справа не у винаході. Нехай навіть на подану заявку прийде відмова — таке теж трапляється. Головне, що всього за кілька місяців роботи, від тієї першої пам'ятної консультації до урочистого моменту відправки заявки, людина пройшла весь цикл винахідницької каруселі. Вона розібралася, як робляться винаходи, навчилася працювати в патентному бюро, не за програмою чи вимогою викладача, а самостійно опрацювала більше фахової літератури, ніж, може, за весь час навчання у вищому навчальному закладі. Змінився при цьому і сам молодий фахівець, відкрив у себе нові можливості, повірив у власні сили.

Вихід шкіл в Інтернет висвітлив багато проблем, і ось одна з них: учні старших класів не те що створювати

шкільні веб-сторінки, а навіть написати новини з 5-7 рядків найчастіше не в змозі. А учителі мови та літератури на уроках розбирають з учнями теми «Суб'єктивність та метафоричність психологічного есе Дж. Джойса “Джакомо Джойс”», чи «Явище естетизму в “Портреті Доріана Грея” О.Вайльда (образи Доріана Грея, лорда Генрі та Безіла)» і їм подібні (ці теми взяті з екзаменаційних білетів!).

А чому б тим же вчителям не застосувати на уроках підхід Вадима Миколайовича Давигори? Почати можна так: поставити перед учнями завдання: до кінця навчального року кожному мати публікацію в одному з районних, обласних чи всеукраїнських друкованих видань.

Звичайно, для того, щоб щось було дійсно написане, кожному учню треба допомогти вибрати жанр, тему. Це може бути вірш, новела, коротка історія, сценарій, письмова бесіда для передачі по радіо чи телебаченню, стаття в газету, журнал, дитяча розповідь.

В силу об'єктивних причин часто набагато важче знайти видавництво, яке погодилося б надрукувати художній твір (включаючи поетичний), аніж його створити. Тому учнів треба орієнтувати саме на публікації журналістського плану, у яких піднімалися б актуальні теми, і головне, які були б корисними для читачів. Тоді, працюючи над матеріалом, учень шукав би відповідні фактичні дані і намагався так подати їх, щоб зацікавити як редакцію, так і читачів.

На які теми можуть бути публікації, покажемо на трьох прикладах.

Ось вірш “Колискова для тата”, якого Владик відправив на Всеукраїнський конкурс по енергозбереженню і одержав за нього коштовний подарунок — фотоапарат фірми Samsung (на фото — автор і його старший брат

Андрій з Дідом Морозом та Снігуронькою в 1999 році):

*Кожен вечір у нашій хаті
Чути різні голоси:
Фільми, мультики, новини,
Ігри, конкурси краси.*

*Зручно влігшись на дивані,
Підмостивши кожуха,
ТСН вже на екрані!
Тато смачно позіха.*

*Ось скінчилися реклами.
Вже на північ час іде.
Спить наш тато на дивані,
Телевізор лиш гуде.*

*То ж нехай йому приснитися,
Що не можна так робить,
Телевізори дивитись
Теж розумно треба вміть.*

Ще теми? Чому б, скажімо, учителю літератури не запропонувати одному-двом учням дослідити і підготувати публікацію на тему пасажирського транспорту з власними висновками, пропозиціями?

Наступна ситуація. Учень не поїхав разом з однокласниками на тематичну екскурсію. Через кілька днів, у який раз, пропустив заняття в школі. Причина банальна — в ці дні йому випала черга пасти корів. «Чому тобі, а не комусь з батьків?» — нарікає вчителька. — «Мені й самому не подобається сидіти біля худоби, але в мами хворі ноги, а батько не може піти на цілий день з роботи. Так що крім мене за коровами бігати в нас більше нікому».

Що в такій ситуації робити вчительку? Один варіант — поспівчувати, а інший — розібратися разом, що це за явище, як воно виникло і чому в інших країнах ніхто по черзі череди не пасе, а на Україні це робиться повсюди. І не просто розібратися, а запропонувати учню прочитати відповідну літературу, поговорити на цю тему із співвітчизниками, що побували за кордоном, зв'язатися по електронній пошті з однолітками в інших країнах.

Сумлінно виконавши завдання вчительки, у якому він сам вельми зацікавлений, учень зрозуміє: у країнах Європи,

Америци сільські люди живуть переважно в хуторах, і при кожній садибі чи фермі достатньо землі для випасу корів, коней, овець і навіть свиней.

В Україні землі для цього на присадибних ділянках немає. А та, що передають у приватну власність, завжди виявляється якось подалі від села. На ній теж організувати випас худоби невігідно.

У цей момент, цілком ймовірно, і спаде учню на думку ідея будувати житло і ферми на виділених землях. Здається, все просто і зрозуміло. Рішення проблеми знайдено.

Виявляється зрозуміло, та не всім. Інакше який-небудь Іван Луценко будував би свій будинок на виділеній йому ділянці за два кілометри від села, а він зараз буде в п'яти метрах від одного сусіда, і у семи від іншого. Між двома хатами заклали фундамент і Марченки.

На підставі вивчення близької, якоюсь мірою зрозумілої учню проблеми, і таких чи приблизно таких міркувань будуть зроблені висновки, можливо з'явиться

ідея і рекомендації людям відмовлятися від традиції будувати будинки впритул один до одного, а поступово переходити на хутори, як живуть сільські жителі у високорозвинених країнах світу. Ось на фотографіях — одна з таких канадських ферм.

Важко уявити собі місцеве періодичне видання, яке б не зацікавило такого роду якісні матеріали, підготовлені і підписані учнями школи.

У свою чергу, чітка і проста постановка вчителем завдання здатна зробити чудеса з учнем. Аби зрозуміти, як робляться статті, у нього відразу ж виникне бажання не тільки прочитати в оригіналах твори тих, кого друкують і читають, а і потреба знайти, попрацювати з текстами, розібратися і зрозуміти, як автори помічають теми, бачать проблеми, будують сюжети, про що оповідають. Як тут не проаналізувати тему, образи героїв?

Завдяки чому автори утримують інтерес читача і як застосувати ці прийоми собі? З чого вони починають і чим закінчують розповіді? А я? Як будуються пропозиції в порівнянні з моїми? Які той чи інший автор підбирає слова,

як розставляє їх, і які з них могли б підсилити мій рукопис? Такі і подібні їм питання змусять учнів зовсім по-іншому дивитися на більшість творів, додадуть зміст самому процесу їхнього вивчення, наповнять щирим змістом уроки літератури.

Тоді при вивченні тієї ж теми «Духовні цінності людини в поезії Ліни Костенко» у деяких учнів з'явиться потреба не тільки знайти, вивчити першоджерело, а і побувати хоча б на одній із зустрічей поетеси з читачами, поспілкуватися безпосередньо з письменником-сучасником. Чи якщо зацікавлять твори Д. Павличка і виникнуть питання, то і написати йому листа.

Де, особливо в умовах села, дістати оригінал? Як поспілкуватися з письменником? Отоді і виникне розуміння потреби звернутися до Інтернету, скористатися послугами електронної пошти.

Навіть після того, як тема знайдена і робота зроблена, питань ще чимало. Куди послати рукопис? Як довідатися про вимоги конкретного видання, щоб правильно його оформити і подати для публікації?

Звичайно, усю цю роботу неможливо уявити без допомоги вчителя літератури, який сам повинен у всьому цьому добре розбиратися. Учителю необхідно також подбати, щоб усі рукописи учнів, що заслуговують публікації, були дійсно надруковані. Цього важко досягти без попередніх домовленостей з головними редакторами видань, куди матеріали будуть направлятися. Можливо, когось з них вдасться залучити і до більш тісного співробітництва, запросивши побувати в школі і провести відкритий урок з учнями, що працюють над своїми публікаціями. Надзвичайно корисною була б і відповідна екскурсія школярів хоча б в одну з редакцій газет, де вони мали б можливість познайомитися з усіма етапами видавничого процесу, побачити, що відбувається з рукописами від того моменту, як листоноша приносить їх у редакцію і до появи на сторінках газети.

Очевидно, що однією на всіх «вічною» темою «Як я провів/провела літо» тут вже ніяк не обійтися. Учителю літератури треба мати десятки тем, які можна було б «підкидати» учням.

Зрозуміло, реалізувати всі ідеї в рамках відведеного програмою часу не вдасться. Як учителям фізкультури, керівникам гуртків художньої самодіяльності, керівнику дипломних проєктів, так і вчителю літератури буде потрібно для цього додатковий час.

* * *

Ваші пропозиції стосовно уроків літератури потрапили в саму точку. Вина того, що діти не вміють висловлювати своїх думок ні усно, ні письмово лежить цілком на нас, на педагогах. Адже чим діти основним чином займаються на уроках? Сидять та мовчки слухають, але не говорять, не пишуть. Тож не треба чекати дива, що раптом в них ні з того, ні з сього прорветься слово. В усьому потрібна практика.

Ваші міркування беремо на озброєння і ми, вчителі англійської мови. Це правда, що дитячій творчості необхідний вихід за межі школи. В цьому ми бачимо практичну спрямованість навчання.

Приведу декілька прикладів. Ось Юра, за моєю

пропозицією, працює над перекладом відеофільму “Жанна д’Арк”. Його переклад жахливий. Тільки й того, що видно, що він зрозумів зміст. Але які в нього кострубаті, незграбні речення, непритаманний для української мови порядок слів!.. Тож ми сідаємо разом з ним за комп’ютер і редагуємо написане.

Читаємо: “Жанна і король були як масло і вода”. — “Юра, що ти хотів сказати цим реченням?” — Запитую я . — “Я не знаю. Так говориться в тексті.” — “А що автор хотів підкреслити цим виразом? Глянь іще раз на текст і подумай. Прочитай ось цей абзац..” Юра читає, але не розуміє. Тоді я задаю більш конкретне запитання: “Можливо, автор хотів сказати, що вони були схожими людьми, розуміли один одного, мали спільну тактику?” — “Ні. Вони були зовсім різними людьми. Король прагнув заключити мирний договір, а Жанна наполягала на битві.” — “Правильно, Юра. Ти все вірно зрозумів. Отже, цей вираз автор вживає для порівняння двох різних людей чи для чогось іншого?” — “Для порівняння.” — “Ти знову молодець. А в яких художніх творах, російських чи українських, тобі доводилося зустрічати порівняння?” — “Не пам’ятаю.” — “Давай домовимся, що з цього часу ти будеш придивлятися до всього і запам’ятовувати. А ще ліпше записувати в спеціальний зошит. Ось я запам’ятав такі слова Пушкіна і мені зараз це знадобилось:

Они сошлись. Волна и камень,
Стихи и проза, лед и пламень
Не столь различны меж собой.

Тут Олександр Сергійович порівнює зовсім різних по натурі Євгенія Онегіна та Володимира Ленського. Глянь, скільки відразу російських еквівалентів нашому англійському виразу “like oil and water”. Не менше їх і в українській мові. Але для нашої мови порівняння “масло та вода” непритаманне. Ми можемо людей порівнювати з тваринами... Ось давай я буду починати фразу, а ти закінчуватимеш:

“Хитрий як ...” — “Лисиця!”
“Дужий як ...” — “Ведмідь!”
“Полохливий як ...” — “Заець!”
“Великий як ...” — “Слон!” і т.д.

Є ще такі порівняння: “як небо та земля”; “як дві краплі води”; “найшла коса на камінь” (в значенні “один другого вартий”)...

Тепер подумай сам, як виправити помилку. Юра переправляє на “небо та землю”. Я не заперечую. Це його авторське право. Про це я йому і кажу.

Потім роблю пропозицію: “Бачу, розповідь про Жанну д’Арк тобі сподобалася і переклад у тебе вийде чудовий, якщо ти ще над ним трохи попрацюєш. Відеофільм з твоїм перекладом будуть дивитися наші учні. А що, коли ми надішлем його до якоїсь газети чи журналу, щоб і інші люди змогли почитати такий цікавий матеріал? В мене ще є відеофільми, не менш цікаві. І коли тебе знатимуть читачі, то будуть чекати на твої публікації. Це тобі знадобиться і при вступі до вузу, і взагалі в житті. Ти лише ще попрацюй над перекладом, подивись на нього з точки зору читача.”

Так ми домовилися з Юрою і, думаю, скоро електронною поштою відправимо статтю в одну із газет. Історія Жанни д’Арк в якійсь мірі близька нам і повчальна. Адже Жанна, проста сільська дівчина із забитого села, зробила неможливе лише тому, що чітко усвідомила свою мету і повірила у власні сили. В сімнадцять років очолила військо переможеної, розореної щент країни з деморалізованим населенням, яке в більшості своїй перейшло на бік ворога, і виграла битву. Виграла та, що не мала ніякого досвіду ведення бою і крім корів та іншої сільської роботи нічого в своєму житті не бачила. Віра у власні сили... Це те, чого нам всім так не вистачає.

Після розмови з Юрою декілька днів я не був у школі і його не бачив. Одного разу пізно ввечері, прийшовши в школу, глянув, чи працював він над перекладом в ці дні. На моє превелике здивування, я побачив зовсім інший текст. В ньому було трішки недоречностей, але не стільки, як перший раз.

Подібні плани про публікацію статті ми склали і з Андрієм. Він буде публікувати переклад відеофільму, над яким працював — “Приліт НЛО на Землю”. В даному випадку просто переклад не годиться. Текст потрібно переосмислити і переробити під публіцистичну статтю.

Таким чином, ми досягаємо міжпредметних зв’язків.

Вивчаючи англійську мову, діти вивчають і свою рідну, а також історію, фізику, астрономію та інші дисципліни, вчать ся достойно жити.

Ми створили і гурток юних кореспондентів. Окремі новини для шкільного веб-сайту плануємо подавати до районної газети “Трибуна хлібороба”.

П’ятикласники мене запитують:

— А про що нам писати?

— А про що завгодно, — відповідаю їм. — Про які новини ви чули останнім часом? Про що люди найбільше говорять, чим цікавляться?

— Зараз всі говорять про бурякоприймальний пункт. Про те, як важко стало буряк красти. Кажуть, новий завідуючий посипає його отрутою і вже в Олега свині подошли. Не одного сторожа звільнив з роботи і собаку великого привіз. Вже одного дядька він покусав.

— Це так говорять? А чи це правда? От би було добре перевірити всі ці факти і написати в новинах, а можливо, і в “Трибуну хлібороба” подати. Сходіть на пункт і візьміть інтерв’ю.

— А як це зробити?

— Давайте разом продумаємо запитання, які ви будете задавати. До інтерв’ю потрібно готуватися заздалегідь.

Аж ось запитання готові, але діти йти бояться:

— А якщо завідуючий подумає, що ми буряк прийшли красти і нацькує на нас собаку?

— Не нацькує. Я вам можу навіть видати посвідчення зі штампом та печаткою, що ви юні кореспонденти. Візьміть із собою Ігоря, його бабуся там працює головним бухгалтером. Він часто ходить до неї на роботу і всі ходи й виходи знає.

Хоч і не всі питання вдалося тоді дослідити юним кореспондентам, але так з'явилася коротенька колективна замітка про бурякоприймальний пункт.

—

Шостого листопада я, Лілія Володимирівна, Ніна Володимирівна та мої юні кореспонденти їздили до Талалаївки на презентацію книги Петра Петровича Ротача “Талалаївські етюди”. Я звільнив дітей від останніх двох уроків, аби вони мали уяву, що таке презентація книги і, як справжні кореспонденти в пошуках інформації, побували у відрядженні. Крім цього я мав і іншу мету: залучити їх до творчої діяльності, підготувати замітку в газету про зуртріч, спонукати учнів до написання статті “Життєвий та творчий шлях письменника”, зацікавити дослідницькою, експедиційною роботою як учнів, так і вчителів.

Владик після зустрічі з П.Ротачем написав замітку. Я переглянув її, коли той вже спав. Прямо в текст повписував свої зауваження. Наступного дня Владик підправив замітку, доповнив її. Я вписую йому нові поради, зауваження. І так декілька разів:

ПРО ПЕТРА РОТАЧА

(Який ще заголовок можна придумати?)

Шостого листопада 2002 року ми були в Талалаївці. В мене була перша можливість побачити живого письменника Петра Ротача у Талалаївці в Будинку Культури під час презентації його книги “Талалаївські етюди”. (Владик, спробуй перші два речення об'єднати в одне. Уникни повторів слів. Пригадай, як пишуться назви книг? Які ще помилки ти тут бачиш?)

На зустріч з ним їздили наші вчителі: Володимир Андрійович, Лілія Володимирівна, Ніна Володимирівна та п'ятеро нас, юних кореспондентів. Ми успішно добралися до Талалаївки попутніми машинами.

На зустрічі дізнався, що Петро Ротач народився 1925 року на хуторі біля Слобідки. Слобідку я знаю, бо там народився і мій дідусь. Там ми не раз бували з татом та мамою. (Що ти можеш сказати про прізвища Кухтик, Ротач, Збараг?)

Писати твори Петро Петрович почав рано. (Коли конкретно? Про що був перший його твір? Що тобі ще розповів дідусь вдома? Зателефонуй дідусеві зі школи, нехай він тобі продиктує той вірш.)

Петро Петрович знайомий з багатьма відомими письменниками, яких ми вивчаємо в школі. (Кого він називав на зустрічі?)

Нелегким було життя письменника. (А яким було його дитинство? Яку нужду потерпала сім'я?) В молоді роки відбув каторжні роботи у Німеччині, в 1947-87 був під наглядом КДБ, (За що? Яке тавро йому пришили?) працював на різних фізичних роботах. В 1992 році прийнятий до Спілки українських письменників. (Чому саме тоді? Скільки він видає книг та скільки мав публікацій?) Ще прізвище Ротач родом із села Слобідка. Немає на Україні таких Ротачів, що родом із якогось другого міста, чи села, чи хутора. (Можливо, це ліпше написати у третьому абзаці. Краще сформулюй свою думку.)

(Чи сподобалась тобі зустріч з письменником? Про що він найбільше говорив та писав? Якого письменника найбільше любить та наслідує? Чому його творчість мінорна?)

Можна багато дізнатись про історію Талалаївського району з книги Талалаївські етюди. (Що хотів письменник сказати цією книгою? Що ми привезли показати Петру Петровичу? Яку пропозицію йому зробили?)

В кінці-кінців ось що вийшло:

Пам'ятна зустріч

Шостого листопада 2002 року в мене була перша можливість побачити живого письменника Петра Ротача у Талалаївці в Будинку культури під час презентації його книги "Талалаївські етюди".

На зустріч з ним їздили наші вчителі: Володимир Андрійович, Лілія Володимирівна, Ніна Володимирівна та п'ятеро нас, юних

кореспондентів. Ми успішно добралися до Талалаївки попутними машинами.

На зустрічі ми дізналися, що Петро Ротач народився 1925 року на хуторі біля Слобідки. Слобідку я знаю, бо там виріс і мій дідусь. Там ми не раз бували з татом та мамою, гостюючи у бабусі Галі, дідусевої сестри. Коли у якійсь розмові дідусь та бабусі Галі згадувалися прізвища Кухтик, Ротач та Збараг, то було зрозуміло, що мова йде про слобідські новини. Ці прізвища найпоширеніші в цьому селі і, здається, інших прізвищ там ніби не існує. Але за межами Слобідки вони не зустрічаються. А якщо випадково і зустрінуться, то коріння такого роду слід обов'язково шукати у Слобідці. Так за прізвищем "Ротач" Петро Петрович знайшов колись свого земляка аж у Ленінграді. І той з перших хвилин телефонної розмови зрозумів, що він розмовляє з людиною з Талалаївського краю. Адже Петро Петрович правильно поставив наголос на слові. От що може значити наголос. Таким чином, прізвище "Ротач" слід вимовляти із наголосом на останньому складі. Де-де, а в Слобідці це знають.

Писати твори Петро Петрович почав рано. Він згадував, що перший свій твір написав у другому класі. Тоді йому чомусь дуже захотілося описати маленького звірка ласку, яку він побачив на пеньку в лісі, повертаючись додому зі школи в свій хутір.

Дідусь мені казав, що Ротач йому сват. Його дядько був одружений з тіткою Петра Петровича. Розповідав ще цікаву історію, як він після війни, щоб протопити в хаті, ходив у ліс по хмиз з Петром Петровичем. Тоді ліс суворо охоронявся. За сплячне дерево могли розстріляти на місці. Щойно вони назбирали хмизу, як позаду хтось як гаркне: "Стоять, стрілять буду!" І рушниця як бабахне — раз, та другий! Вони бігом тікають. Потім вияснилося, що то один відставний майор зі своїм братом їздили в ліс лякати людей від нічого робить. Про цей випадок Петро Петрович написав вірш.

Дідусь мій ще трішки пам'ятає його і зараз.

Ми не знали ще такого,
Що в майора-воляка
Ума ніби у малого
На три мідних п'ятака.

Він дістав собі рушницю
Не для того щоб підбить

*Пару зайців чи лисицю,
Він пішов людей страшить.*

Петро Петрович знайомий з багатьма відомими письменниками, яких ми вивчаємо в школі. Листувався, наприклад, з Олесем Гончаром.

Нелегким було життя письменника. В дитинстві він терпів велике лихо. Його батько мав 5 гектарів лісу. За це їх розкуркулили і вигнали з хати. Їм довелося скитатися по чужих кутках. В молоді роки відбував каторжні роботи у Німеччині, працював на різних фізичних роботах, з 1947 по 1987р. був під наглядом КДБ за те, що в чеському журналі розповів правдиву історію однієї сім'ї, яка пережила голодомор 33-го року. Через цю статтю йому пришили тавро українського націоналіста та переслідували мало не все життя. Забороняли друкувати його твори, знімали з роботи головних редакторів, які відважувалися це робити. Але, не дивлячись на це, Петро Петрович має за своїми плечима більше 20 виданих книжок та більше двох тисяч публікацій.

Лише через рік після здобуття Україною своєї незалежності, в 1992 році він був прийнятий до Спілки українських письменників, і тавро українського націоналіста з нього було знято. Його творчість наскрізь пронизана любов'ю до рідного краю, до його історії, звичаїв та традицій. Найдужче цінує письменник твір Івана Нечуя-Левицького "Микола Джеря" і любить описувати українську природу в його стилі, її річки, ставки та верби.

Вся творчість Петра Петровича мінорна. Люблячому поету боляче дивитися на матеріальне та духовне зубожіння рідного краю, вимираючі, зарослі бур'янами села, обшарпані церкви, вирождення вікових традицій, байдужість людей до всього.

Можна багато цікавого дізнатись про історію Талалаївського району з книги "Талалаївські етюди". Цією книгою письменник хотів сказати, що не лише Київ чи Запоріжжя може мати славетну історію, а й така земля, як талалаївська, теж. І твердження про те, що у цій, забутій Богом і людьми глибинці, нічого цікавого немає, хибне.

Ми привезли показати Петру Ротачу альбом з фотографіями графині Граббе, яка проживала у селі Грабщина. Знайшли ми його у Поповичці в

бібліотеці. А Петро Петрович знайти цього добра ніяк не міг, тому цікаві фотографії і не попали до його книги. Але він планує помістити їх у другому виданні книги.

Ми запропонували книгу “Талалаївські етюди” помістити у світову Інтернет-бібліотеку, а також у нашу шкільну електронну бібліотеку. Отже її зможуть читати в усьому світі, не дивлячись на мізерний тираж. Ротач, хвилинку подумавши, погодився. Ми попросили його передати нам дискету з книгою.

Зворушений письменник подарував нам зі своїм автографом збірку поезій “Що збулось, що не збулось...” та сфотографувався з нами на згадку.

Зустріч закінчилась дуже пізно і ми не мали чим повернутися додому. Довелося ночувати в дідуся. Ця зустріч запам’ятається мені надовго.

Киричок Владислав, учень 5 класу.

Розвиває дитячу фантазію та творчість на своїх уроках мислення серед природи і вчителька початкових класів, заступник директора школи з навчально-виховної роботи Несен Лілія Володимирівна. Для дітей молодшого шкільного віку першим власним твором стає казка. На її уроках можна бачити, як народжується казка про криничку, краплинку-мандрівницю, про струмочок. Саме

тут, в парку, біля нашої кринички, хлюпочучись в чистій джерельній воді та збиваючи з трав роси, діти вперше в своєму житті складають казку про кругообіг води в природі. Вдома спробують її записати. Вже зараз вони не лише слухачі, а й творці.

Пропоную одну з таких казок під назвою “Веселий струмочок” учня четвертого класу Віталія Ніштити, і вірш “Пори року” учениці цього ж класу Смілик Вікторії.

Веселий струмочок.

На галявині тік струмок. Він був дуже веселий.
Як тече, то дзюрчить і наспівує мелодію.

Сонечко слухало цю веселу мелодію, і вона йому набридла. Але струмочок дзюрчав та й дзюрчав. Сонечко вирішило його покарати. Воно розізлилося, розжарилося і вся вода піднялась вгору хмаринкою. Струмочок дуже засумував, що пересох. Потім пішов дощик. Одна краплинка впала на травинку, подивилася на сумний струмочок і запитала: “Чому ти такий сумний?” — Він відповідає: “Як я ще був переповнений водою, тоді я дзюрчав і співав веселі пісеньки. Сонечку це не сподобалося і воно мене покарало.”

Краплинка вислухала цю сумну історію і сказала: “Не сумуй. Сонячний промінь визирне — я випаруюсь і піднімуся вгору.”

Наступного дня визирнув сонячний промінь. Краплинка у вигляді ніжної тендітної хмаринки піднялась вгору. Вона наклікала друзів і розповіла їм ту саму сумну історію, що розповідав струмок. А після того ніжні білі хмаринки зібралися і перетворилися в одну велику, чорну хмару, яка заслала все небо. І почав падати дощик. Він оживив струмочок і той почав нове веселе життя.

Пори року

Як закінчилась зима, і настала вже весна,
Прилетіли журавлі всі до рідної землі.
Стали крилами махати, всіх дітей розвеселяти.
Діти стали у кружок і кружляли як сніжок.

Ось весна вже промайнула, наступило літо.
Закружляли журавлі мов над білим цвітом.
А в осінню пору стали відлітати.
Журавлі ключі збирали,
З сумом крилами махали.

Я сам написав декілька казок, віршів і присвятив їх Шпигу Федору Івановичу, вчительці фізики Кононіченко Світлані Павлівні, вчительці молодших класів Несен Лінії Володимирівні. Почав писати статті в газету. Надсилаю всі вам.

Зі своїми творами я уже виступав перед слухачами, друкувався в газеті. Розумію, вони далекі від досконалості, але і мені, і всім іншим вчителям потрібно вчитися писати, виходити зі своїми творами за межі школи. Вчитель не може навчити дітей творити, коли сам жодного разу ніде не виступав, не друкувався. Важко собі уявити інструктора з плавання, який сам не вміє плавати. Ось коли Злепка Віра Петрівна з Талалаївської школи сама пише, то і її учні пишуть. Тож перш за все потрібно починати з учителів. І в цьому плані ми нарешті маємо певні зрушення.

ГЛАВА 1.7.

Курс на сталі ділові відносини, зв'язки з місцевими підприємствами, організаціями, районними, обласними установами

Раді, що знаходимо з Вами взаєморозуміння з обговорюваних питань. Мета цього листа — поділитися нашим баченням того, як краще і скоріше робити спільну справу.

Адже багато талановитих людей все життя самовіддано працюють, але так і залишаються не поміченими. Це випадає і на долю більшості керівників шкіл, особливо сільських. Про них не знають в області, Міністерстві освіти і науки, країні.

Неважко зрозуміти, чому так виходить. Не поїдеш же в Чернігів, тим більше у Київ, розповідати заступникові міністра або начальнику управління, що ось я, мовляв, такий є, у мене стільки проблем і мені потрібна допомога міністерства — все це можна почути від будь-якого директора. Інша справа, коли школа є ініціатором цікавих починань, і не лише сама добивається значних результатів, але й здатна вести за собою інших.

Щоб стати успішним керівником, бізнесменом, потрібно насамперед розвивати власні природні організаційні здібності. Вони є майже у кожного від народження, але розвиваються лише при діловому

спілкуванні з людьми. Успіх приходить до тих, хто його добивається. Негоже чекати кращих часів, щасливої нагоди. Вони можуть з'явитися завтра, але більш за все самі — ніколи. Тому ніколи не випускайте з поля зору поставлені перед собою задачі.

У вашому випадку, коли в школі починають впроваджуватися нові інформаційні технології, інші цікаві і корисні проекти, потрібно налагоджувати сталі ділові зв'язки з районними, обласними, державними установами, місцевими організаціями, підприємствами, приватними бізнесами, а з їхніми керівниками, окремими працівниками, по можливості — відносини доброго співробітництва. Саме вони на даному етапі здатні надавати школі значну фінансову та ділову допомогу, без якої Вам не досягти багато чого з наміченого.

Знову наголосимо, що це можливо при умові, коли в школі будуть відбуватися цікаві, корисні справи, заради яких ці контакти і потрібні. Самоосвіта, керована дистанційно, передбачає не лише роботу з консультантами, фаховою літературою. В першу чергу це процес активний. Тільки знання, що використовуються на практиці, є корисними. І щоб добитись успіху, насамперед виробляйте у себе і постійно вдосконалюйте здатність легко встановлювати ділові зв'язки, налагоджувати просто добрі людські стосунки.

При цьому піклуйтеся не тільки своїми проблемами, а й інтересами тих, з ким спілкуєтеся, маєте справу. І теми вибирайте близькі, зрозумілі для співрозмовників. А для цього ще до контактів старайтесь дізнатися, що цікавить кожного фахівця, майбутнього співрозмовника, чим він захоплюється.

В офісі або при зустрічі намагайтесь розповісти, як навчається його/її учень, які новинки запроваджуються в школі. Бажано дарувати батькам для дитини, онуків предмети, що їх цікавлять — марку, ювілейну монету, тощо. В школі директору це робити незручно.

Не менш ефективно на співрозмовника діють і добрі слова, що стосуються його безпосередньо. Сьогодні ми були свідками цікавого епізоду. Біля каси чоловік розраховується за покупку і говорить продавщиці: "Ой, яка

у вас красива зачіска! А очі, очі! Блакитні, безкрайні, як небо!” Молода робітниця посміхається, але не службовою, а щирою усмішкою. “Від серця кажу Вам, я не зустрічав такої усмішки, — продовжує співрозмовник. — Цікаво, Ви ще не одружена?” — “Я маю чоловіка.” Покупець каже ще щось люб’язне і відходить, дякуючи. Наступний з черги подає касирші десять доларів. Вона вибиває чек, і разом з ним повертає десятку. Покупець чемно відмовляється брати її, пояснюючи, що це ж він дав їй банкноту. Касирша розгублено дивиться на нього, все ще не в змозі зібратися з думками, а люди в черзі посміхаються, добре розуміючи, що коїться в її душі.

Як же поєднати те, що потрібно Вам, з тим, в чому зацікавлений співрозмовник?

В спілкуванні з офіційними особами намагайтесь викликати у них бажання більше дізнатись про ті перетворення, що відбуваються в школі, підтримати їх, допомогти ділом.

Майже в кожному районі серед державних працівників чи приватних осіб є художники-аматори, різні умільці. Таким можна запропонувати подарувати школі щось з їхніх праць, попросити розповісти, що надихнуло автора зробити саме цю картину чи вироб.

Хтось із службовців, скажімо, небайдужий до поезії. То чому б його не запросити виступити безпосередньо перед учнями школи, розказати про свою роботу, почитати власні вірші?

А спробуйте поцікавитись у садовода-аматора, як у нього в саду ростуть саджанці нових сортів яблуні — він балакатиме стільки, скільки будете слухати. Скажіть, яке чудове у нього хоббі — і будьте певні, що на тему садівництва він прочитає зацікавленому співрозмовнику цілу лекцію. Не виключено, що під кінець розмови ще й запропонує прищепити до тих плодкових дерев, що ростуть на шкільному подвір’ї, нові сорти.

На території вашого району діє нафтогазовидобувне управління. Велику і дуже корисну справу роблять його працівники. Та хто і коли говорить їм добрі слова за їхню працю? Ні керівництво, ні споживачі їхньої продукції. Часто їм навіть розповісти про свої доробки, проблеми, і то нікому.

Зацікавлена розмова з працівником установи, підприємства може бути дуже корисною як для школи, так і для її керівника.

Намагайтесь в розмовах бути уважним, вдумчивим слухачем, заохочуйте інших більше говорити про себе. Зробіть людині радість, давайте можливість співрозмовнику відчувати свою значимість. Завжди пам'ятайте: кожний бажає признання.

Особливе значення мають публічні виступи. До кожного спілкування із слухачами, будь-якою аудиторією потрібно ретельно готуватися: крім знання справи, ерудиції, необхідно чітко розуміти, яку задачу має виконати кожний конкретний виступ.

Лекції, доповіді на районних, обласних семінарах, різного рівня нарадах, бесіди з громадянами, публікації в пресі повинні не тільки переконувати, але й надихати людей на певні роздуми, дії, в яких Ви зацікавлені. Це уміння не приходить само собою. Перспективний керівник повинен не тільки постійно рости професійно, добре вести свою справу, але й багато виступати, дискутувати, і робити це коректно.

Віра в свою правоту, удача, популярність, нарешті добробут в значній мірі залежать від уміння спілкуватися з людьми, будь то зі сторінок друкованих видань, трибуни, чи безпосередньо. Не чекайте, коли люди заговорять про Вас. Самі добивайтесь, щоб Вас помітили як неординарного лідера, особистість. Ділами, корисними справами, якостями власного життя наполегливо добивайтесь цього в спілкуванні з іншими.

Такий підхід важливий і в самій школі. Важко зрушити колектив, захопити його навіть найкращою ідеєю, доки самі вчителі не помітять реальну користь від її реалізації.

Колективу школи потрібні ідеї не утопічні, відірвані від дійсності, а реальні, що стосуються щоденного життя кожного з них. Потрібна програма дій, щоб кожний бачив, що конкретно треба буде зробити і які практично результати це дасть, та й не колись, а завтра, післязавтра — по мірі виконання програми, згідно з її планом.

Приймайте рішення безвідкладно. Не мучте себе і підлеглих невизначеністю. Частіше довіряйте своїй інтуїції.

Не звалюйте все на себе, вміло розподіляйте між підлеглими обов'язки. Повніше використовуйте енергію і інтелект вчителів та учнів.

Однією з всеосяжних справ для керівництва і колективу школи, районних організацій, мешканців району може бути освоєння Інтернету, впровадження в навчання комп'ютерних технологій, з чого ми і рекомендували почати.

За тим можна буде силами самих учнів вести електронну сторінку новин на сайті для того, щоб заявляти про школу і новаторські справи, за які вона взялася, на всю освітянську громаду.

З нашою допомогою у Вас будуть для цього можливості. А зробити все це можна буде таким чином.

Варто поїхати в Міністерство освіти і науки. Воно має таку власну сторінку на Інтернеті, де подані веб-адреси всіх шкіл України, що вже мають власні сайти. Необхідно подати заявку на те, щоб в цей список внесли і вашу. Там же на Інтернеті можна показати працівникам міністерства і сайт Червоноплугатарської школи.

Якщо ця інформація буде сприйнята в міністерстві позитивно, запропонуйте комусь з працівників (краще на рівні керівника відділу або управління) стати, наприклад, співавтором статті в газету про те, як Ваша школа при підтримці міністерства знаходить способи вийти в Інтернет з сільської глибинки, і як Ви плануєте розвивати ці можливості. Якщо такого співавтора не знайдеться, ним може стати один із нас, але статтю таку обов'язково треба написати, надрукувати, і не одну. Якщо буде потрібна допомога в написанні рукопису статті, знову ж розраховуйте на нас.

Ваша публікація в центральній та обласній пресі про комп'ютеризацію школи може викликати великий інтерес у колег — директорів і вчителів з різних регіонів України, спонсорів. Сміливо давайте поштову адресу школи, і хай всі зацікавлені звертаються до Вас за додатковою інформацією. Якщо будуть ділові пропозиції, що потребуватимуть нашої участі, кажіть що Вам треба порадитись з канадськими консультантами. Разом ми завжди знайдемо спосіб підтримати підходящі ділові

ініціативи.

Міністерство освіти і науки має фінансування на проведення різних цільових програм, зокрема і на комп'ютеризацію шкіл. Але воно ніколи не виділить пересічній сільській школі ні грошей, ні комп'ютерів, бо ніхто в міністерстві не повірить, що така школа може вийти в Інтернет. У Вашому випадку — інша справа, і добре було б спробувати добитись, щоб саме на вашу школу виділили частину цих міністерських фондів як на першопрохідця у галузі впровадження нових комп'ютерних технологій серед сільських шкіл України.

Подібну роботу можна провести і на обласному рівні — в управлінні освіти, в редакціях обласних газет. Побалакайте в Чернігівському педуніверситеті, щоб знайти там прихильників цієї справи. Якщо Вам вдасться отримати від названих вище організації хоча б моральну підтримку, а тим більше навіть невеличку матеріальну допомогу, то вчителі це зразу оцінять. А ще враховуючи, що ми в рамках дистанційно керованої самоосвіти підтримуємо Вас методичними, інструктивними матеріалами, будемо Вашим генеральним інформаційним спонсором, мало хто залишиться байдужим, і наші з Вами спільні зусилля не пропадуть даремно.

Надалі ми зможемо запропонувати Вам інші цікаві ідеї. Взяти, наприклад, Вашу інформацію про те, що Ви збираєтесь організувати лікнеп з інформатики. Чому б школі не скористатись можливістю перейняти досвід по комп'ютеризації не тільки з області, Києва, а прямо звідси, з Канади, де багато з того, що напрацьовано людством в цій галузі, вже зараз складає невід'ємну частку буденного життя.

Один з перших “лікнепів” з інформатики міг би провести хтось із нас. Нам навіть немає потреби перетинати для цього океан.

Оскільки у вас є відеомагнітофон, ми могли б готувати матеріали на замовлення в формі “відео-семінарів”, і все це було б пізнавальним не тільки з точки зору інформатики, але й трохи з англійської мови, географії, культури, економіки, тощо. Ми б не просто розказали, а наочно показали, як жителі таких міст як Торонто користуються

(безкоштовно!) Інтернетом в громадських бібліотеках, державних службах, учбових закладах, і що вони там шукають.

Учасники “лікнепу” пройшли б разом з нами по вулицях канадських, американських і європейських міст і сіл, заглянули б в середні школи, університети, державні установи, підприємства, малі фірми, подивилися б, як комп’ютери і інформаційні технології допомагають людям на кожному кроці. Вважаємо, такий “відео-семінар” був би не менш інформативним, наочним і цікавим, ніж традиційний обмін досвідом або виступ живого доповідача з трибуни, навіть для завзятих скептиків. Втім, про “лікнеп” ще порадимося пізніше.

Не слід сподіватися, що запроваджуване в школі буде сприйматися позитивно всіма вчителями, відділами освіти різних рівнів. Не виключено, що будуть спроби замовчувати, не помічати всього, що втілюється в шкільну практику. Більше того, знайдуться критики таких заходів навіть серед колег-директорів. І це зрозуміло. Коли Ваша школа була одного з усіма рівня, тоді дії директора сприймалися позитивно. Критикувати було ні за що. Тепер за Вами спостерігають, дехто навіть сам робить спроби впроваджувати щось подібне. Та багато таких, хто не тільки не поспівають за вами, а навіть втямити не можуть, що відбувається в Червоноплугатарській школі. І щоб виправдовувати власну безпорадність, намагатимуться опорочити зроблене, навіть звинуватити керівника-новатора.

Не зайве завжди пам’ятати, що є окремі люди, навіть серед керівників шкіл, які замість впровадження в школах нових технологій навчання, підготовки учнів до життя в сучасному світі прищеплюють підлеглим вчителям, школярам такі риси як заздрість, ненависть до ініціативних, ділових, заможних людей. При нагоді вони намагаються обґрунтувати думку, що бідні — це, мовляв, гарні люди, а більш забезпечені — завжди паразити.

За таких обставин Ви мусите не тільки втілювати в практику ідеї, прогресивні проекти, але й вчитися відстоювати власні і колектива школи напрацювання, свою позицію, логічно, аргументовано, принципово захищати їх.

В приватних розмовах, на семінарах, нарадах, в пресі доцільно нагадувати опонентам, що якраз через деяких консервативних вчителів, директорів так повільно іде процес перебудови в школах. Такі керівники і педагоги є першими ворогами впровадження комп'ютерних технологій в навчання. Саме вони не прищеплюють любов до творчої праці, не допомагають школярам знайти корисну справу згідно їх захоплень, не залучають учнів до посильної роботи власними головами. Внаслідок цього мільйони молодих людей виїхали з України за кордон в пошуках будь-якої праці і там якимось перебиваються, зносять злидні і приниження.

Тож терпляче переконуйте тих, хто буде виступати проти розповсюдження досвіду вашої школи, хто не розуміє, що відбувається, або заблукав. Ставте на місце злорадників. Керівник, який може думати, організовувати, мусить завжди бути готовим захистити створене.

Отож, бажаємо Вам успіхів, і чекаємо нової ділової інформації.

* * *

Три тижні не підтримував з вами контактів, бо раптово довелося поїхати в Київ на курси післядипломної підготовки. Від столиці в захопленні. Наш район і Київ ніби дві різні держави на протилежних кінцях земної кулі. Там зовсім інші можливості, інші люди. Довелося виїхати раптово, не отримавши грошей на відрядження, і якби не взяті з дому харчі, то я б не вижив. Навчання проходило з великим перевантаженням, бо термін курсів скоротили, а програма залишилася без змін.

У вільний час був на ринках Києва. Готових програм знайшов дуже мало. Всі заклади нового типу варяться у власному соку. Самі складають комп'ютерні підтримки уроків, ділитися якими не дуже хочуть, або називають такі ціни, що в голові паморочиться. На ринку є компакт-диски, але вони нам не зовсім підходять. Це або халтура, де просто переписаний звичайний підручник і то російською мовою, або розробки, зроблені відповідно до російських навчальних програм, що практично для нас ніяк не підходять. Українського немає нічого. Але я все таки придбав деякі

диски: Школьные курсы; Руководство по созданию веб-сайта; Клавиатурный тренажер; Золотой полиглот; Мультфильмы на английском языке; Курс для начинающих изучать английский "Tell me more"; "Интернет легко и просто!" (для детей 8-12 лет); Большая энциклопедия живописи.

Переписав також дискети з українською мовою, англійською, російською, біологією, хімією, правознавством. Але ці програми вузькі, висвітлюють лише окремі теми, або частини тем і не охоплюють всього курсу шкільного предмету. Цю роботу не можна привести в систему.

У фінансовому ліцеї порадили нам самим готувати розробки за програмою Microsoft Power Point, як це роблять вони. До речі, цікаву історію створення ліцею розповів його директор. Спочатку його засновували як приватний заклад люди з грошима, які хотіли заробити на цьому гроші. Але потім зробили висновок, що на освіті грошей не заробиш і відійшли в сторону. Ліцей став державним.

Перебуваючи в Києві, першим ділом поставив собі за мету зустрітися з начальником відділу комп'ютеризації Міністерства освіти і науки, і зустрівся. Переконався, що заявка на комп'ютерний клас від обласного управління в міністерстві дійсно є. Бачив її на власні очі. Значить область свою справу зробила. Працівник пояснив, що на виконання цієї програми кошти в повному обсязі Міністерство не отримало. Вони надходять невеликими порціями. Коли надійде нова порція і в якому розмірі, ніхто не знає. Тому міністр сам особисто визначає порядок отримання класів. Наша школа дуже мала по кількості учнів, і її постійно залишають на потім. Але рано чи пізно програма буде виконана.

Начальник відділу зробив собі помітки про відсутність в нашій місцевості комунікаційних ліній, про необхідність радіотелефону. На запитання, де можна взяти електронні підручники, комп'ютерні програми, відповів, що нічим допомогти не може. Такі програми зараз знаходяться в стадії розробки, коли будуть закінчені, теж не знає. В разі їх готовності програми будуть розіслані безкоштовно тим школам, які отримали класи по лінії Міністерства. Іншим школам будуть продаватися за гроші. Пообіцяв, що

сприятиме нашій школі в силу своєї компетенції, але останнє слово буде за міністром.

Недовго думаючи, я почав добиватися зустрічі з міністром. Така зустріч відбулася. Міністр відповів, що все впирається у фінанси. Він намагається знаходити їх, але має з цим великі труднощі. Від нього теж не все залежить. Коли я сказав, що займаюся дистанційно-керованою самоосвітою, то це його дуже зацікавило. Він запевнив мене в тому, що потрібно чекати; колись комп'ютери школі таки будуть виділені.

ГЛАВА 1.8.

Доки чекали комп'ютерів, інша допомога школі почала надходити

* * *

...Бачимо, що завдяки дистанційно керованій самоосвіті, Вашій творчій активності, здобуткам, власним напрацюванням, вдалому підбору кадрів, впровадженню інноваційних програм і заходів, в школі і колективі почали відбуватися значні зміни. Плани, успіхи і проблеми школи привернули до себе увагу громадськості. Це допомагає Вам встановлювати ділові зв'язки з районними, обласними установами, місцевими організаціями, підприємствами.

* * *

Нещодавно ми закінчили ремонт спортзалу. Панелі оббили шалівкою із сосни, припалили вогнем до світлокоричневого кольору і покрили лаком. Підлогу пофарбували по міжнародних стандартах червоною, жовтою, білою, зеленою фарбами. Почали естетичне оформлення коридору другого поверху в народному стилі. Перевіряючи сказали, що такого спортзалу в області не бачили.

Наш методичний кабінет, який ми створили в цьому році, названий кращим в районі. На базі його було проведено

районне методичне об'єднання завучів шкіл. В нашій школі вже відбулися районні семінари вчителів допризовної підготовки та вчителів інформатики. По інформатиці наша школа стала базовою в районі.

Реконструкцію водяного опалення повністю завершити не вдалося. За осінь та зиму обігріли спортзал, актовий зал, майстерню, бібліотеку та чотири класи. Залишаються холодними фізичний, хімічний, математичний, український та колишній історичний кабінети.

* * *

Як видно з Вашого повідомлення, обласні, районні керівники, місцеві організації, підприємства почали проявляти зацікавленість і надавати школі значну допомогу. Безумовно в інтересах школи, щоб така допомога росла і поширювалась. Але для цього треба робити щось корисне і для спонсорів. Мабуть, варто скористатись тим, що ваші досягнення і проекти привертають увагу багатьох людей. Тому, більше розповідаючи про спонсорів, ви робитимете їм таку рекламу, яку неможливо купити й за гроші. Зокрема, непоганою ідеєю було б відкрити на вашому сайті окрему сторінку, заслужено присвячену їм. Якщо Ви вважатимете це доречним, переговоріть зі спонсорами, погодьте текст, і давайте поставимо інформацію про них в Інтернет. Можемо навіть розмістити на сайті їхні фотографії. А тим часом тримайте нас в курсі справ щодо поставки школі комп'ютерів.

* * *

З комп'ютерами зрушень немає. Але ми точно включені в рознарядку Міністерства освіти і науки. Ці списки повинні бути затверджені міністром. Недавно В.Г.Кременя перезатвердили міністром. Він прихильник комп'ютеризації шкіл, то будемо сподіватися на краще.

Вчора нарешті ми отримали дозвіл на підключення до мережі Інтернет. Спочатку Талалаївське відділення зв'язку довго не могло переобладнати свою апаратуру на здатність передавати цифрові сигнали, а потім не могли оформити

документи на підключення. Тепер нам присвоєно ім'я та пароль і даний дозвіл на підключення. Буша Раїса Миколаївна свого слова дотримала, і не дивлячись на зайнятість комп'ютера, дає його нам на тимчасове користування, з умовою повернення по першій вимозі. Модем ми теж позичаємо в КРУ на декілька днів. Отже, сьогодні ми підключаємось. Можливо і будуть якісь непередбачені нові проблеми.

Звісно, і ті старі проблеми, що ми ніколи не працювали в Інтернеті, маємо про нього слабі уявлення, та не працювали на сучасних комп'ютерах, продовжують бути актуальними. Думаю, що за літні канікули ми це підправимо. Після саповки городів ми з Несеном О.А збираємось проїхати в міністерство та до Ф.І.Шпига.

—

Спроби виходу в Інтернет ми робимо з банку при допомозі Віталія Анатолійовича Науменко. Щойно спрацювала наша електронна пошта. Ми з ним через російський сервер обмінялися словами. Із-за якості лінії зв'язку працювати в Інтернеті важко. Буду просити про виділення в оренду окремого каналу, якщо це технічно можливо.

—

Пару слів про наш Інтернет. Після того, як у відділі зв'язку ще щось полагодили, наш Інтернет перестав працювати зовсім. Великі шуми в каналі не дають можливості модемам зв'язатися. Зв'язківці як завжди тягнуть резину. Крім того, з самого початку наш телефон був приєднаний до іншого через блокіратор, а це, говорять, робить роботу Інтернету вкрай паршивою. В Червоному Плугатарі потрібна АТС. Це дуже складно зробити. Інший вихід: спробувати працювати через телефон з радіо подовжувачем. Це дорого. В Києві потрібно дізнатися про ціну на нього, чи це нам по зубах? І ще є один не зовсім зручний, але вихід — поставити комп'ютер в Талалаївці в будинку моєї тещі і працювати звідти. Вони погоджуються приймати в свою хату учнів та вчителів, але бояться, щоб

комп'ютера в них не вкрали. Вони вже старенькі і німечні. Незручність буде заключатися в тому, що це не дома, не під рукою.

—

Спішу повідомити про те, що ми взяли на два дні комп'ютер райфо і через нього перший раз вийшли в Інтернет зі своєї школи.

Модем, який ми брали в КРУ, не підходить для нашої роботи. Ми користуємося модемом банку, але це робочий модем і позичити вони його нам не можуть. Чи не могли б Ви «позичити» (крім «позичити», не знаю як сказати) модема, придатного для Інтернету нам на користування. Ми були б Вам дуже вдячні. Цього листа набираю вже з Червоноплугатарської школи.

Думаю хоч спокійно понаписую вам листи. Бо замітки, які я роблю дома, не встигаю передати з Талалаївки. Все, що пишу дома, скорочую на ходу, викладаю в тезисній формі. В двох останніх листах не встиг навіть виправляти помилок. Але і тут не все гладко. В перший же день відключили світло і комп'ютер прогуляв. Світло з'явилось вночі. От вночі ми вчотирьох — я, Несен О.А. та наші дружини приходили в школу, щоб попрацювати в Інтернеті.

Не дивлячись на погані лінії зв'язку, в Інтернет ми виходимо. До речі, нам краще працювати вночі: чистіші лінії і наполовину дешевше коштує.

Першою своєю спробою ми не задоволені: не змогли знайти свою електронну пошту. Буду далі консультиватися у Віталія Анатолійовича. Але і він не зміг передати з нашого комп'ютера електронною поштою листа, записаного заздалегідь на дискеті. Ми змогли відправити лише те, що набрали, безпосередньо працюючи в Інтернеті. Але мені таке не подобається, бо ми мусимо платити при цьому зайві гроші. Крок за кроком всі труднощі долаються. Ще трохи — подолаємо і решту.

Напишу докладніше про зустріч з Ф.І.Шпигом та М.П.Бутком Вони приїздили в Талалаївку на відкриття філіалу банку Аваль. Ф.І.Шпиг зустрівся з виборцями. Подарував нашій школі гроші. Нам краще бути без

поточного ремонту, а потратити їх на оплату за користування мережею Інтернет.

Я у відповідь теж зробив йому своєрідний подарунок — фотографію. Федір Іванович був дуже задоволений від нього і сказав, що він часто допомагає людям. В день перечитує до сотні великих листів, де люди виливають свою біль, горе, переживає за них, турбується, допомагає, але після надання матеріальної допомоги дуже і дуже рідко хто знайде час,

щоб написати два слова подяки і про те, як вирішилась їхня справа.

Федір Іванович організовує в себе музейну кімнатку, де зберігає подяки, фотографії, подарунки.

Він, будучи в хорошому настрої, також пообіцяв сприяти по наданню нашій школі комп'ютерного класу. Я вручив йому листа з пропозицією обговорити питання про надання Міністерством освіти і науки кредиту на закупку нам класу. Міністерство зробить крок вперед по виконанню програми комп'ютеризації шкіл, а всі ми разом — до кращого майбутнього для нашої України.

Чекаючи комп'ютерів, ми обладнали для них клас: зробили залізні двері та встановили на вікна ґрати. І цю дрібницю зробити було не просто. Важко знайти метал. Будь-яке залізо здається в металобрухт за копійки і вивозиться за кордон.

Хочу додати ще таке: ми думали, що мої та моєї дружини знання англійської мови тут, в Червоному Пługатарі не затребувані. Рахували, вони ні для кого не

потрібні, і для нас самих теж. Ми обмежилися шкільною програмою, а інше — сильно забули.

Будемо дякувати вам скільки житимемо за те, що ви надали нашому життю іншого направлення, а значить воно набуло іншого сенсу. Відчувши, що ці знання можна десь застосувати, що комусь вони потрібні, нам захотілося надолужити втрачене, піти далі. Ваші відеокасети, а потім ідея про самоосвіту, керовану дистанційно, зокрема впровадження комп'ютерів в навчальний процес для мене особисто, вчителів, учнів виявилися дуже доречними, тому ми з задоволенням займаємося цим.

Зараз моя дружина розучує на піаніно мелодії англійських пісень. З першого вересня ми станемо застосовувати їх в школі більш широко.

—

Відтепер учнів до нашої школи підвозимо автобусом ПАЗ на 25 місць, який надійшов в подарунок від облдержадміністрації. Голова Чернігівської обласної державної адміністрації Бутко Микола Петрович дотримав слова.

Зараз автобус обслуговує крім нашої ще три школи: Липівську, Скороходівську, Українську. Всього підвозом охоплено 35 учнів. За день робить 220 км пробігу. В Поповичку він не ходить, бо не встигає, не вистачає грошей

на бензин. Болотницьку школу обслужити він не в силах. Можна було б з Поповички возити в Червоний Плугатар, але тоді ми підірвем учнівський контингент Болотницької ЗОШ, наслідком чого буде її закриття.

При підтримці Р.М.Буші та облдержадміністрації відкрили при школі дитячий садок. Тепер наша школа має називатися не «ЗОШ I-III ступенів», а «навчально-виробниче об'єднання школа-сад». Але назви ми іще не міняємо, бо не знаємо, чи це правильна назва, а також тому, що не маємо грошей на заміну печаті та вивіски, і не знаємо, чи відстоїмо садок надалі.

В ньому одна змішана група дошкільнят віком від 3 до 6 років. Садок допомагає їх готувати до школи. Багато хто з них вперше побачили папір та олівець, книжку. Задоволені батьки, задоволені і ми. Але знову гостро стоїть проблема з фінансуванням. На його відкриття нам не дали нічогосінько крім трьох посад: вихователя, помічника вихователя, кухаря. Все інше, від кастрюль та горщиків, до іграшок та спальних комплектів, шукав сам. Важко шукати, коли ніхто не губить, але все-таки з горем пополам садок запустили. Не можемо добитися виконання статей «Закону про дошкільне виховання», де говориться про державну підтримку в організації харчування дітей.

* * *

З приводу інформації, що міністерство обіцяє в перспективі поставити школі цілий автоматизований клас, обладнаний десятком комп'ютерів ВО «Електронмаш» з автоматизованим керуванням, радимо Вам не чекати і навіть не дуже розраховуючи на нього, а просити, щоб за рахунок зменшення виділених коштів дозволили Вам придбати спочатку штук два, або навіть хоча б один справжній комп'ютер з операційною системою Windows 95 (краще Windows 2000), кольоровим монітором, обов'язково модемом, якісною відеокартою, пристойною звуковою картою, жорстким диском принаймні на десяток гігабайтів, кольоровим ink-jet або чорно-білим лазерним принтером, підключенням в Інтернет, і т. ін. (при потребі надамо більш вичерпну інформацію).

Отримавши хоча б один такий комп'ютер, Ви, по-перше, вже матимете змогу ефективно організувати навчальний процес і спрямовувати його туди, куди треба, а не куди буде можливість, а по-друге, з часом матимете змогу легко модифікувати і розширювати його можливості за рахунок заміни застарілих складових на більш сучасні (вони завжди є в продажу і не дуже дорого коштують) — в той час як з комп'ютерами ВО Електронмаш така можливість може бути вельми проблематичною.

Без сумніву хороший подарунок Ви зробили Ф.І.Шпигу.

Тепер якби школа помістила в Інтернет його фотографію з відповідним текстом, то він міг би цю сторінку скопіювати і виставити в своєму музеї. Кожний, а Федір Іванович не виняток, цінує, коли його піклування про людей не залишаються непоміченими. Якщо Ви поділяєте таку думку, запропонуйте йому цю ідею. На Інтернет радимо помістити інформацію і про інших спонсорів.

* * *

Ваша ідея про подарунок Ф.І. Шпигу дуже слушна. Я й сам уже думав саме про таке. Але раніше я не хотів цього робити, щоб не показатися підлабузником. Тепер хочу повернутися до запропонованої вами ідеї присвятити Ф.І.Шпигу і іншим спонсорам сторінку на нашому сайті. Настав час подякувати людям. Думаю, потрібно згадати і А.В.Дунебабіна, адже всю чорнову роботу виконує саме він. Інколи сам без Ф.І.Шпига приймає рішення про надання допомоги. Крім того Ф.І.Шпигу я присвятив вірша. Якщо ви, почитавши, визнаєте його доречним і таким, що можна показувати людям, то пропоную помістити його на сайті. Сторінку назвемо «Наші спонсори». На початку сторінки помістимо фото «Дякуємо Вам!» і перерахуємо прізвища тих, кому ми дякуємо.

* * *

З задоволенням повідомляємо, що, як Ви просили, на сайт Червоноплугатарської школи вже поставлена сторінка з шкільною фотографією, а під нею — коротенькі інформації про спонсорів в такому вигляді:

ДЯКУЄМО ВАМ,

Геннадіє Степановичу та Анатоліє Геннадійовичу Ярмош, Федоре Івановичу Шпиг, Андріє Володимировичу Дунебабін, Миколо Петровичу Бутко, Раїсо Миколаївно Буша, Василю Степановичу Гаркот, Леоніде Михайловичу Діденко, Віталіє Анатолійовичу Науменко.

Про наших спонсорів:

Шпиг Федір Іванович — народний депутат Верховної Ради України II скликання 210-го виборчого округу. Почесний президент поштово-пенсійного акціонерного банку «Аваль».

Дунебабін Андрій Володимирович — працівник банку «Аваль», помічник Федора Івановича з виборчих питань.

Ці спонсори подарували і надіслали школі:

- 25 тон вугілля;

- подарунки першокласникам на свято

Першого дзвоника.

Крім цього, вони виділили:

- 1000 гривень на реконструкцію водяного опалення;

- 1400 гривень на проведення поточного ремонту в школі;

- кошти матері-одиначці Бесараб Надії Іванівні для проплати операції на серці її сина Бесараба Вови, учня другого класу Червоноплугатарської школи (операція пройшла успішно);

- пообіцяли два нових сучасних комп'ютери.

Бутко Микола Петрович — голова Чернігівської обласної державної адміністрації:
- обласною держадміністрацією виділено автобус ПАЗ для підвозу учнів та вчителів до школи.

Буша Райса Миколаївна — начальник райвідділу освіти. Вона є палким прихильником комп'ютеризації Червоноплугатарської школи і допомагає їй чим може.

Гаркот Василь Степанович — начальник нафтогазо-видобуеного управління (НГВУ) «Чернігівнафтогаз»;

Діденко Леонід Михайлович — начальник відділку №4 НГВУ «Чернігівнафтогаз»

Цими спонсорами організовано:
- проведення реконструкції водяного опалення в школі;
- ремонт водонапірної башти;
- всього виконано робіт і затрачено будівельних матеріалів на суму більше 5000 гривень.

Науменко Віталій Анатолійович — програміст регіонального відділення банку «Україна»:

- надає школі поточну практичну допомогу з питань комунікацій та зв'язку;
- завдяки його постійній допомозі та порадам школа встановила і надалі підтримує надійну роботу електронної пошти та користується доступом до Інтернету.

ГЛАВА 1.9.

Перші спроби учнів спілкуватися електронною поштою з однолітками за кордоном

* * *

На електронну адресу школи постійно надходять різні повідомлення, запитання, запрошення. Звертаються представники засобів масової інформації, батьки, учні різних учбових закладів України, близького і далекого зарубіжжя. Ось лише декілька прикладів.

Національний університет “Кієво-Могилянська Академія” запрошує на Новорічну презентацію Академії.

Питання про встановлення ділових контактів зі старшокласниками Червоноплугатарської школи з метою розвитку підприємницьких здібностей з зацікавленістю обговорювалися на засіданні шкільної ради середньої школи Scarlett Heights Entrepreneurial Academy в Торонто.

Крім того, директор однієї з торонтських шкіл звернувся до нас з проханням допомогти педколективу підібрати для їх старшокласників бізнесові проекти. То чи не доцільно було б залучити до цієї справи учнів Вашої школи?

Також надійшла пропозиція створити міжнародну команду і прийняти участь в престижному міжнародному конкурсі Think Quest.

Як зробити, щоб про такі листи своєчасно знали в школі? Тоді можливо знайшлися б бажаючі побувати в тій же Академії, а хто зацікавиться, отримали б змогу листуватися з однолітками за кордоном. Як Ви дивитесь, щоб на дошці об'яв вивішувати подібні звернення? При Вашій згоді і ми будемо пересилати такі пропозиції по E-mail.

Тепер настає важливий етап, не менш складний для втілення, ніж організація веб-сайту.

Мова йде про участь ваших учнів у міжнародному конкурсі веб-сайтів. Не спішіть лякатися, згадайте як фантастичною звучала спершу сама ідея про те, щоб школа мала власний сайт, а зараз, всього через декілька місяців все це не тільки не видається неймовірним, а навпаки, здається логічним. Уважно познайомтеся з умовами конкурсу, який додаємо до цього листа.

Для участі в конкурсі потрібно до 31 травня:

з Вашої сторони:

* з учнів Червоноплугатарської школи підібрати по 1-2 кандидати в кожному команді, бажано дівчат і хлопців (кількість команд ми з вами поки що не обмежуємо — скільки буде бажаючих);

* підібрати командам “тренера” (це може бути одна й та сама людина на кілька команд, або різні люди), бажано із знанням англійської мови і умінням швидко вчитись самим і одночасно допомагати учням-учасникам конкурсу працювати над конкурсною роботою на комп'ютері;

* використати факт домовленості про можливість участі школи в престижному міжнародному комп'ютерному конкурсі як аргумент для необхідності *негайного* виділення школі бодай одного-двох сучасних комп'ютерів з підключенням їх в Інтернет;

з нашої сторони:

* підібрати по одному кандидату серед учнів канадських шкіл і по одному “тренеру” з вчителів на кожному команді;

* разом з Вами підготувати конкурсні теми (стільки, скільки наберемо команд);

* бути третім (старшим) “тренером” кожної з команд з обов'язками координатора і керівника теми.

Незважаючи на те, що заявки повинні бути подані не пізніше 31 травня, аби встигнути, ми мусимо розпочати формування команд і роботу над проектами негайно. Тим більше, що від травня до вересня часу майже не залишається.

Якщо все вийде так, як задумано, то для учнів, що приймуть участь у конкурсі, навіть якщо вони не виграють головний приз в \$5000 кожний, це може відкрити такі можливості, дати таку підготовку, які їм зараз важко навіть уявити.

Для того, щоб Ви могли почати підбирати бажаючих, дамо загальне уявлення про те, якого роду проекти пропонуються їм на вибір (конкретний вибір буде зроблено з урахуванням інтересів учасників). З багатьох назвемо лише два із можливих реальних проектів (тобто, це все дійсно буде зроблене в ході роботи над проектом):

Навчальний сайт про те як:

1) Прислана з Канади однокласником Вашого учня міні-пікарня і допомога знаннями дозволила заснувати в Червоному Плугатарі реальний малий бізнес по випіканню і продажу хлібо-булочних виробів.

2) Мрія школяра збудувати власний гараж для мотоцикла стала реальним планом дій завдяки партнерській діловій допомозі його однолітка з Канади.

Приблизно тиждень тому направили Вам листа звичайною поштою. В ньому є зокрема ілюстрації сторінки "Шкільні новини". Вона розширюється швидко і свідчить, що веб-сайт для школи — не іграшка, а інструмент для спілкування.

В листа вклали детальні умови конкурсу, а це дві сторінки малюсіньким шрифтом і англійською мовою. Можна було б щось скоротити, бо умови конкурсу дуже прості, але краще, щоб Ви отримали уявлення про те, наскільки точно і повно цей конкурс відповідає інтересам Вашої школи – складається навіть таке враження, що якби ми з Вами самі робили ці правила, то й тоді б не придумали краще за те, як зроблено.

Прочитаєте їх, і погодитесь, що це цікава пропозиція, яку треба використати не тільки саму по собі, але й як вагомий аргумент щодо необхідності виділити школі

сучасні комп'ютери. Це дуже престижний міжнародний конкурс, його навіть називав з офіційної трибуни колишній президент США Б. Клінтон.

На черзі чекають спілкування з вами біля десятка шкіл Канади (від Ванкувера і Торонто до школи в маленькому містечку в провінції Саскачевань), США (з штатів Каліфорнія, Алабама, Юта, Массачусетс, Огайо, Північна Кароліна), які підібрані нами для наступних кроків.

Не писали про це досі тому, щоб не переобтяжувати новою інформацією до завершення вже початої справи. Не втримаємося однак, щоб не привести лише один приклад, який демонструє, про якого рівня контакти йде мова: ціла школа (1250 учнів віком 12-15 років) в американському місті Солт-Лейк-Сіті, де будуть проходити зимові Олімпійські ігри 2002 року, відібрана для участі в олімпійській культурній програмі. Вона буде представляти Україну як одну з країн-учасниць олімпіади, тому зараз вони шукають контакти з однолітками на Україні — уявіть собі перспективи, які відкриває вашій школі навіть одне це.

Але знову ж таки, для цього школі потрібні комп'ютери. Отже, чекаємо від Вас інформації з іменами учнів, що хочуть прийняти участь у конкурсі і головне готові працювати для перемоги в ньому. З появою в школі комп'ютера ми допоможемо встановити справжні ділові зв'язки. Учителям на перших порах доведеться допомагати в цьому учням, але який це буде стимул для вивчення англійської!

* * *

Особливо цікаво було познайомитися з умовами конкурсу, надісланого вами. Це дійсно чудовий конкурс, значення якого і для наших учнів і для педагогів важко переоцінити.

З метою заохочення учнів та вчителів взяти участь у конкурсі, подолання в них інертності та невіри у власні сили, зі свого боку я пообіцяв такі призи та пільги:

Для учнів:

1. Грошову премію 5-10 гривень тому, хто напише найкращий лист-представлення в Канаду. Вас попрошу його

назвати.

2. Звільнити від літньої практики тих учнів, які будуть працювати в командах над проектами. У фіналі преміювати грошовою премією 50 гривень ту команду, яка за літо досягла найкращих результатів. Таку команду ми визначимо разом. Канадських школярів з цієї команди я теж би хотів якось нагородити, але не знаю як. Якщо для наших учнів 50 гривень — великі гроші, то для Канади це зовсім мало. А на більше у мене не буде змоги. Підкажіть мені, будь-ласка, як можна їх заохотити.

3. Звільнити від виконання домашнього завдання на один день тих учнів, що будуть писати вам лист-представлення.

Для вчителів-тренерів:

1. Дати відгули на все літо.

2. Врахувати роботу тренера при атестації.

3. Невелику грошову премію тренеру найкращої команди.

Декілька запитань до вас по конкурсу і не тільки:

1. В якій формі подається згода батьків? Чи завіряється вона нотаріально? Якщо так, то як її переслати?

2. Чи можете ви, у разі подальшого затягування з підключенням нас до Інтернету, забезпечувати нас необхідною інформацією і листуванням з канадськими партнерами через Віталія Анатолійовича?

3. Неформальний краєзнавчий гурток, яким я керую, зібрав цікаві матеріали про село Сокиринці, Качанівку, Батурин, Березовицю, Червоноплугатарський парк. Частково я їх подавав у райметодкабінет і вони знайшли схвальний відгук у районі та області. Ми також плануємо відродити Червоноплугатарський дендропарк, залучивши до цієї справи всі інші школи району, і ті дали на це згоду. Можливо ці матеріали після доробки та удосконалення можна нам взяти для конкурсної роботи. Бажаючих брати участь у конкурсі виявилось чимало, але багато хто в кінці-кінців просто полінувався написати листа або не знайшов часу.

Надсилаю вам 19 кращих учнівських листів. В кінці кожного я робив невеличкі примітки, можливо це вам

знадобиться.

Ми бажаво співпрацювати з усіма, хто до нас звертається, але це можливо лише при наявності у нас комп'ютерів.

* * *

Запропонована Вами система заохочень виглядає вельми дієвою, а той факт, що стільки учнів відгукнулися на пропозицію — найкраще тому підтвердження. Але особливе враження справило те, що бажання приєднатися до наших проєктів зразу вийшло за рамки школи. Нічого, що це поки що лише одна дівчина з сусіднього села — це початок справи, яку треба усіма силами підтримати зараз і розвивати надалі. Саме так і мусить бути. Ваша школа повинна стати центром, до якого люди тягнулися б звідусіль за допомогою, порадою, знаннями, можливостями реалізувати себе. Щодо Інни, то надзвичайно важливе її бажання, віра у Вас, в те, що завдяки Вашій допомозі вона доб'ється чогось кращого в житті. Хочеться вірити, що і решта учнів хай не зразу, але зрозуміють, що все це робиться для них.

Всі учнівські листи, що Ви передали, в той же день були поміщені на першу сторінку сайту школи під назвою "Students About Themselves".

Відносно Ваших запитань:

Згоду батьків нотаріально завіряти не треба; ми погодимо пізніше, як її подавати і пересилати.

В разі затування із забезпеченням школи комп'ютерами спілкування із закордонними школярами стане неможливим.

Теми, про які Ви згадали, говорячи про роботу краєзнавчого гуртка, особливо про спільний з іншими школами проєкт відродження парку — не просто підходящі, а навіть дуже цінні, якщо подати їх як практичний вклад дітей в збереження і захист навколишнього середовища, історії, культури. Це прекрасна ідея, сподіваємося знайдемо можливість присвятити їй кілька проєктів.

Перед нами стояла непроста задача з усіх хороших листів визначити найкращі. Для цього була створена авторитетна комісія з п'яти осіб, в тому числі: двоє з тих,

хто допомагав готувати ваш веб-сайт, один вчитель і два старшокласники канадської школи.

Листи розділили на дві категорії: учнів 6-7 класів, і 9-10 класів. Потім надрукували їх у 5 екземплярах і роздали кожному члену журі. Через кілька днів підвели підсумки.

Рішення членів журі надійшли англійською, тому довелось перекласти їх на українську або російську мови.

СРЕДИ УЧЕНИКОВ 6-7 КЛАССОВ:

(1) Первое место единодушно присуждено Андрею Киричку.

Он не только хорошо учится, но и помогает родителям по дому, огороду, ухаживает за домашними животными. Более того, имея собственного теленка, он хорошо понимает, что труд по уходу за животным даст ему возможность купить компьютер, отремонтировать мотоцикл. Он умеет учиться, трудиться и терпеливо работать на результат. Родители Андрея на практике придерживаются отличного правила, что ученику необходимы не обучение, не труд вообще, а конкретная, нацеленная на конечный результат деятельность. Любая имитация деятельности отрицательно влияет на душевное состояние, тормозит развитие юной личности.

(На такой записи особенно настаивали члены журі — уроженцы Канады, так как в этой стране, впрочем как и в других западных странах, родители детям не дают просто так денег ни на какие цели, даже на учебу. Могут занять с возвратом, но давать — ни-ни. Принцип простой: учись самостоятельно зарабатывать и разумно тратить).

(2) Второе место разделили Юра Мазура и Леся Бурда.

Юре нравится ходить в школу, он любит учителей, друзей. Журі отмечает как весьма похвальное то качество, что Юра помогает родителям и особенно желает организовать свою компьютерную фирму. Для организации такой фирмы одних знаний, полученных в школе и даже в вузе, будет недостаточно. Придется заниматься самообразованием — и начинать надо уже со школы. Тогда успех будет обеспечен.

Леся Бурда — трудолюбивая ученица, разносторонняя спортсменка, много читает,

тренируется и успевает помогать родителям по дому. Такая ученица добьется желаемых успехов.

(3) Третье место занял Александр Несен.

Он любит работать на компьютере, что весьма важно. Без этого в США, Канаде, многих европейских странах молодого человека или девушку не возьмут ни на какую квалифицированную работу. Скоро так будет и на Украине. Очень важно, что Саша вместе с отцом занимается в компьютерном классе, а с мамой учится вышивать и готовить. Отдыхают они тоже вместе.

СРЕДИ УЧЕНИКОВ 9-10 КЛАССОВ:

(1) Перше місце поділили Тетяна Смілик і Інна Гавриш.

Як нам здалося, Тетяна добре розуміє, що в сучасному світі без знання комп'ютера і принаймні трьох мов (серед них обов'язково англійської) не може бути й думки про життєвий успіх в будь якій країні світу, тому змістовно займається англійською, кожний рік приймає участь у змаганнях.

Інна Гавриш — яркая, творческая, инициативная личность. Чего стоит даже полфразы из ее письма: "...creative person makes the world better". Если она и далее будет развивать эти главнейшие человеческие качества, то без сомнения добьется больших успехов в жизни.

(2) Второе место решено присудить Марине Ярьсько и Ивану Бутко.

Марина — старательная ученица, изучает законы, стремится хорошо знать английский, умеет и любит работать на компьютере, читает книги, хочет путешествовать, мечтает открыть свой бизнес (к сожалению, не написала, какой именно).

Письмо Ивана жюри отмечает как самое откровенное, из которого даже без фотографии можно представить этого целеустремленного парня. Такие письма присущи многим канадским школьникам. Часто они являются достаточным основанием, чтобы пригласить кандидата на учебу, работу.

(3) Трете місце зайняв Юра Савченко.

У Юри дуже змістовний лист. Він викликав жваве обговорення серед членів журі. Четверо з

них спочатку висловлювали пропозиції присудити Юрі вище місце, але при подальшому обговоренні вирішальним став аргумент, що він навіть не згадав про те, які дослідження почав, або принаймні запланував проводити по тематиці, яка його цікавить.

—

Дуже давно не отримуємо від Вас ніяких вістей. Проходять строки, втрачається досягнуте. Такі були гарні наміри, плани, перші кроки, а от організувати власне подальшу щоденну роботу, на жаль, так і не вдалося.

Нам соромно за обіцяні канадським і американським школярам контакти. Боїмося тих днів, коли від них почнуть надходити електронні листи з запитаннями: так де ж там ваші учасники конкурсних команд? Чому від них нічого не чути? Не уявляємо, що відповідати. Учням давно треба було написати їм, підтримати контакт, інакше про всіх нас складеться негарне враження.

Давайте не забудемо хоча б цього листа:

Sunday, June 03, 2001 12:11 PM

Dear Volodymir Kyrychok,

Thank you very much for sending your request for our students to join yours in the Thinkquest contest. Three of our students placed highly in it 3 years ago and we think it a wonderful opportunity for learning through collaboration.

We were particularly excited to hear from you and your school. However, unfortunately, due to labour disputes this year, which ended just recently, we only learned of your invitation at the end of this past week.

Will you please keep us in mind next year, as it would be a very special opportunity for our students to participate with yours?

Sincerely,

*Brian Pugh (for the Principal)
Program Team Leader,
Information and Broad Based Technology
Westview Centennial Secondary School
Toronto, Ontario, Canada*

[Шановний Володимире Киричок,

Дуже дякую за надіслане запрошення нашим учням приєднатися до ваших для участі в конкурсі. Троє з наших учнів зайняли в ньому високі місця три роки тому, і ми вважаємо це чудовою можливістю вчитися, співпрацюючи разом.

Нам особливо цікаво було почути це саме від вашої школи. Жалкуємо, що дізнались про ваше запрошення лише в кінці минулого тижня через проблеми, пов'язані з можливою забастовкою вчителів, які вирішилися лише недавно.

Просимо не забути про нас наступного року, бо це було б насправді дуже цінною можливістю для наших учнів прийняти участь у конкурсі разом з вашими.

*Брайан Паг (за директора)
Керівник програми Інформаційних
та комунікаційних технологій
середньої школи Веств'ю Сентенніал
Торонто, Онтаріо, Канада]*

Невже Вам не жалко втрачати такі можливості?

Починає ставати ніяково і за забутий вами шкільний веб-сайт. Якщо його не розвивати далі, то бодай підтримувати б в пристойному вигляді. Для цього потрібні мінімальні зусилля. Зараз інформація в ньому застаріла. Доходить до парадоксів. В кінці вересня ми вивели сайт школи в Європейську освітянську мережу. Підготували цю інформацію у відповідну шкільну сторінку. Та “пробуксовування” останнім часом контактів від Вас привело до зупинки цієї роботи. Пройшло більше місяця, а ми не ставимо цю новину на сайт, щоб не червоніти потім за неї.

Прикро, але агітувати Вас черговий раз не станемо. Як тільки відчуємо, що Ви і далі готові до співпраці, за нами затримки не буде.

* * *

Обіцяні школі комп'ютери досі не надійшли. Комп'ютер районного відділу освіти, на якому я час від часу набирав тексти, теж зараз завантажений роботою. Дощова погода

також є серйозною перешкодою для моїх велосипедних поїздок в Талалаївку. Жаль, що ми не встигли створити для конкурсу умов. Ми дуже засмучені цим.

Велике спасибі і за відвертого, прямолінійного листа. Ми за справедливу критику не ображаємось. Хто ж як не друг, товариш скаже тобі правду в очі?

Агітувати нас дійсно не потрібно. Але певні непорозуміння між нами, схоже, є. І лежать вони в площині темпів та якості виконання наших спільних справ. Адже я розумію, що і відкриття сайту і все інше — це виключно ваша заслуга, нашої ініціативи там мало. Коли настала черга наступний крок зробити нам — ми не змогли. В любої людини виникне незадоволення партнером, який не те що не встигає йти в ногу, а тягнеться десь позаду, гальмуючи процес, хоча процес організований для нього.

Не виправдовуюсь, та щоб нас зрозуміти, треба уявно побувати в нашій шкурі. Але рівень життя у нас настільки різний, що повного порозуміння ми здається не досягнемо. Як не розуміє ситий голодного, навіть коли сам вчора голодував. Ви жили на Україні, це так. Але чи жили ви в селі життям дорослої людини, яка не приїхала в гості, а живе там? Живе в ХІ столітті. Я знаю, що ви в курсі всіх справ, маючи доступ до глобальної мережі. Але, погодьтеся, одне діло знати життя з газет — інше діло відчувати його на собі.

* * *

Декілька речень відносно Вашого останнього листа. Із написаним в ньому можна погодитись за винятком двох фраз. Перша — "...щоб нас зрозуміти, треба побувати в нашій шкурі..." — говорить про те, що Ви нас мало знаєте. Та хіба тільки Ви. В Поповичці живе Попович Паша Ларіонівна — наша родичка, до речі грамотна жінка. Їй тільки одного разу вдалось викроїти час і побувати у нашій київській квартирі. Після того скільки ми не їздили до неї в гості, вона, жартома чи всерйоз, казала: "Ну що вам там робити? Лежи собі цілий день, і все".

"Але погодьтеся, — далі пишете Ви — одне діло знати життя з газет, а інше — відчувати його на собі." Погоджуємося, це дійсно різні речі. А щоб у Вас не

складалося враження, що життя ми вивчали виключно по підручниках, а зараз сидимо і тільки почитуємо газети, а також для більш близького знайомства, наведемо деякі моменти із наших біографій.

Старший з нас народився в родині сільського вчителя Ярмош Степана Антоновича і завідуючої дитячим інтернатом Федосі Ларіонівни. Батько не повернувся з Другої світової війни. Мати в найтяжчі повоєнні роки залишилася в селі з двома малими дітьми.

Трудова біографія почалася на гіганті радянської індустрії — Челябінському тракторному заводі. Спочатку працював токарем, потім майстром і начальником цеху. Далі радгосп в Київській області. На трьох його відділках було біля 1000 голів великої рогатої худоби, велике промислове тепличне господарство, 120 автомобілів, ще більше тракторів, безліч іншої сільськогосподарської техніки.

В селі недалеко від Києва жили батьки дружини. Коли вони відійшли у вічність, хата і біля гектара города перейшли в спадщину їхній доньці. Там вся наша родина саджанцями посадила великий фруктовий сад (яблуні, груші, черешні, сливи, абрикоси, горіхи, виноград) і виростила його до двадцятидвохрічного віку. На городі, крім традиційних овочів, була плантація малини, смородина різних сортів. Щороку садили і обробляли таку трудомістку культуру як клубника. Навколо садиби насадили ялини, берези, осики, клени, липи, білу акацію

та інші медоносні дерева та кущі. В саду постійно тримали пасіку (до речі, захоплююче і вигідне діло!). Була дресирована німецька вівчарка, кішка, кози, жили їжачки, ящірки, гніздилися шпачки, ластівки, грицики, синички. Заплетений плющем житловий будинок старалися тримати так, щоб був не гіршим за інших. До речі, в популярному журналі “Дім, сад, город” була надрукована стаття про наш дім.

І це при тому, що всі троє працювали в Києві. Однак ведення господарства не перешкодило молодшому з нас, одному з самих молодих співробітників кафедри, отримати вчену ступінь кандидата технічних наук, закінчити докторантуру, працювати доцентом в Київському Політехнічному інституті — вищому учбовому закладі, престиж якого не тільки в Україні, Союзі, а й світі був незаперечним. В той час, коли відрядження за кордон ще були практично недоступними, саме йому вдалось виграти один із наукових грантів і поїхати по службовому відрядженню на півроку в Австрію для стажування у Віденському політехнічному університеті, яке було повністю сплачено Міністерством науки і техніки Австрії.

Саме в селі за короткий час ми написали і видали дві книжки, стали авторами більш ніж 150 наукових і публіцистичних праць, отримали шість авторських свідоцтв на винаходи.

Нам дуже не хотілося б, щоб із цього коротенького переліку у Вас склалося враження, начебто у нас все виходить так просто і само собою. Люди кажуть, що один переїзд дорівнює двом пожежам. А чого тоді вартий переїзд на протилежну сторону земної кулі!

Тут все інше — мова, гроші, культура, люди. В чужій стороні немає жодного знайомого. Куди йти, кого питать?

Далі йдуть місяці, роботу знайти не вдається. В державні заклади не приймають — треба бути громадянином Канади, знати дві державні мови. Ні того, ні другого. Приватні фірми не беруть, відповідають немов змовились: “З такими вченими ступенями і званнями Ви у нас працювати не будете, а якщо і будете, то які тоді посади залишаться нам?” Між тим, як місяць, так 720 доларів за житло, а крім цього харчування. Кияни терміново почали продавати з господарства, квартири все, що попадало під руку, і пересилать в Канаду гроші, аби якось підтримати.

Частина проблем не вирішена і досі. Навіть відеокасети для школи готували ночами: писали, редагували, комплектували. Будь у нас гроші, що простіше — пішли в магазин, купили в яскравій упаковці і відправили б цілий ящик.

Подібних прикладів можна приводити безліч. Та не для того ми співпрацюємо з Вами, щоб плакатися.

* * *

Шановні Анатоліє Геннадійовичу, Геннадіє Степановичу та Анно Іванівно!

Від щирого серця вітаємо вас з наступаючим Новим роком. Бажаємо всім міцного здоров'я, сімейного благополуччя, впевненості в завтрашньому дні. Хай здійсняться всі ваші плани та мрії, а проблем буде якомога менше. Будьте щасливі, дорогі наші земляки. Спасибі вам за те, що ви просто є на світі.

На Новий рік у колі сім'ї ми вип'ємо вина за своє та ваше здоров'я.

Ввечері, 25 грудня прочитали від вас листа і були вражені до глибини душі, навіть до сліз. Про ваше життя ми мало що знаємо.

Після листа Тетяні Владиславівні всю ніч снівся ваш сад та пасіка, а вранці (ми встаємо дуже рано, бо і худобу потрібно попорати, і грубу налаштувати, і їсти наварити) лише за сніданком помітили, що за ранок не проронили жодного слова. Кожний глибоко погрузився в свої думки і по інерції виконував звичні ранкові обов'язки.

Ми вражені вашим розумом, працьовитістю, вмінням, наполегливістю, здатністю переборювати труднощі, приймати ризиковані доленосні рішення. Своїм прикладом, порадами і підтримкою ви вселяєте в нас силу і оптимізм, чого так часто не вистачає, коли серед людей відчуваємо себе самотніми, коли часом все валиться з рук і життя стає сірим і байдужим.

—

Нарешті наша школа отримала від Ф.І.Шпига подарунок — 2 комп'ютери. Хоча вони не мають лазерного дисководу, звукових колонок, принтера, модема і т.д., ми їм безкінечно раді. Це вже щось є. Це подолана перша серйозна перешкода, не пов'язана з нашою волею. Даю їхні дані: процесор — Intel Celeron 733, жорсткий диск 20 Гб., дисковод 3,5". Мають звукову карту, кольорові монітори, гарантійний термін на 3 роки.

Цей тиждень О.А.Несен з В.А.Науменком проводили інсталяцію Windows (там були свої проблеми), і нарешті запустили все як слід. Хоча комп'ютери поки що і мають мало програм, та сьогодні вранці цього листа я вже друкую на них. Правда, як і раніше поглядаю на годинник. Потрібно встигнути в Талалайку на нараду директорів і підготувати звіт про роботу з молодими педагогами. Хочеться заодно встигнути передати Віталію Анатолійовичу вінчестер для запису нових програм.

* * *

Безмежно раді, що нарешті надійшли два комп'ютери. Поздоровляємо з черговою перемогою. Якщо є потреба, то

повідомте нам більш детальні технічні дані, зокрема про операційну систему — і ми порадимо, які програми доцільно на них встановлювати, а при необхідності надішлемо їх.

* * *

Зразу ж після отримання перших двох комп'ютерів школярі стали посилати листи по електронній пошті. Наведу лише декілька характерних прикладів.

Лист в Канаду: "Це я, Денис, сам пишу листа на комп'ютері. Ми з мамою прийшли до школи. Мама фарбує свій клас, а я друкую. Іншим разом напишу довшого листа."

Денис ходить у другий клас нашої школи. Йому тут дуже подобається. З нетерпінням чекає на англійську, бо там він і мультфільми дивиться, і в ігри грає.

За комп'ютерами аж труситься, не можна відтягти. Тільки дзвінок на перерву, і він уже тут як тут. В розмові Денис мені сказав: "Добре, що перейшов у цю школу. Тепер я знаю, ким буду як виросту — вчителем англійської".

Тетяні Владиславівні з ними важко. Одна година на тиждень нічого не дає. В нас немає ні підручників, ні наочності. Крім того, батьки в основній своїй масі проти

англійської в початковій школі. Наші аргументи і доводи вони не сприймають. Та ми здаватися не збираємось. Думаю, з наступного року це буде обов'язковий предмет починаючи з другого класу.

Учениці Червоноплугатарської школи Оксана і Марина пишуть листи своїм знайомим в Італію і пересилають їх по електронній пошті. Крім того уже двічі їздили в цю країну. Надсилаю фотографію Оксани у Венеції з подружжям Катанео — сеньйором Джовані та Естер.

Нещодавно учень 7 класу Андрій зовсім несподівано отримав посилку з іграшками із Сполучених Штатів Америки, штат Індіана, від Лаури:

*Dear Friend,
I hope that you like the gifts I have chosen for you
this Christmas.*

*My name is Laura. I am 16 years old and in the 11-
th grade. I have 2 sisters and 1 brother. We live with my
mother and father near Evansville, Indiana.*

*I want you to know that Jesus loves you! We will
be praying for you and you family.*

Your friend, Laura

“В посилку було вкладено листа на англійській мові, — розповідав Андрій. — Я зрозумів його без словника. Лаури 14

років, вона вчиться в II класі, має брата і сестер, живе з батьками. Я написав їй відповідь.”

Dear Laura,

So it happened that I got your Christmas presents at the end of March. Thank you very much indeed for your kindness and love to people. I am sure that Jesus will appreciate what you do.

Let me introduce myself. I am 13-year-old boy. My name is Andrew. I am in the 7th grade. I live in Ukraine. It is one of the republics of the former Soviet Union. I hope you have some imagination about my country. If not I will write you about it in the next letter. I live in a small village in Chernihiv Region. There is a new school in my village. Students from other villages go to our school. It is the first Ukrainian village school in internet. You can make acquaintance with it according to the address www.geocities.com/chpl_school

My father is the Principal of the school. He is a teacher of English. He is 36. My mother is an English teacher too. She is 33. I have a brother, Vladik. He is 10. He is in the 4th grade. He does not know English at all, because we begin to study the foreign language in the 5th grade.

I told about your parcel to the other students of the school. I want to know more about your family. Perhaps we'll be good pen-friends. Marina, a girl from the 11th grade asked me for your address and wants to write you too. Would you like to exchange letters by E-mail. Let's try to make a connection. My E-mail address is kirichokv@mail.ru I wait for your letters with impatiens.

07.04.2002.

Sincerely yours Andrew.

Можливо налагодиться листування. В мене взяли адресу і інші учні.

22 березня школа отримала посилки від дітей із Сполучених Штатів Америки. В них було багато корисних та цікавих речей.

Ще один типовий приклад. “Я була дуже горда за вас, коли познайомилася з прекрасним веб-сайтом сільської школи на Інтернеті” — написала в електронному листі учениця II класу Анна із Австралії. В ньому вона розповіла про себе, свою країну. Цікавилась, як навчаються і відпочивають українські школярі.

На електронну адресу нашої школи майже щодня (за винятком літніх канікул) надходять по два-три листи з різних країн світу. Особливо багато їх з європейських країн. Пишуть учбові заклади, організації, учні, студенти, окремі громадяни. Запрошують учнів і мене особисто взяти участь в розробці спільних проектів, на семінари, виставки, різноманітні конкурси, диспути, спортивні змагання, в туристичні маршрути, навіть пропонують відпочинок на період літніх шкільних канікул.

ГЛАВА 1.10.

Учні готують новини для шкільного сайту

* * *

З дня відкриття сайту школи пройшов уже певний час, радість від усвідомлення самого факту його існування трохи стихає, але починає складатися враження, що мало кого в школі по-справжньому турбує питання, що ж з ним робити далі. Виходячи з цього, Вам необхідно постійно знаходити завдання, які б втягували в цю роботу всіх бажаючих, в першу чергу учнів, вчителів. Бажано б уже зараз організувати розширення сайту, зокрема приділити увагу сторінці шкільних новин і обновляти її щомісяця на двох мовах.

* * *

Розширення нашого сайту, шкільними новинами зараз зайнятися не можу. Сам не встигаю, вчителям не доручаю. Багато з них поки що Інтернет і наш сайт в ньому вважають мертвим ділом, якого вони так і не побачуть. Тому для них це буде як звичайна бюрократична писанина. Примус з гори перетвориться на формальну відписку і викличе неприємні асоціації. Що не бажано. Хай ліпше Інтернет буде для них нездійсненною мрією, до якої лише

крок, але цей крок — довший за життя...

* * *

По-перше, мова поки що йде не про весь сайт, а лише про сторінку новин. По-друге, частина новин уже є в Ваших листах, потрібно тільки взятись за відповідну сторінку і належно оформити їх. По-третє, не треба сподіватися на кращі часи.

Не перекладайте, не доручайте цю роботу виключно вчителям. Давайте подумаємо, як організувати, щоб її робили і учні. Доки вчителі не переконаться в тому, що Інтернет стає невід'ємною частиною щоденного життя школи, вони будуть вважати його, як вважають зараз, мертвою справою, і постараються якнайшвидше угробити.

Ведення Інтернет-сторінки школи спробуйте доручити групі з 3-5 кращих учнів. Можна спочатку поговорити по одному, потім зібрати всіх разом і поставити перед ними задачу: щомісяця (а при наявності особливо цікавих подій можливо і частіше) оновлювати сторінку новин школи. Кожна новина повинна включати: влучну назву, як заголовок для газети, і інформацію по суті, без зайвих слів. Рекомендуємо більше повідомляти про те, що зроблено учнями і для них, не забуваючи і вчителів, а також про участь учнів і школи в різного роду заходах.

Якщо погодитесь і будете організовувати таку групу, напевне доведеться подбати про її керівника. Навіть тварини, птахи в зграї — і ті не можуть жити без вожака. Отож керівника повинні обирати самі учні, і на термін не більше одного-двох місяців. На наступний місяць група може залишатися в колишньому складі (а може мінятися), але керівник — інший, і обов'язково з її складу. Наступні два місяці цю посаду повинен займати інший учень з цієї групи, і так далі. Відповідальність за підготовку матеріалів і передачу їх не знімається з діючого керівника до обрання нового.

Робота групи буде полягати в тому, щоб протягом місяця зібрати і коротко описувати українською мовою події, що відбуваються, перекладати їх на англійську і набирати обидва тексти на комп'ютері (потім вони

навчатися, як вносити новини прямо у веб-сторінку — спочатку на шкільному комп'ютері, а потім і в Інтернет).

Наприкінці місяця вони будуть віддавати підготовлений файл новин Вам, а Ви по можливості — ставити на сайт чи, якщо на перших порах будуть складності з виходом в Інтернет, відправляти нам по E-mail з району. Ми, одержавши від Вас чергову порцію новин, відразу поставимо їх на відповідну сторінку. А щоб учням не здавалося, що вони відправляють свої роботи в невідомість, ми будемо по E-mail разом з листами до Вас пересилати їхні сторінки, щоб учні бачили, як вони виглядають.

Коли схема буде відпрацьована, старшокласники самі на велосипедах будуть відвозити чергові новини в район. Там з Інтернету їм скопіюють попередні на дискету. Вони привезуть їх у школу і поставлять на шкільний комп'ютер. Тоді всі, і в першу чергу група учнів, що їх готувала, бачитимуть результат своєї роботи так, як і інші відвідувачі сайту з будь-якої країни світу.

Варто звернути увагу ще на таке. Може статися, що хтось із учителів на прохання дати новину скаже “кореспондентові”: “Які ще новини? Ти домашнє завдання виконав? Йди краще учи уроки!” Учителі повинні знати, що про такий випадок довідаються не тільки в школі, але і далеко за її межами.

* * *

Група відповідальних за сторінку новин шкільного сайту створена. Учні за мою відсутність зібрали новини, але не все, і форму подачі потрібно покращити, збір інформації розширити. Сьогодні вони збираються у мене в кабінеті для обговорення цих питань. До кінця місяця новини подати не встигнуть, гальмуватиме переклад і набір тексту латинкою.

* * *

З нетерпінням чекаємо перших результатів роботи групи новин. Для того, щоб школярі могли швидше оволодіти латинською клавіатурою, передаємо Вам

відповідну навчальну програму.

Дуже бажано направити зусилля учнів, учителів на розвиток сайту школи, особливо цієї сторінки. На ній можна поміщати новини школи, району, країни, статті вчителів, твори учнів, ділитися професійним, цікавим життєвим досвідом — як своїм, так і колег. Нагадаємо, ще раз, що сайт повинен бути цілком двомовним (без цього йому на Інтернеті робити нічого). Якщо спочатку важко буде перекладати на англійську, то подавайте хоча б анотації на матеріали, що поміщаються.

Ще одне. Серед учителів, жителів села, району напевне є люди, що займаються народними промислами. На вашій сторінці можна і знову ж потрібно поміщати рекламу про них. А раптом хтось зацікавиться їхніми виробами, чи продукцією, і захоче купити? Багато сільських жителів європейських країн з цього тільки і живуть. Українці не вміють рекламувати себе, свою працю. Таке уміння їм треба прищеплювати. Хто ж це може робити краще, ніж педагоги? Тоді не будуть говорити, що “у наші дні роль учителя, його колишній авторитет на селі втрачені безповоротно”.

Для прикладу ми підготували на двох мовах короткі новини, узяті з Вашого останнього листа. Приблизно так учням і вчителям слід подавати їх. Всі новини, які можна було відібрати з Ваших листів, ми поставили в Інтернет на відповідну сторінку. Та хіба ж нам писати про те, як живе школа? Отож подавайте новини хоча б раз на місяць короткими повідомленнями на двох мовах.

* * *

Дуже дякую за підтримку у веденні сторінки шкільних новин. В цьому листі надсилаю вам лише деякі з новин за лютий в українському варіанті. Ми ніяк не можемо звійти в колію, щоб писати замітки відразу після події. Минає перша декада березня, а ми насилу закінчили український варіант за попередній місяць. Якби ви бачили як вони пишуться, ті новини, що подають діти! Їх інколи соромно показувати людям. І простіше, і скоріше написати самому, але цього не робимо. Потрібно ж дітям вчитися. От і

перепишемо по декілька разів, корегуємо. Все це на маленьких перервах та після уроків, коли діти стомлені. З перекладом взагалі складно. Тетяна Владиславівна, можна сказати, робить його сама. Сильних старшокласників тепер ми не маємо. Тому крім юних кореспондентів я набираю учнів з молодших класів ще й до гуртка відповідальних за новини школи.

Не один рік їм потрібно, щоб набити руку. З цього місяця спробую за кожним учнем ще закріпити і вчителя-мовника.

Діти пишуть дуже повільно. Доводиться допомагати їм написати те, що вони хотіли, потім правити написане. Їм також важко знайти час, щоб набрати текст. День на уроках, а після уроків багато зробити не встигають, бо навчання пізно закінчується. Комп'ютерів мало, а працювати охочих в один і той самий час багато.

Керую ними поки що я. Ми разом збираємося, вирішуємо, що будемо писати, потім розподіляємо статті. Спочатку вони показують мені рукописи, а потім набирають текст на клавіатурі. Після чого ми з Тетяною Владиславівною корегуємо написане. Як видно з повідомлень, щоб прискорити час, доводиться самим дещо писати.

З перекладом справи взагалі складні. Ми часто самі не знаємо, як правильно перекласти ту чи іншу фразу. На всю школу маємо лише один солідний словник. Тому, бачу, вам доводиться корегувати англійський варіант. Над перекладом в основному працюють старшокласники з Тетяною Владиславівною. Незабаром він буде готовий — тоді і його надішлемо.

Комп'ютеризація навчання

У січні наші вчителі почали вчитися працювати на нових комп'ютерах. Вчитель математики Загурська Л.М., вчителі англійської мови Киричок Т.В. та Киричок В.А. вже провели уроки із застосуванням комп'ютерів. Школа має декілька програм з навчальних предметів.

Директор школи — делегат від району на з'їзді вчителів

Директора школи В.А.Киричка обрано делегатом з'їзду вчителів, єдиним представником від Талалаївського району.

Переможці районного туру ярмарки педагогічних ідей

Сайт школи відзначений другою премією на районному турі ярмарки педагогічних ідей. Третю премію отримала Т.В.Киричок за “Тести для аудіювання по темі «Подорож» та тестові завдання до них”.

Ділові поїздки вчителів

Директор школи Киричок В.А. з 9 по 26 січня перебував у Києві на курсах післядипломної підготовки. Вчитель інформатики Несен О.А. їздив до Києва, де разом з директором школи вони придбали для нового комп'ютера CD-ROM, звукові колонки та мікрофон.

Зимові канікули

З 28 грудня по 13 січня у нас були зимові канікули. Це час релігійних свят. Майже всі учні відвідували своїх родичів, знайомих, дарували один одному подарунки, носили вечері хрещеним батькам.

Саша Несен, наприклад, 2 січня був у Києві в палаці “Україна” на Новорічній виставі. В палаці “Україна” виступали група “Іграшки”, Віктор Павлік, дочка Назарія Яремчука. Крім палацу він відвідав багато визначних місць — Софіївський Собор, пам'ятник заснування Києва.

Двері в ніч на Новий рік за старим стилем не замикають, чекають посівальників, що на світанку бігають від хати до хати з рукавичками, торбинками, в яких повно зерна: пшениці, жита, ячменю... Перший посівальник приносить у хату щастя, добробут. Посівають лише хлопці. Господарі у свою чергу пригощають їх солодощами, дають гроші.

Найактивнішими засівальниками були: Бардаченко Олексій, учень 2 класу (засіяв на 105 грн.) та Несен Олександр, учень 8 класу (засіяв на 55 грн.).

Операція “Соснова шишка”

На прохання місцевого лісництва учні збирають соснові шишки. У нас є план зібрати 100 кг. За кожний кілограм платиться 40 коп. Ми вже зібрали 50 кг. В операції взяли участь 11 учнів. Найбільше шишок принесли брати Кравченки — 24 кг, Ярьські Марина та Олександр — 13 кг, Улізько Дмитро —

6 кг. Крім того, що ці учні зароблять гроші, вони принесуть користь природі. З насіння, яке добудуть з шишок, будуть вирощуватися саджанці сосни.

* * *

Новини для сайту підготовлені гарно. Єдине — чергові серії варто підписувати, наприклад так: “Новини за ... місяць підготовлені групою учнів школи в складі ... під керівництвом такого-то учня.”

* * *

Ось як ми оформили новини за черговий місяць:

Юні кореспонденти

У школі створено гурток відповідальних за сторінку “Шкільні новини” на нашому веб-сайті. Це Яресько Марина, Смілик Тетяна, Гавриш Інна (11 клас), Савченко Юрій (10 клас), Несен Олександр, Кононіченко Людмила (8 клас), Бурда Леся (7 клас).

Young correspondents

A group of young correspondents is organized in our school. They are responsible for “School News” in our web-site. They are Yaresko M., Smilyk T., Gavrysh I. (11th grade), Savchenko Yu., (10th grade), Nesen O., Kononichenko L. (8th grade), Burda L. (7th grade).

Стрітєння

15 лютого в нашій школі відбулося свято Стрітєння. За народним звичаєм в цей день Зима зустрічається з Весною, і вони міряються силою. Судячи з погоди цього дня, люди передбачають, якою буде Весна: ранньою чи пізньою, холодною чи теплою. Організатором цього свята став вчитель українознавства Ключко Сергій Михайлович (див. фото). Протягом декількох днів учні готувалися до цього свята, шили костюми. У виставі “Зустріч Зими з Весною” взяли участь учні 5-7 класів. У казці зображується поєдинок Весни та Зими. Закінчується казка тим, що Весна перемагає. Всім присутнім це свято дуже сподобалося, і кожен був задоволений побаченням.

Бурда Леся, 7 клас

Stritenia

On the 15th of February we had the holiday of Stritenia. According to the tradition Winter meets Spring on this day and they measure swords. Observing the weather on this day people foresee what Spring will be like.

The organizer of the holiday was the Ukrainian Studies teacher Klochko S.M. (see photo). During some days the students were preparing for this holiday. The students of the 5-7 grades performed the tale "Winter is meeting Spring". At the end Spring got the victory over Winter.

Everybody enjoyed the holiday very much.

Burda Lesia, 7th grade

Допомога пенсіонеру

Все своє життя пропрацював Яковенко Анатолій Іванович директором школи, виховав не одне покоління, навчав батьків і дітей. Тепер на схилі літ він майже зовсім втратив зір, і йому доводиться тяжко. Тому 22 лютого учні 10 і 11 класів Яременко Володимир, Іщенко Вячеслав, Смілик Володимир та Коломієць Ігор відвідали свого колишнього вчителя і надали йому допомогу по господарству, зокрема рубали дрова. Анатолій Іванович був приємно вражений, коли прийшли хлопці, і дуже дякував їм за допомогу.

Смілик Тетяна, 11 клас

The Help to the Pensioner

Yakovenko Anatoliy Ivanovich was a teacher and the principal of our school. He taught our parents and us. Now he is pensioner. He has weak eyesight and it makes difficulties for him. In February 22 the students of the 10th and 11th grades Yaremenko V., Ishchenko

V., Smilyk V. and Kolomiets I. visited him and helped him about the house. They hew fire-wood. Anatoliu Ivanovich was very thankful.

Smilyk Tania, 11th grade

Екскурсія до Києва

10 лютого 12 наших учнів та 12 учнів Понірської ЗОШ I-II ступенів побували у м.Києві. Поїздки організував відділ освіти шкільним автобусом. Вартість квитка 15 грн без урахувань вартості екскурсій по музеях. Діти відвідали зоологічний музей, музей Великої Вітчизняної війни, прогулялися Хрещатиком, каталися у метро та ласували солодощами. Керівником групи від нашої школи був вчитель інформатики Несен Олексій Антонович.

Киричок Т.В.

An Excursion to Kyiv

On the 10th of February 12 students of our school and 12 students of Ponory School went to Kyiv by bus. The trip was organized by the District Educational Department. The ticket cost 15 hryvnias. The students visited the Nature Museum, the Museum of the Great Patriotic War, walked along Khreshchatyk, travelled by metro, ate sweets. The guide of the group was our teacher Nesen Olexii Antonovych.

Курччок Т.В.

День Святого Валентина

Близько трьох років тому на Україні почали відзначати День Святого Валентина, свято всіх закоханих.

Ми теж святкували його 14 лютого. Одинадцятий клас підготував вечір "Перше побачення". У нас утворилося дві пари: перша — Яресько Марина (11кл) і Злий Віктор (11кл), а друга — Іванов Станіслав (8кл) і Ярмош Наталія (випускниця школи 1999 року). Ці пари змагалися за титул Валентина і Валентини 2002 року. Переможцями стали Станіслав і Наталія. До дня Валентина проводився конкурс на кращу валентинку та м'яку іграшку. Найкращу святкову валентинку зробила Середа Інна (11кл), а м'яку іграшку — Прохорчук Анастасія (6кл).

Кононіченко Людмила,
Лебедева Тетяна, 8 клас

St. Valentine's Day

We began to celebrate St. Valentine's Day about three years ago. This year the students of the 11th grade have organized a party "The First Appointment". There were two couples: Yaresko Maryna (11th grade) and Zly Victor (11th grade), Ivanov Stanislav (8th grade) and Yarmosh Natalia (a school-leaver). These couples competed to get a title of Valentine and Valentina.

Before this day the students have made soft toys and Valentine cards. The best Valentine card was made by Sereda Inna (11th grade) and the best soft toy by Prokhorchuk Nastia (6th grade).

Kononichenko Lyuda,
Lebedeva Tania, 8th grade

Пограбування

В лютому місяці в селі Червоний Плугатар пройшла серія пограбувань. 1 лютого обікрадено магазин. З нього забрали ковбасу, рибу, цукерки, спиртні напої і багато іншого.

На цьому пограбування не закінчились. 14 лютого на сільській фермі злодії забрали телицю. На жаль, їх не знайшли. Через 11 днів грабіжники повернулися і скоїли ще один злочин. На цей раз вони взяли більше — корову. Крім того, протягом лютого у трьох господарів украдено гусей. До цього дня грабіжників не знайдено!

Несен Олександр, 8 клас

A Robbery

In February there were some robberies in Chervony Plugatar. The first was in the shop. Sausage, fish, sweets and drinks were taken from the shop.

On the 14th of February a heifer was stolen on the farm. The thieves were not found. In 11 days they returned and stole a cow.

Besides, during February geese were stolen from three masters. Nobody has caught the thieves.

Nesen Sasha, 8th grade

Історія твориться на наших очах

З підручників історії ми вивчаємо період колективізації. Зараз почався зворотній процес, про який в підручниках ще не пишуть. Наше ТОВ "Нива" почало продаж засобів виробництва. Справа в тому, що минулої весни на посівні роботи ТОВ взяло кредит в банку "Аваль". Тепер потрібно

погасити кредит в сумі 70 тис. грн. Гасити нічим. Отже, почали продавати техніку. На сьогодні продано три трактори, серед них: Т-40 (за 5 тис. грн.), ЮМЗ.

Трактори викупили механізатори ТОВ. По суті, це початок нового етапу розпаду нашого колгоспу, після якого йому вже не існувати [на фотографії — тракторна бригада одного з колгоспів].

Киричок В.А.

History Goes on Before Our Eyes

We learn about the period of collectivization from the textbooks. Nowadays a reverse motion is beginning. Ltd. Company “Nyva” in our village started selling means of production. The matter is that last spring “Nyva” took money on credit in bank “Aval” for sowing campaign. Now it must repay credit in sum of 70000 hryvnias. But there is no money in the company. So it began to sell machinery. By this day three tractors have been sold. They were bought by the machine-operators of our village. In fact this is the beginning of the new stage of destroying our collective farm.

Курччок В.А.

Наші земляки

Усім відомо, що найвищі державні пости у нашій державі займають вихідці із Чернігівщини:

Президент України Л.Кучма, Голова Верховної Ради І.Плющ, генеральний прокурор М.Потебенко, Голова Верховного Суду В.Бойко. Недавно засвітилось нове ім'я, коли Президент призначив мером Києва Ігоря Шовкуна. Ігор навчався в Красноколядинській школі, про яку він не забуває і кожного року дарує комп'ютери та принтери. На сьогодні школа отримала від нього 5 комп'ютерів.

Нещодавно в американському місті Солт-Лейк-Сіті відбулися ХІХ зимові Олімпійські ігри в яких взяли участь 6 спортсменів з Чернігівщини: Ніна Лемеш, Оксана Хвостенко, Андрій Дериземля, В'ячеслав Деркач, Руслан Лисенко, Роман Прима. Жодна область не представила такої кількості спортсменів як наша.

Несен Олександр, 8 клас

Our Countrymen

It is known that the highest posts in our country are held by people who are Chernihiv region by birth. They are the President of Ukraine Kuchma L.D., the Speaker of the Parliament Pliushch I.S., Procurator-General of Ukraine Potebenko M., the Chairman of the Supreme Court Boiko N. Lately the President appointed the mayor of Kyiv Ihor Shovkun. Ihor studied at School of Krasny Koliadyn. He never forgets his school and gives it computers and printers as presents. He has already given 5 computers to the school.

In the last Winter Olympic Games in Salt Lake City 6 sportsmen from Chernihiv Region took part. They are Nina Lemesh, Oksana Khvostenko, Andrii Deryzemlia, Viacheslav Derkach, Ruslan Lysenko, Roman Pryma. None of other regions represented such number of sportsmen.

Nesen Sasha, 8th grade

Завезено вугілля

На початку лютого запаси вугілля в нашій школі закінчилися. Довелося завозити його з Ічні, а це за 60 км. Коштів на перевезення школа не мала. Нам допомогла дирекція ТОВ "Нива", яка надала безкоштовно автомашину, але без пального. Тому учні відгукнулися на прохання директора школи придбати пальне за свої кошти і кожен зробив добровільний внесок сумою 1 грн. Ось таким чином до школи було завезено паливо.

Бурда Леся, 7 клас

The Coal is Brought

At the beginning of February the coal resources in our school came to the end. We had to take coal in Ichnia. It is 60 km far from Chervony Plugatar. The school didn't have any money to bring the coal. But the Limited Company "Nyva" helped us. It gave us a car but with no fuel. That's why the students responded to the suggestion of our Principal to make a free-will payment one hryvnia in sum. So the coal was brought to our school.

Burda Lesia, 7th grade

Процес пішов

10 лютого сім'я Прохорчуків, вчителів української мови та літератури, придбала собі комп'ютер. Таких покупок в нашому селі ще ніхто не робив. Шкільні комп'ютери Олександр Володимирович почав використовувати на своїх уроках. Як говорить М.С.Горбачов: "Процес пішов".

Киричок В.А.

The Process has Started

On the 10th of February the family of our Ukrainian teachers the Prokhorchoks bought a computer. Nobody in our village has done such shoppings. Prokhorchok Olexander Volodymyrovich began to use the school computers at his lessons. As Michail Gorbachov used to say: "The process has started."

Курччок V.A.

Запрошуємо

Група відповідальних за шкільні новини веб-сайту запрошує всіх учнів та вчителів нашої школи писати свої замітки до сторінки новин. Замітки можна подавати про події в класі, школі, селі, районі та області.

Керівник групи відповідальних за шкільні новини Киричок В.А. Члени групи: Яресько М., Смілик Т., Гаєриш І., Несен О., Кононіченко Л., Бурда Л., Савченко Ю.